

**A NATO 2011-ES LÉGI INTERVENCIÓJA
A LÍBIAI POLGÁRHÁBORÚBAN**

Jelige: „LÍBIA”

A pályamunka lezárásnak időpontja: 2015. január 06.

„Csakis az a tudás ér valamit,
amelyet magunk szerzünk magunknak,
velünk született érdeklődésből és
szenvedélyes tudásvágyból.”

(Paul Léautaud)

1. Bevezetés

„Átterjedtek a tüntetések Líbia fővárosára, Tripolira is. Moammer al-Kadhafi fia mai beszédében hangsúlyozta: „a végsőkéig kitartanak, és a hadsereg is mögöttük áll. Sokan azonban átpártoltak a tüntetőkhöz.”¹ Ekkor már 7 napja tartottak Líbiában a zavargások, amelyek polgárháborúban csúcsosodtak ki, ezzel tovább folytatódott az arab tavaszként elhíresült politikai vihar a földközi-tenger és a Közel-Kelet térségében.

A konfliktus közelsége miatt hamar érintetté vált az Európai Unió és a NATO is, hiszen a polgárháború komoly biztonsági kockázatot jelentett. Európa több szállal is kötődik Líbiához, legfontosabbak a pénzügyi befektetések és a nyersanyagfüggőség, mivel a szénhidrogének komoly importforrása volt Líbia. A demokratikus átmenet támogatása mellett ez is fontos szerepet játszott a későbbi döntésekben, azaz hogy az EU és a NATO hosszú távon megnyerje magának Líbiát.

Dolgozatomban a 2011-es NATO intervenció légi műveleteit dolgoztam fel, mivel kulcsfontosságú szerepe volt a lázadók győzelmében. A siker kivívásának fontos eleme volt a légi fölény, enélkül kudarcra lett volna ítélve a felkelés, mivel a lázadók nem rendelkeztek légi támadási, illetve páncéelhárítási és a precíziós bombázások képességével. Egyúttal szeretnék rávilágítani a konfliktus hidegháborúval való kapcsolatára. Két évtized telt el a keleti blokk, és a nagy ellenfél, a Szovjetunió megszűnése óta. A NATO komoly ellenfél, és fenyegetés nélkül maradt, nem indokolta semmi tovább a százezres hadseregek és a hozzájuk tartozó haditechnika fenntartását. A katonai erő szerepe leértékelődött a fenyegetettség

¹ Jeszenszky Nóra: Líbia: kitört a polgárháború - elérhető: http://kitekinto.hu/islam/2011/02/21/libia_kitort_a_polgarhaboru/#.VFufyId0zDd látogatva: 2014. november 6.

megszűnésével; az európai fegyveres erők nagyarányú leszerelési programokat hajtottak végre, sok országban komplett fegyvernemek, képességek szűntek meg, amelyek elengedhetetlenek napjaink konvencionális háborúinak megvívásához. Sok NATO-tagállam önmagában képtelen megvédeni saját országát egy külső támadástól. Véleményem szerint a NATO védelmi képességei kétségesek egy hatékony harctevékenységek kivitelezésére. A szövetség líbiai művelete jó példája annak, hogy milyen jelentős volt az elmúlt évtizedek képességcsökkenése.

A hidegháború utáni fegyverzetcsökkentés eredményeképp számos típust és nagyszámú repülőgépet vontak ki a hadrendből, amivel együtt járt a személyi állomány leszerelése is. Európában alapvető képességi hiány van a kifejezetten elektronikai harcra és felderítésre készült repülőgépek terén, pedig az létfontosságú az ellenséges légvédelem lefogása és zavarása, valamint a saját csapatok védelme miatt. Az interkontinentális teherszállító képesség és légi utántöltés nagy létszámú képessége is hiányos - legalábbis Európában -, amely zavartalanul tudná biztosítani a művelet folyamatosságát. A légi szállítású logisztikai is létfontosságú egy ilyen többnemzeti művelet esetén. További hátrány a korlátozott gépmennyiség, mivel tetszés és szükség szerint nem emelhető jelentős mértékben a bevetett gépmennyiség száma, mert számolni kell a hátszágban felmerülő honvédelmi kötelezettségek ellátásával. Ez esetenként komoly probléma elé állítja a hadműveleti tervezőket, és elnyújthatja az adott műveleteket. Probléma még a megfelelő mennyiségű intelligens bomba hiánya is. Európának kötöttséget jelent, hogy nincs NATO független légtérellenőrző gépe, lopakodó képességekkel rendelkező technikája és stratégiai nehézbombázója.

Meglátásom szerint a NATO-ban a legsúlyosabb hiányt a páncéltörő képesség, és így a közvetlen légi támogatás korlátozott merevszárnnyú gépekkel jelenti. Az Egyesült Államokon kívül nincs máshol rendszeresítve az A-10, amely lényegesen kevesebb költséggel képes megsemmisíteni a nagy mennyiségű páncélozott vagy megerősített célt. Ez napjainkban kezd szerephez jutni, mivel a polgárháborús felek a katonai raktárakból könnyen hozzáférhetnek páncélozott technikához. 2014-ben jelenleg úgy tűnik, az USAF is ki akarja vonni a szolgálatból az A-10-est 2015-től², ami komoly szakmai és politikai vitákat gerjeszt az Egyesült Államokban. Meg kell még említeni a repülőgép-hordozó fedélzeti és tengerészeti

² HTKA.hu: Haladékokat kaptak a Varacskos Disznók –elérhető: <http://htka.hu/2014/01/07/haladekot-kaptak-varacskos-disznok/> látogatva 2014. november 6.

repülőgépeket, tengeralattjáró elhárítókat. Véleményem szerint ezek a súlyos hiányosságok ezen a konfliktuson keresztül is a felszínre törtek, megoldásukat égető fontosságúnak tartom. Dolgozatomban szeretném alátámasztani, hogy a NATO légierőjének fejlesztése prioritást kellene, hogy élvezzen.

Azért választottam ezt a témát, mivel a légierő és a repülőtechnika közel áll hozzám, valamint a konfliktusban, a légierő szerepe kiemelkedő volt. Líbia ezer szállal kapcsolódik Európához, az állam sorsa komoly hatással van az európai energiapolitikára, valamint az EU, NATO biztonsági környezetére és a Líbiával szomszédos államok kül- és belpolitikájára. Forrásaim zömében az interneten található anyagok voltak.

1.1. Az események rövid ismertetése

A rezsimet Moammer al-Kadhafi vezette, aki a hadsereg tisztjei által vezetett antimonarchista katonai puccsal jutott hatalomra 1969-ben. Azóta ő volt az állam vezetője hivatalos tisztség nélkül. Kadhafi egy diktatórikus államszervezetet alakított ki, amely a hatalmat a támogatói között egy szűk réteggel osztotta meg. Nagy arányban támaszkodott a hadsereg és a nyugati területek lakosságának támogatására. Az ország keleti területei hagyományosan a régi monarchia hívei voltak, ezért a rezsim fokozottan elnyomta a lakosságot. Az országban korlátozott volt a személyi és véleményszabadság, a bíróságok nem voltak függetlenek. Az állami olajbevételekből a lakosoknak és a gazdaság fejlesztésére, állami visszaforgatásra kevés jutott: a források nagy részét a Kadhafi család önmagának tartotta vissza, amellet, hogy a rezsim szilárdsága érdekében jóléti szociális intézkedésekre sokat költött.³

A líbiai konfliktus 2011. február 15-én kezdődött, amikor az arab tavasz számos országához hasonlóan Kirenaikában, Zawiyában kormányellenes tüntetések kezdődtek politikai, emberi jogi, társadalmi és gazdasági változásokat követelve. Olaj volt a tűzre, hogy a szomszédos Tunéziában mérsékelt erőszak mellett sikerült elűzni Zín el-Ábidín ben Ali diktátort. Egyiptomban azt követően véres összecsapások után elmozdították Mubarak elnököt a hatalomból, majd katonai puccsal a hadsereg vette át az irányítást. Algériában is

³ Fisher Max: How Qaddafi Fooled Libya and the World –elérhető: <http://www.theatlantic.com/international/archive/2011/10/how-qaddafi-fooled-libya-and-the-world/247078/> látogatva 2014. november 6.

halálos áldozatokkal járó tüntetések zajlottak. Kadhafi rendszerének helyzetét az is nehezítette, hogy az arab tavasz miatt a környező országokban történt kormányváltások és polgárháborús állapotok instabil környezetet és kevés mozgásteret hagytak a vezetés számára, ráadásul Líbiától délre, a nigériai, csádi területekről tevékenykedő kormányellenes csoportok és törzsi zsoldosok ellen is fel kellett lépni. Líbiához a kormányváltást elérő szomszédos nemzetek is ellenségesen viszonyultak, így korábbi stabil kapcsolata megrendült, és elszigetelődött. A helyzetet bonyolította, hogy a felkelések vallási, etnikai és főleg törzsi alapokon is szerveződtek. A fokozódó feszültségek kirobbanásától tartva a kormány a hadsereg és más erőszakszervezetek bevetésével próbálta elfojtani a tüntetéseket, amelynek hatására a lakosság fellázadt. A tüntetők fegyvereket szerezve megtámadták a kormánycsapatokat. Miszráta és ezt követően Bengházi lett a felkelés központja, utóbbi városban megalakították az Átmeneti Nemzeti Tanácsot, amely politikailag nemzetközi szinten képviselte a felkelőket. Az áldozatok száma folyamatosan növekedett a konfliktus eszkalálódásával. Február 22-én már a légierőt is bevetették a harcokba. A hadseregben megkezdődtek a dezertálások és a komplett alakulatok átállása. A későbbiekben ezeknek az egységeknek és milíciáknak fontos szerep jutott mindkét oldalon. Kadhafi a kieső katonai alakulatok pótlására nagyszámú zsoldost hívott be az országba főleg Kenya, Nigéria, Mali és Csád területéről. Ezek az egységek sokáig lojálisak maradtak hozzá, viszont ki kell emelni, hogy fegyelmük laza volt, ezért súlyos atrocitásokat követtek el a harcok során.

A konfliktusról, mint polgárháborúról 2011. március 2-től beszélhetünk, mert akkor kezdődött meg Zawiya, Ajabiya és Brega ostroma. A védekező felkelők itt alkottak először magasabb szinten szervezett ellenállást, s ezek a területek később többször is gazdát cseréltek. A harcok fő színtere a tengerparthoz közel eső lakott területek, nagyvárosok, közlekedési csomópontok, kikötők és az olajlétesítmények körül alakultak ki. A felkelők szinte a konfliktus kezdetétől fogva reguláris hadviselést vívtak Kadhafi erőivel. Műveleteik során sikerrel destabilizálták az államvezetést, amelyhez hozzájárult a rezsim katonai és politikai vezetői dezertálása. Líbiát mint egységes független államot 1951-ben hozták létre több különálló törzsi, vallási, etnikai területről, így nem volt erős államisága, nemzettudata. Az arab világban lezajló konfliktusok egyik Líbiában is megfigyelhető példája a felkelők közötti fegyveres harc és ellentét az eltérő célok és identitás miatt. Ennek ellenére a NATO-beavatkozás megkezdéséig egyik fél sem érte el az általa kitűzött célokat, így patthelyzet

alakult ki. A polgárháború kiszélesedése miatt Kadhafi elszigetelődött az európai országoktól és az USA-tól.⁴

1.2. Nemzetközi politikai környezet

Ezt alapvetően három fő részre lehet osztani: nemzetközi szervezetek, kormányok és állampolgári megnyilvánulások, amelyek a harcoló felek mindkét oldalát támogatták és támadták. Elsősorban azokra az országokra/szervezetekre fókuszálok, amelyek részt vettek a NATO-műveletekben, vagy egyéb módon érintettek voltak a konfliktusban.

2. Nemzetközi szervezetek

A különböző nemzetközi szervezetek hol egységes, hol eltérő álláspontot képviseltek a polgárháborúba sodródott országok kapcsán, amely hol megkönnyítette, hol megnehezítette a formálódó együttműködést. Az Afrikai Unió nem szakította meg a kapcsolatot a líbiai kormánnyal, annak ellenére, hogy elítéli az erőszakot. Elutasította a katonai intervenciót, tárgyalásos úton társadalmi, gazdasági reformok támogatásával oldotta volna meg a problémát, melyben a Líbiai Kadhafi-párti kormánynak kulcsszerepet szán.

Az Arab Liga folyamatos nyomást gyakorolt Líbiára a vérengzés beszüntetése érdekében, komoly aggodalommal figyelte az eseményeket. Azonnali fegyverszünetet és tárgyalásokat sürgetett. Február 22-e után a szervezet felfüggesztette Líbia tagságát a civilek és a líbiai nép ellen folytatott erőszakhullám miatt. Nem kifejezetten támogatta az ellenzékét, mivel gyengének tartotta, a konfliktus megoldását Kadhafira gyakorolt politikai és katonai erődemonstrációval képzelte el. Kadhafi hatalomban maradását tartotta reálisnak. A szervezet tagjai Algéria és Szíria kivételével támogatták az ENSZ BT repüléstilalmi zónájának a kialakítását.⁵ Az Európai Unió minden tagállama folyamatosan elítélte az erőszakot, és felszólította⁶ a Kadhafi vezette líbiai kormányzatot a felkelők elleni műveletek

⁴ GlobalSecurity.org: Libya Civil War (2011) – elérhető:

<http://www.globalsecurity.org/military/world/war/libya-civil-war.htm> látogatva 2014. november 6.

⁵ Zayed Dina & Perry Tom: Arab League "deeply concerned" by Libya violence - Reuters elérhető:

<http://www.reuters.com/article/2011/02/21/libya-arabs-moussa-idUSLDE71K1W52011022> látogatva 2014. október 6.

⁶ EU Press Office: Declaration by the High Representative, Catherine Ashton, on

beszüntetésére és a tárgyalásos rendezés megkezdésére. A szervezet azonnali leváltását és teljes körű politikai, társadalmi reformokat követelt. Az EU elfogadhatatlannak tartotta a nagyszámú halálos áldozatot, és veszélyeztetettnak látta a kőolaj- és földgázszállítást Európába. Érdemes megemlíteni, hogy főleg olasz és francia olajipari cégek és bankok komoly befektetésekkel bírtak Líbiában. Az Európai Unió a konfliktus kezdetén létfontosságúnak tartotta a nyugatbarát társadalmi átalakítást és az ország stabilizálását. Kiemelt fontossággal bírt a környező országok esetleges iszlám szélsőségeinek a megfékezése és a felkelők győzelme, Brüsszel ezért érdekeltté vált egy katonai művelet végrehajtásában. A beavatkozást azonban nem mindegyik tagállam támogatta. Az Arab Ligával fokozottan együttműködtek a helyzet rendezéséért. A líbiai kormánnyal folytatott párbeszédre az EU képviselőt a magyar nagykövetség látta el Tripoliban, mivel Magyarország volt a soros elnök, és a többi külképviseletet bezárták. Az EU egy demokratikus szekularizált líbiai állam létrejöttét támogatta a területi egység fenntartásával. Az EU képviselte mindvégig a Kadhafi rendszerrel legmesszemenőbben szembenálló politikai tömörülést.

A Perzsa-öböl Menti Együttműködési Tanács is Líbia ellen hangolódott, majd március 8-án csatlakozott az ENSZ BT repüléstilalmi zónájának a létrehozásához, melynek kiemelt támogatója Katar volt.

Az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsa a líbiai nép legitim jogának tartotta a fegyveres önvédelmet a kormány erőszakos fellépése ellen. Február 26-án az 1970-es számú határozattal bevezették⁷ a fegyverembargót, és pénzügyi szankciókat vezettek be a Kadhafi család és a líbiai rezsim tíz legfontosabb vezetője ellen. Eljárást kezdeményeztek a Nemzetközi Büntetőbíróságon a líbiai kormány által fegyvertelen civilek ellen elkövetett háborús bűncselekmények gyanúja⁸ miatt. Az 1973-as határozattal életbe léptették a repüléstilalmi övezetet a civil lakosság megvédése érdekében, hogy Kadhafi ne tudja

behalf of the European Union on events in Libya – elérhető: <http://www.auswaertiges-amt.de/cae/servlet/contentblob/564118/publicationFile/147381/110221-Ashton-Decl.pdf> látogatva 2014. október 6.

⁷ The Guardian: UN security council resolution 1973 (2011) on Libya – full text – elérhető: <http://www.theguardian.com/world/2011/mar/17/un-security-council-resolution> látogatva 2014. október 6.

⁸ Xinhua – People's Daily Online: Hamas condemns violence against Libyan protestors – elérhető: <http://english.peopledaily.com.cn/90001/90777/90854/7296429.html> látogatva 2014. október 6.

érvényesíteni a légi fölényt, és a nehézfegyverzetet, levegő-föld csapásmérő képességet a felkelő csapatok ellen, amely létfontosságú lett volna a kormánycsapatok győzelmének a kivívásához.

2.1. Zsoldosokat küldő országok

A mali kormány nem támogatta nyíltan Kadhafit, viszont nem ismerte el a lázadókat, amelyeknek megerősödése negatívan befolyásolhatta Mali instabil biztonsági helyzetét is. Kadhafi viszont nagy létszámú tuareg zsoldost⁹ bérelt fel Maliból, és ezek komoly mennyiségű és minőségű könnyű- és nehézfegyverzethez jutottak hozzá. A tuaregek nyíltan szeparatista és ellenséges állásponton álltak a Mali kormánnyal szemben, ezért felfegyverzésük komoly aggodalommal töltötte el Kadhafit. A tuareg zsoldosok agresszív, brutális és jól képzett fegyvereseknek minősülnek a helyi viszonyok között. A legnagyobb aggodalomra az adott okot, hogy semmi sem biztosítja hosszú távon a lojalitásukat, és líbiai tevékenységük befejeztével könnyen a Mali kormány ellen fordulhatnak, ami később meg is történt.

Csád egyértelműen Kadhafit támogatta, a lázadókat válogatás nélkül Al-Kaida-tagoknak és terroristáknak bélyegezte. Ugyanakkor vitathatatlanul szélsőséges elemek is keveredtek közéjük. A csádi kormány gyakran hivatkozott arra, hogy Líbiában csádi állampolgárok váltak áldozatává a harcoknak. Ugyanakkor következetesen tagadta, hogy nagy létszámú csádi zsoldos harcol a líbiai kormánycsapatok oldalán. A csádi zsoldosok jelenlétében a harcokban való részvételükben és az általuk elkövetett atrocitásokhoz viszont semmi kétség sem férhet.¹⁰

A zsoldosok megjelenése több szempontból is aggályos. Egyrészt általában nem tartják be a Genfi egyezményt, valamint a civil lakossággal szemben is kegyetlenek (nemi erőszak, mészárlás, fosztogatás), minden eszközt hajlandóak bevetni a cél érdekében, ami sok esetben szemben áll a nemzetközileg elfogadott hadijoggal. A zsoldosok lojalitása végig kérdéses, kockázatos a felfegyverzésük. A konfliktusok lezárulta után szélnek eresztett és felfegyverzett berberék és tuaregek súlyos válságot robbantottak ki Maliban, mikor a

⁹ IANS – Sify News: Mali tribesmen join pro-Gaddafi forces – elérhető: <http://www.sify.com/news/mali-tribesmen-join-pro-gaddafi-forces-news-international-ldgq4ifihhi.html> látogatva 2014. október 6.

¹⁰ Anna Mahjar-Barducci: Gaddafi's Mercenaries in Libya – elérhető: <http://www.guestoneinstitute.org/2000/gaddafi-mercenaries-in-libya> látogatva 2014. november 6.

birtokukba jutott technikát átadták a kormányellenes lázadóknak, és személyesen is a lázadók oldalára álltak. Politikailag a szélsőséges iszlám képviselői közé tartoznak, ezért terrrorszervezetekkel is kapcsolatban állhatnak. Maliban végül a kormány megdöntését csak a francia idegenlégió bevetésével sikerült megakadályozni, amely jelzi a zsoldosok erejét és szervezettségét.

A beavatkozás mellett döntő NATO-tagországok közül azokra fókuszáltam, amelyek később csapásmérő erőket is küldenek.

Belgium 2011. július 13-án elismerte az Átmeneti Nemzeti Tanácsot (ÁNT). Kiemelt fontosságú államnak tartotta Líbiát az EU szempontjából, főleg menekültügyi, biztonsági és energiapolitikai téren. Brüsszel a politikai és emberi jogi átmenet támogatása mellett szállt síkra. Bulgária szintén Kadhafi azonnali távozását követelte és a teljes rendszerváltozást, amit az ÁNT június 28-i nyílt támogatásával fejezett ki.

Kanada a konfliktus kezdetétől kezdve bűnösnek minősítette Kadhafit és az irányítása alatt álló biztonsági erőket. Kanada kormánya kiállt a tüntetők vélemény-, szabadság- és emberi jogai mellett való jogokhoz. Az Átmeneti Nemzeti Tanácsot ismerte el Líbia legitim és demokratikus kormányának, ezt megelőzően a kanadai állampolgárokat légi úton evakuálta az országból. Ekkor Montreal befagyasztotta Kadhafi és családja vagyonát. Még a műveletek megkezdése előtt a térségbe vezényelte a Charlottetown fregattot, valamint 6 CF-188 Hornet vadászbombázót, illetve 2 CC-177A Globemastert és egy CC-130 Herkules szállító gépet.

A **Dániát** képviselő Rasmussen miniszterelnök elítélte a civilek elleni erőszakos akciókat. A Kadhafi által alkalmazott eljárásokat teljességgel elfogadhatatlannak tartotta. Álláspontja szerint az EU-nak teljes mértékben és a lehető legintenzívebben kell támogatnia a líbiai felkelőket, akár katonai akció keretében is. Erre az álláspontra helyezkedett Görögország is.

Franciaországban Sarkozy elnök az erőszak azonnali beszüntetésére szólította fel Líbiát, majd kezdeményezte a légtérzár felállítását. Már február 22-én katonai egységeket küldött állampolgárai evakuálására Líbiába, majd március 10-én elismerte az ÁNT-t. Párizs a repüléstilalmi övezet legfőbb támogatója volt az ENSZ BT-ben, melynek megszavazása után már március 19-én megkezdte repülőcsapatainak bevetését. Olaszország mellett

Franciaországnak voltak a legnagyobb érdekeltségei Líbiában, melynek megvédése kritikus jelentőséggel bírt az energiahordozók és a pénzügy területén. A konfliktus során jelentős haditengerészeti és légierőt vonultat fel a NATO érdekérvényesítése érdekében.

Az **olasz** álláspontot képviselő Silvio Berlusconi február 19-én elfogadhatatlannak minősítette a tüntetők elleni támadásokat. Az EU segítségét kérte, hogy a konfliktus polgárháborúvá való eszkalálódását megakadályozza. Olaszország aggódott, hogy a líbiai konfliktus az egész észak-afrikai térséget destabilizálja, ami nemzetbiztonságára és gazdaságára is negatív hatással lehet. Ez később beigazolódott, Róma április 4-én elismerte az ÁNT-t, majd minden kapcsolatot megszakított Kadhafival. Ki kell emelni, hogy Olaszország volt a legveszélyeztetettebb a menekülthullám miatt, mivel Itália volt az első számú célpontja a líbiai menekülteknek. Róma magatartását magyarázza, hogy muszáj volt visszaszerezni az ellenőrzést a kőolaj- és földgáz mezőkben korábban megszerzett érdekeltségei felett, hiszen stratégiai fontossággal bírnak az ország energiaellátása szempontjából a líbiai olajmezők. A Kadhafi rezsim alatt azok stabil forrást jelentettek, az olasz kormány és az olajipari cégek a konfliktus kezdetéig folyamatosan együttműködtek a látszólag elítélt rezsimmel.

Norvégia a líbiai nép alapvető jogának tartotta a politikai, társadalmi, gazdasági és szociális szabadságot, az önrendelkezés szabad akaratban való megvalósítását. Ezen felül gyakorlati részvételét is megerősítette a líbiai fegyverembargó betartatásában hat F-16-os és egy KDC-10 tanker kiküldésével.¹¹ Románia kormánya 500 fő líbiai és román állampolgárt evakuált légi úton, katonailag nem vett részt aktívan az akcióban,¹² ezzel szemben Hollandia állampolgárai evakuálása után légierőjét ajánlotta fel a művelethez.

Spanyolországban Jiménez külügyminiszter az EU külügyminisztereivel február 20-án folytatott találkozón kezdeményezte az EU állampolgárainak kimenekítését. Három nappal később minden fegyverszállítást felfüggesztett Líbiába. Június 8-án ismerte el az ÁNT-t Líbia legitim kormányának.

¹¹ Defensie.nl: Netherlands help in enforcing Libyan arms embargo – elérhető: <http://www.defensie.nl/english/latest/news/2011/03/30/netherlands-help-in-enforcing-libyan-arms-embargo> látogatva 2014. november 2.

¹² The Sofia Echo: Romania sends aircraft to evacuate its nationals from Libya –elérhető: http://sofiaecho.com/2011/02/24/1049242_romania-sends-aircraft-to-evacuate-its-nationals-from-libya?ref=rss látogatva 2014. november 2.

Törökország a konfliktus kirobbanásától kezdve Kadhafit hibáztatta a helyzet súlyosbodásáért, mert figyelmen kívül hagyja a népakaratot, illetve erővel igyekszik elfojtani azt. 600 főt evakuált a török haditengerészet, miután támadás érte a török cégek telephelyeit. Július 3-án elismerték az ÁNT-t. Törökország támogatása politikailag és társadalmilag fontos bástyát jelentett a NATO kezében, mivel az arab világ felé a török diplomácia ezzel elfogadottabbá próbálta tenni a nyugati akciót.¹³

Az **Egyesült Királyság** és David Cameron kiállt amellett, hogy a többi országnak is a brit repüléstilalmi övezet létrehozását és a légicsapásokat kell támogatnia. A brit kormány visszavonta a fegyverexport engedélyeket Líbiába. London élen járt a repüléstilalmi övezet 2011. március 17-én elfogadott koncepciójának kialakításában. Alkalmazásának megkezdését azonnali hatállyal javasolták. Február 27-én megvonták a diplomáciai mentességet Kadhafitól és családjától. Támogatták a líbiai emberek követeléseit, hogy megelőzzék az állam szétesését és a lakosság polgárháborúba való taszítását. Több mint 10 milliárd font vagyont fagyasztottak be, amely Kadhafi tulajdonába tartozott. A brit kormány légi úton folyamatosan evakuálta állampolgárait Máltára. Az olajmunkásokért külön C-130 Herkules teherszállító gépet küldött. A munkások jelenléte jelzi a gazdasági kapcsolatokat, és megerősíti a beavatkozás geopolitikai, energiabiztonsági vonatkozásait. A HMS Cumberland romboló 50 brit állampolgár mellett további 150 külföldit evakuált.¹⁴ Mark Lyall Grant, az Egyesült Királyság állandó ENSZ képviselője szerint Líbia ellenszegült az ENSZ BT döntéseinek, amire megfelelően markáns válasz volt az ENSZ 1973-as határozata.¹⁵

Az **Amerikai Egyesült Államok** kormánya elfogadhatatlannak minősítette a Kadhafi által folytatott vérengzést a diktátor távozását követelve¹⁶, majd utasítást adott nagykövetségi alkalmazottainak és állampolgárainak Líbia elhagyására. Február 25-én evakuálták az utolsó követségi alkalmazottat is, ezzel felszámolták a Kadhafi kormánnyal folytatott diplomáciai együttműködést. A Fehér Házban aggodalmukat fejezték ki a konfliktus kontrollálatlan

¹³ BBC News Africa: G8 leaders consider Libya no-fly zone - elérhető: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12735491> látogatva: 2014. október 6.

¹⁴ Mirror: Libya: British special forces rescue more civilians from desert - elérhető: <http://www.mirror.co.uk/news/uk-news/libya-british-special-forces-rescue-175805> látogatva 2014. október 6.

¹⁵ UN Meeting Coverage and Press Releases: Security Council 6498th Meeting – elérhető: <http://www.un.org/press/en/2011/sc10200.doc.htm#Resolution> látogatva 2014. október 10.

¹⁶ The Huffington Post: Libya Protest: Obama Says Muammar Gaddafi Must 'Leave Now' – elérhető: http://www.huffingtonpost.com/2011/02/26/libya-protests-obama-gaddafi-leave-now_n_828712.html látogatva 2014. november 6.

eszkálálódása és nyugatra terjedése, valamint az ezzel kapcsolatos esetleges hatások miatt, ugyanakkor felajánlották segítségüket a lázadóknak. Ez a humanitárius támogatástól kezdve magában foglalta a fegyveres segítséget is. Az USA hivatalosan a polgári lakosság védelmében kérte az ENSZ BT-től a repüléstilalmi övezet felállítását. Július 15-én kormány szinten elismerték Líbia legitim kormányának az Átmeneti Nemzeti Tanácsot, majd befagyasztottak 30 milliárd dollárnyi USA-ban levő líbiai vagyont.

2.2. A beavatkozás mellett döntő nem NATO-országok

Jordánia diplomáciailag támogatta a műveletet, az **Egyesült Arab Emírátsok** csak segélyek küldéséről döntött. A **katari kormány** sokkal markánsabb álláspontot képviselve elutasította és megtagadta az együttműködést Kadhafival, mikor az nehézfegyvereket vetett be a civil lakosság ellen. Egyúttal kinyilvánította szándékát, hogy kész részt venni a repüléstilalmi övezet kialakításában¹⁷ és betartatásában. Március 28-án elismerte az ÁNT-t Líbia legitim kormányának. Katar támogatásáról biztosította az ÁNT, miután az engedélyt adott Líbia területéről kőolajexportra egy katari cégnek.¹⁸ Ezen államok katonai részvételénél sokkal fontosabb az államszerkezetük, illetve társadalmi, vallási berendezkedésük. A műveletben ez egyfajta legitimizációt, diplomáciai hidat jelentett az azt elfogadtatni próbáló nyugat és a keleti arab világ között. Ne feledjük, hogy az arab államok támogatása fontos volt, hogy ne intervencióként tekintsenek a nyugati beavatkozásra, és ne támogassák pénzzel és fegyverekkel a rezsimet. Katar felismerte, hogy a politikailag és vallásilag megosztott szélsőséges csoportok hatalomra kerülését meg kell akadályozni, mivel az destabilizálná a térség arab államait a dominó elvnek megfelelően. Ennek érdekében kész volt támogatni a nyilvánvalóan összeomlóban levő Kadhafi rendszer elleni felkelőket.

Svédország repülőgépeket ajánlott fel a művelethez. Stockholm érdekelt abban, hogy Gripen repülőgépeit és a hozzájuk integrált haditechnikát éles harci környezetben is kipróbálja, amivel javíthatná a típus exportlehetőségét, mivel „bizonyított” műveleti környezetben. További előnyöket jelenthet az akcióban való részvétel a haditechnikai kutatás-fejlesztésben. A Gripenek korlátozással vettek részt az akcióban, kizárólag elektronikai és

¹⁷ BBC News Africa: Arab League backs Libya no-fly zone – elérhető: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12723554> látogatva 2014. október 6.

¹⁸ Al-Jazeera: Qatar recognises Libyan rebels after oil deal – elérhető: <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/03/201132814450241767.html> látogatva 2014. november 6.

felderítő tevékenységet végeztek. Jelenlétük és tevékenységük kulcsfontosságú, hiszen a NATO integrált légvédelmi rendszer elemét képezik hazánk légierijében, valamint Csehországban is. 2014-ben Szlovákia is a Gripen mellett döntött,¹⁹ talán annak köszönhetően, hogy egyre nagyobb hangsúly kerül a képességfejlesztésre. A líbiai környezet klímája a műszaki személyzetet, a hajtóművet és az egyéb alkatrészeket is próbára tette. A Saabnak és a svéd kormánynak Líbia egy teszttér volt, mivel a nemzetközi exportpiacokon Dél-Amerikába, Ázsiába és akár a Közel-Keletre is megpróbálnak betörni a repülőgéppükkel. Véleményem szerint a művelet az éghajlati viszonyok miatt nagyban hozzájárult a braziliai és ázsiai repülőgéptenderekre elkészített módosított Gripen koncepcióhoz.²⁰

3. Miért határoz a nemzetközi közösség a beavatkozás mellett?

Az ENSZ-BT 1973-as²¹ határozata szerint a líbiai kormány képtelen a helyzetet irányítása alá vonni. A biztonsági helyzet folyamatosan romlik, a konfliktus eszkalálódik az erőszak nagyarányú növekedésével. Ezt csak súlyosbítja a civil áldozatok és menekültek nagy száma. A líbiai harcoló felek figyelmen kívül hagyják a lakosság megóvásának szempontjait a harcok során, amely növeli szenvedéseiket. A harcoló felek a többszöri felszólítás ellenére sem tettek lépéseket a civil lakosság megvédése érdekében, sőt szisztematikusan eltiporják az emberi jogokat, önkényesen letartóztatnak ártatlan embereket, kínzásokat, kivégzéseket alkalmaznak a lakossággal szemben, valamint nyom nélkül eltüntetnek civileket. A líbiai kormány megsérti a nemzetközi humanitárius törvényeket, és erőszakot alkalmaz a nyugati újságírókkal szemben, a médiát erős manipuláció alatt tartva.²² Ezt az álláspontot az Arab Liga és az Afrikai Unió is elfogadta.

¹⁹ Honvédelem.hu: Hospodárské Noviny: Gripen vadászrepülők bérlése mellett döntött Szlovákia –elérhető: <http://www.honvedelem.hu/cikk/45542> látogatva 2014. november 6.

²⁰ Defense Industry Daily: F-X2: Brazil Buys Saab's JAS-39E/F Gripen over Rafale, Super Hornet –elérhető: <http://www.defenseindustrydaily.com/brazil-embarking-upon-f-x2-fighter-program-04179/> látogatva 2014. november 6.

²¹UNSC Department of Public Information – News and Media Division: 6498th Meeting Security Council approves 'No-Fly Zone' over Libya, authorizing all necessary Measures' to protect civilians, by vote of 10 in favour with 5 abstentions - elérhető: <http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10200.doc.htm#Resolution> látogatva 2014. október 6.

²² The Guardian: UN security council resolution 1973 (2011) on Libya – full text – elérhető: <http://www.theguardian.com/world/2011/mar/17/un-security-council-resolution> látogatva 2014. október 6.

Ezen okból 2011. március 12-én kezdeményezte az Arab Liga Tanácsa a repüléstilalmi övezet felállítását, hogy elejét vegyék a líbiai légierő civilek ellen elkövetett támadásainak, célul tűzve a lakosság védelmét. A szervezet március 16-án azonnali tűzszünetet követelt. A térség államai, Egyiptom és Tunézia támogatta a döntést, mivel nagyszámú vendégmunkásuk dolgozott Líbiában, és ők fokozott veszélynek és több támadásnak voltak kitéve a konfliktus kapcsán. Ez az intézkedés segített volna lecsökkenteni a konfliktus kezdete óta megindult menekülthullámot, amely komoly gazdasági, társadalmi és politikai terheket rótt a szomszédos államokra, és az EU-n belül főleg Olaszországra. Március 21-ig csak Algériába 4200-an menekültek. A menekültek összetétele változatos: volt köztük olasz, líbiai, mauritániai, egyiptomi, ghánai, nigériai.²³

A nemzetközi közösséget súlyos aggodalommal töltötte el a szeparatista és szélsőséges vallási nézeteket valló, állami hatalmat elutasító zsoldosok megjelenése Líbiában. Ezek legfőképpen törzsi harcosok voltak, és szinte kizárólag Kadhafit támogatták. Csak március 6-ig 2-300 törzsi harcos csatlakozott a Líbiában harcoló erőkhöz. A hírek szerint a harcosok 10 000 dollárt kapnak a csatlakozásért, és további 1000-et naponta. A tuaregek sötét bőre miatt etnikai villongások kezdődtek, valamint lincselések következtek be sötét bőrű zsoldosnak hitt, de valójában ártatlan civil lakosok ellen. A zsoldosokat biztosító országok főleg Csád, Niger, Mali, Szudán és Kongó voltak. Ugyanakkor a megnevezett országok következetesen tagadták, hogy hivatalos támogatást nyújtanának Kadhafi erőinek.²⁴

Az ENSZ fő követelései:

- Azonnali tűzszünet és az erőszak beszüntetése a polgári lakosság ellen.
- Tárgyalások megkezdése a konfliktus békés rendezése érdekében.
- A líbiai hatóságok a nemzetközi emberi jogok és a törvények betartásával védelmezzék az ártatlanokat, biztosítsák alapvető szükségleteiket, gondoskodjanak a menekültekről.
- Repüléstilalmi övezet a civil lakosság védelme érdekében.

²³ Ennahar Online M. O.: A hundred new refugees fleeing Libya arrival in Algeria – elérhető: <http://www.ennaharonline.com/en/news/6080.html> látogatva 2014. október 6.

²⁴ IANS – Sify News: Mali tribesmen join pro-Gaddafi forces – elérhető: <http://www.sify.com/news/mali-tribesmen-join-pro-gaddafi-forces-news-international-ldgq4ifihhi.html> látogatva 2014. október 6.

- Külföldi állampolgárok evakuálásnak lehetővé tétele, humanitárius élelem, gyógyszer és egészségügyi eszközök szállításának megkezdése.
- Szárazföldi, légi és tengeri útvonalak blokádja, fegyverembargó bevezetése.
- Minden líbiai felségjelzés alatt, vagy állami/katonai lajstromban repülő líbiai gépnek a leszállási engedély megtagadása, melynek értelmé alá esnek a Líbiában harcoló külföldi zsoldosok repülőeszközei is.²⁵

3.1. A beavatkozás melletti pro és kontra érvek

A támogatók álláspontja alapvetően két részre osztható: először a nemzetbiztonsági, katonai és politika érveket részletezem, amelyek alapvetőek a gazdasági célok lehetőségének reális megteremtéséhez.

Itt több, külön-külön is fontos problémával szembesültek az európai államok. Az első, ami közvetlenül a konfliktus megkezdődésével megjelent az erőszak következtében felmerülő menekülthullám, amely humanitárius katasztrófával fenyegetett mind a környező államokban, (Tunézia, Nigéria, Algéria) mind pedig a Dél-Európai államokban, így Franciaországban és főleg Olaszországban, amely esetenként a Balkán irányából, kerülőutakon is erősödhet. Ez embercsempészettel és a belbiztonság romlásával fenyeget, mivel a nehezen beilleszkedő, kulturálisan különböző munkanélküli tömegek megnövelhetik a bűnözési rátákat. Ellenőrizetlen hullámaikban további terrorveszélyes elemek is megbújhatnak. Olaszország haditengerészetének és a parti őrségnek pedig külön feladat a nagy létszámú menekült elfogása, sok esetben inkább a kimentése tengeri hajózásra alkalmatlan és túlterhelt bárkáikról. A humanitárius válság súlyos terheket róna a lakosságra és pénzügyileg a kormányra is, mely problémát hatásosabban lehet kezelni, ha az anyaországban számoljuk fel a problémát.

Az államhatalom szétesésével és a polgárháború kitörésével megnőtt a kifosztott katonai fegyverraktárakból a veszélyes eszközök terrorcsoportokhoz, egyéb afrikai lázadókhoz vagy akár Európába kerülésének veszélye, amely a szervezetbűnözésnek nagy üzlet. Ezzel együtt meg kellett akadályozni a szélsőséges csoportok térnyerését a felkelők között, és egy iszlám állam kialakulását, amely súlyos nemzetközi kockázatokat jelentett

²⁵ The Guardian: UN security council resolution 1973 (2011) on Libya – full text – elérhető: <http://www.theguardian.com/world/2011/mar/17/un-security-council-resolution> látogatva 2014. október 6.

volna Európa előszobájában. A szélsőségesek kormányalakítását a szekuláris lázadó csapatok támogatásával lehetett elérni, amelyek befolyásolhatóak és irányíthatóak maradnak a nyugatnak, így szolgálják a térség biztonsági érdekeit. Ez megakadályozná a további eszkalációt és lehetőséget teremtene a demokratikus államépítés lehetőségéhez. Az alapvető gazdasági célokat csak a demokratikus ellenzék védelmével lehet elérni, amely ellenzék megadja a hatalmi háttérbázisát egy későbbi nyugatbarát rendszer hatalomra segítéséhez.

Nyomós katonai érv volt, hogy lehetőség adódott a NATO technológiai fejlesztéseinek és új fegyverrendszereinek éles bevetésére, amely esetleg nem került bevetésre Irakban és Afganisztánban. A földrajzi közelség miatt a dél-európai NATO-államok haditengerészetüket is bevethették az Európa minden részéből érkező légierőkkel történő összhaderőnemi együttműködés keretében. Itt az USA erői mellett az olasz, francia és többi helyi NATO-erők is lehetőséget kaptak valós harci értékeik megtapasztalására. Ez azért fontos, mivel ezek az államok alkották a NATO európai gerincét. Itt további tapasztalatokat szerezhettek nemzetközi együttműködésben, amely felszínre hozhatta az esetleges hiányosságait. Véleményem szerint ez a fajta katonai beavatkozás teremtette meg a válság leggyorsabb és legbiztosabb rendezési lehetőségét az elhúzódó polgárháború helyett, amelynek több káros hatása lehetett volna közvetve és közvetlen Európára.

A beavatkozás mellett komoly gazdasági érvek is voltak. Az EU és NATO-országoknak a felvevőpiac és nyersanyagforrás miatt létfontosságú a régió megőrzése, ugyanis gazdasági érdekszférájuk alapvető részét képezte. A kőolaj- és földgázvagyron felhasználása mellett a Földközi-tenger hajózásának zavartalan biztosítása is létfontosságú szükséglet a profit érdekében. Egy nyugatbarát kormány további gazdasági lehetőségeket biztosít az európai cégeknek az újjáépítés lebonyolításában, valamint a fosszilis energiahordozók kitermelésében, felhasználásában. Az állami vagyon, így a tengeri és szárazföldi lelőhelyek privatizálásánál a nyugati államok stabil területeket akartak szerezni. Ezek fejében akár a bankkölcsönök rendezése is felmerülhet. A nyugat így elérheti tartozásainak elengedését, viszont Líbiát rábírhatja az újjáépítéshez szükséges nyugati hitelek felvételéhez. A hiteleket és az állami vagyont természetesen nem csak az újjáépítésre fordíthatja a líbiai kormány, hanem nyugati fegyverbeszerzésekre. Ez akár több milliárd dolláros üzlet is lehet, ha a haditengerészet, légierő és a legköltségesebb szárazföldi fegyvernemek technikai állomány szükségletét nézzük; ilyen a tüzérség, légvédelmi rakétacsapatok és a harcokszíók. A hadiipari konszernek civil vállalatainak is megfelelő

bevételforrás lehet a Lybian Arab Airlines elpusztított gépeinek a legyártása, esetleg nyugati mozdony és közúti járművek eladása.

A NATO-tagállamokra azonban riasztólag hatottak a várható magas költségek, mivel a haditengerészet alkalmazása mellett rengeteg repülőgép bevetését és főleg precíziós, intelligens bombák ledobását kívánta meg a művelet. Ezen bombák darabára több tízezer, sőt esetenként millió dollárba rúgott, és korlátozott készletek állnak rendelkezésre belőle. A repülőgépekre magas karbantartási és üzemanyag-fogyasztási mutatókkal kellett számolni a napi többszöri többórás bevetések miatt. Az államok tartottak a politikai következményektől, főleg belföldön. A lakossággal egy újabb beavatkozást nehéz volt elfogadtatni Irak és Afganisztán után, amelyek sikertelennek bizonyultak, és pénztemetők lettek, súlyos emberi veszteségekkel. Itt az emberi-technikai tényező elvesztése a magas kiképzési ár és technikai érték miatt volt problémás. Természetesen a nyugati társadalmak a kis létszámú emberi veszteséget sem tartják elfogadhatónak. A beavatkozó államok a líbiai légvédelemtől is tartottak, amely ugyan elavult volt, viszont voltak olyan egységei, amelyek megfelelő személyzettel és alkalmazási körülmények között veszélyeztethették a légi csapásokat végző erőket. Külpolitikai irányvonalon az volt a kérdéses, hogy az ENSZ-ben és egyéb fórumokon hogyan reagál Kína és Oroszország. Ennél is nagyobb aggodalmat az arab államok jelentettek, amelyek ha egyfajta „keresztes háborúnak” bélyegzi a beavatkozást, akkor növelhették volna a terrortámadások, külföldi fegyverszállítások és további önkéntesek csatlakozásának veszélyét a harcoló felekhez. Nem mellesleg pedig ott volt az iszlámisták hatalomra kerülésének a veszélye. Ezért mindenképp el kellett kerülni, hogy a lázadók közé férközzenek, és túlzott befolyásra tegyenek szert, amely veszélyeztetné a demokratikus rendezést.

A lázadó csoportokat nem tartották megbízhatónak, és nem volt garancia a bukott állam jelenség elkerüléséhez és az ország szétesésének megakadályozására. A frontvonalak már akkor is elmosódtak és többbértűek voltak a lázadók közötti rivalizálások miatt. Így már akkor felmerült a demokratikus stabil államszerveződés kisiklásának a veszélye. Ez a maradék Kadhafi kormányzat szétesésével, további fegyverek illetéktelen kezekbe kerülése miatt már akkor felmerült. Ez esetben pedig a NATO súlyosbította volna a problémát a Kadhafi rendszer gyengítésével. A lázadók nyugati támogatása pedig alááshatta egyes csoportokban a bizalmat, és sok harcost a szélsőséges iszlám lázadók felé terelhetett, amelyek kellően markáns és ellenséges véleményt fogalmaztak meg a nyugati támadókkal szemben,

egyfajta jövőbeni legitim és örökös ellenséget adva az igazhitűeknek - feljogosítva őket a jihadra, ideológiai alapon legitimizálva harcukat. A NATO a beavatkozás mértékét és teherviselését tekintve nem volt egységes, és ellentétet okoztak az aránytalan felajánlások, amely többször konfliktus tárgya volt a szövetségben. A beavatkozást ellenzők a magas költségekre hivatkoztak. További veszélyfaktort jelentett a sűrűn lakott területek miatt a sok civil áldozat valószínűsége, amely könnyen a közvélemény támogatásának elvesztésével járhatott, és a NATO-pozícióit is gyengíthette volna a lázadók körében. A NATO európai erői pedig nem rendelkeznek azzal a szervezettségű és nagy létszámú légi utántöltő, szállító, csapásmérő, elektronikai zavaró és légtérellenőrző repülőgéppel, amely a művelet önálló, kizárólag EU-s kivitelezését ellehetetlenítette. Tehát a NATO az USA légierője és haditengerészete nélkül kevésbé ütőképes egy ilyen konfliktusban is, amelyben a gyorsaság pedig létfontosságú lett volna.

Összegzésként az arab világ támogatásának megnyerése és a nemzetközi elfogadás kiterjesztése miatt a műveletben részt vevő államok és főleg az USA szorgalmazta az arab világok katonai részvételét, hogy elkerüljék az esetleges vallásháború, vagy nyugati terület- és hatalomszerző agresszió negatív vádját. Az arab országok részvétele nagymértékben növelte a művelet legitimizálását az iszlám/arab környezetben. Ezért az arab szövetséges szerzés, és a környező államok megnyerése volt az egyik legfontosabb cél, amely pozitív irányba befolyásolta a művelet NATO-n belüli támogatását. Az USA részvétele pedig lehetővé tette a kívánt erő bevetését.

4. Meghatározott politikai és katonai célok, a NATO-erők mandátuma

A NATO, az EU és szövetségeseik a legfontosabbnak a megegyezéssel megoldást tekintették. Ebben a koncepcióban a fő cél a lázadók kormányának Kadhafi általi elismerése, tűzszünet, és további tárgyalásos rendezés Kadhafi lemondására, a civil lakosság és a lázadók állásai elleni támadások beszüntetésére. Ezzel el lehetett volna kerülni a katonai beavatkozást, amely diplomáciailag és pénzügyileg nem terhelte volna a nyugat-keleti viszonyt (Brit becslések szerint ez az összeg elérheti a 260 millió fontot.). Azért is preferálták sokáig ezt a nyugati diplomáciai képviselők és főleg Olaszország, mivel Kadhafi 42 éve volt hatalmon, és megfelelő pénzügyi és katonai források álltak rendelkezésére a konfliktus hosszú távú folytatására. A rezsim egyértelműen előnyben volt nehézfegyverzetek tekintetében, aminek következtében súlyos harcok árán komoly sikereket ért el, és visszaszorította a felkelőket,

akiknek a vereség fenyegető lehetőségként merült fel. A felkelők pozícióinak meggyengülése holtpontra juttatta a tárgyalásokat, mivel Kadhafi kezében volt az erőfölény, aki döntő csapásra készült. A felkelők teljes katonai megsemmisítését akarta, nagymértékben külföldi zsoldosokra támaszkodva, amelyek szilárdan harcoltak a felkelők ellen. A nyugati hatalmak ezt nem hagyhatták, hiszen stratégiai céljaik mellett a felkelők cserbenhagyása kétségbe vonta volna szövetségesi megbízhatóságukat, és így a későbbi hasonló szituációkban politikai nehézségeket okozott volna mind kül- és belföldön egyaránt. A koalíciónak tehát több oka is volt, hogy elkerülje a lázadók összeomlását.

A nyugatnak érdeke volt megvédeni és megőrizni a líbiai olajkitermelő létesítmények és infrastruktúrájuk megsemmisülését, a prognosztizálható több éves helyreállítási ciklus helyett. A felvetésem jól szemlélteti, hogy a háború után két évvel 2013-ban még mindig csak 90 000 hordó/nap kitermeléssel dolgoztak ezek a létesítmények, amely tizede a háború előtti mennyiségének. A 2011-es polgárháború ideje alatt az olajkitermelés a napi 1,4 millió hordóról 235 000-re esett vissza, amely már kihatással volt az európai energiaellátásra. „2010 végén, nem sokkal a polgárháború kitörése előtt, a napi líbiai kőolaj-kitermelés adta a világtermelés 1,9%-át, és ennek döntő hányadát különféle EU-tagállamok vásárolták meg. Három ország (Írország, Olaszország, Ausztria) kőolajimportjának több mint 20%-át, további négy tagállam (Franciaország, Görögország, Spanyolország, Portugália) és Svájc behozatalának pedig több mint 10%-át fedezte Tripoli. Nagy-Britannia és Németország esetében ez az arány 8, illetve 7% volt. A földgázimportban rejlő lehetőségek pedig 2011-ig messze nem kerültek kiaknázásra: a Szicíliába futó *Greenstream* vezeték 2004 és 2011 között sosem szállította le a maximális kapacitásának megfelelő földgázmennyiséget; az üzembe helyezett, cseppfolyósított földgázt előállító LNG-terminál pedig mindössze 3%-os teljesítménnyel működött. Ennek háttérében elsősorban az állt, hogy az óriási kőolajbőség mellett Líbia egész egyszerűen nem volt rákényszerülve a másik fosszilis energiahordozó kiaknázására, ami komoly beruházásokat és szakértelmet igényelt volna. Ezzel szemben – különösen a 2009-es orosz–ukrán gázháború után – több európai fővárosban is úgy vélték, hogy a líbiai gázimport felfuttatásával lehet enyhíteni a keleti kiszolgáltatottságot.”²⁶

²⁶ Marsai Viktor - NKE SVKK: A líbiai helyzet és az európai nagystratégia hiánya – 2. oldal, elérhető: http://www.grotius.hu/doc/pub/QFWHNM/2014-08--26_masai_viktor_a_l%C3%ADbiai_helyzet_%C3%A9s_az_eur%C3%B3pai_nagystrat%C3%A9gia_hi%C3%A1nya.pdf látogatva 2014. október 13.

A nyugati koalíció mindvégig tartott attól, hogy a szélsőséges iszlamisták és milíciák iráni kormányzati-katonai vagy terrorszervezetek támogatásával fölénybe kerülnek a felkelők között, és kiragadják a hatalmat az Átmeneti Nemzeti Tanács kezéből. Ez törvényszerűen magával vonná a lázadó katonai erők szélsőséges radikalizálódását, ami további terrort jelentene a civil lakosságnak és destabilizálná a régiót. A szélsőségesek megjelenése felvetette azt a problémát, hogy Líbiából egy Szomáliához hasonló bukott állam jön létre, melyben a kormányzat működésképtelensége vagy hiánya a terrorszervezetek helyi uralmához fog vezetni. Ez később sajnos beigazolódott, miután Kadhafi és a Líbiai Nemzeti Hadsereg (Libyan National Army - LNA) legyőzése után a felkelő milíciák egymás ellen harcolnak. A kormány súlytalan, nem terjed ki hatalma az egész országra, és szélsőségesek jelentek meg az állami politikában.

A NATO-nak fontos katonai célja volt: Kadhafi légierejének, tüzérségének és páncélos erejének felszámolása, ugyanis ez adta a fő előnyt a lázadók csapataival szemben. A repüléstilalmi övezet ügyén tudtak légi csapásokat végrehajtani ezen célpontok ellen. A légi fölény kivívása, illetve a líbiai légvédelmi rendszer és a légierő felszámolása elsődleges fontossággal bírt. Ennek biztosítása után kezdődhetek meg második lépcsőben a szárazföldi erők elleni támadások. Közben alapvető célként értékelték, hogy stabilizálják és megerősítsék a szekularizált, mérsékelt lázadó erők pozícióit az ÁNT-n belül, és elfojtsák a szélsőséges iszlamisták térnyerését a felkelők között. A nyugat politikailag megpróbálta legitimizáltatni az ÁNT-t az afrikai és arab kormányokkal is, kiszélesítve a nemzetközi elfogadottságot. Ez fontos lépése az állam és a társadalom demokratizálásához és a békés belső állapotok megteremtéséhez. A NATO nem akart szárazföldi csapatokkal beavatkozni, ezért a harmadik célkitűzésnek tekinthetjük a líbiai felkelők felfegyverzésének szándékát és kiképzésüket. Ne feledjük, hogy 2012-re több mint 15 000 vállról indítható föld-levegő rakéta került a lázadókon keresztül szélsőséges iszlamista szervezetekhez, amelyeket később Maliban, Líbiában, Szíriában és Irakban láthattunk viszont. A beavatkozástól való ódzkodás főleg az arab államok ellenállása, a hatalmas költségek és a valószínűleg prognosztizálható veszteségek elkerülése miatt volt nagy. A személyi veszteségeket a NATO-tagállamok szavazói pedig nem fogadták örömmel, akár a civil, akár a katonai áldozatokról volt szó.

A Szabad Líbiai Hadsereg (FLA – Free Libyan Army) felfegyverzését a NATO is fenntartásokkal kezelte és kockázatosnak tartotta az instabil hatalmi viszonyok és politikai irányvonal miatt. Nyomós érv mind a mai napig a szíriai és az iraki példa is. Az viszont, hogy

a NATO-hadseregei katonai kontraktorok képzésével, akár hivatásos katonák, akár magáncégek emberei katonai szakmai felkészítést nyújtsanak a felkelőknek. Katar több száz fő fedett tevékenységet folytató katonát biztosított a felkelők támogatására, akik hozzájárultak a sikerek eléréséhez. A legsúlyosabb hiányosságnak a felkelők között a dezorganizáltság tekinthető, a vallási, politikai és törzsi megosztottság. A technikai hiányosságok mellett ez jelentette a legnagyobb hátrányt a harctevékenység során. A NATO kiemelt figyelmet szentelt ennek a problémának, hogy kiképzéssel a legénységi szintektől egészen a vezérkarig összekovácsolja és ütőképpessé fejlessze a milícia alapú haderőt, amely így önmaga tudná kivívni a szárazföldi győzelmeket, és felszabadítani a saját lakosságát. Ez később pontosan így történt. Ennél is nagyobb szerepe volt annak, hogy a konfliktus után ne essen szét ez a haderő, és képes legyen nemzeti hadsereggént hatalmat gyakorolni, illetve rendet fenntartani a központi hatalom nélküli országban.

A NATO politikai, ideológiai felkészítést is végre akart hajtani, hogy a katonákat a demokratizációs, szekuláris irányvonal követése mellett sorakoztassa fel, így akarta elejét venni a szélsőségek terjedésének és a hatalom szétesésének. Sajnos a polgárháború lezárulta, vagy inkább átpolarizálódása után nem sikerült megakadályozni az FLA bomlását és egymással való szembekerülését, ami nyilvánvaló súlyos kudarcként értékelendő, ahogyan az is, hogy a felkelők 30 000 zsoldosnak vélt személlyel végeztek a harcok alatt, egy részüket meglincselték, amely a nyugati politikában elfogadhatatlan.

A NATO-nak célja volt továbbá megakadályozni a polgárháborúval összefüggő, és a felkelők vagy a nyugati hatalmak állampolgárai ellen elkövetett erőszakot, terrorakciókat. Ez a fenyegetés megalapozottnak tekinthető. Erre precedens a 2012-ben a bengázi amerikai diplomáciai képviseletet ért támadás, amely megölte Christopher Stevens amerikai nagykövetet és három munkatársát. A 2013 áprilisában pedig autóba rejtett pokolgéppel követtek el merénylet a francia nagykövetség ellen Tripoliban, amely félig romba döntötte az épületet. A terrorizmus kiemelt veszélyt jelentett a területen és Európára nézve is. A terrorszervezeteket mindenképp fel kellett számolni.^{27, 28, 29, 30}

5. A Kadhafit támogató fegyveres erők és a felkelők erőviszonyai, a szárazföldi helyzet 2011 márciusában

2011 márciusára két fő oldal alakult ki, amelyről beszélhetünk. Az egyik Kadhafi és támogatói, a másik pedig a Kadhafi ellenes lázadó csoportosulás, amely meglehetősen heterogén képet festett a különböző vallási, törzsi, politikai hovatartozás miatt.

5.1. Moammer Kadhafi és az őt támogató kormányerők

Kadhafi háttérbázisa főleg Tripolitánia és Fezzan északi részéből állt. Ezeket a területeket tekinthetjük a történelmi Líbiának. A diktátor társadalmi háttérbázisa minden rétegre kiterjedt ezen a területen, elsősorban az olajbevételeknek köszönhetően, holott a társadalom nem részesült egyenlő elosztásban belőle. Az együttműködés főleg annak tudható be, hogy Kadhafinak Szurt volt a szülővárosa, ezért kedvezett a törzsének és a területnek, nagyarányú fejlesztéseket végrehajtva. Tripolitániában az életszínvonal meglehetősen magasabb volt az országos átlagnál. Ennek köszönhető, hogy a diktátornak hosszú ideig stabil támogatói bázisa maradt az államigazgatás és a fegyveres erők tagjai között. Kadhafi erős központosított közigazgatással rendelkezett, amihez óriási mobilizálható állami és magánvagyon tartozott. Ennek komoly hányadát ugyan elvesztette a külföldi zárolások miatt, de még így is milliárdok felett rendelkezhetett, amit a felkelők elleni harcra költhetett. Az általa irányított adminisztráció kezelte a gazdaságot, és irányította az olajkitermelést, amely további bevételi forrás volt. Kadhafi külföldön rendelkezett politikai mozgástérrel és lehetőségekkel, mivel egy elismert állam vezetője volt a megfelelő kapcsolatrendszerrel. Egy darabig tárgyalóképes maradt, és ha korlátozottan is, de a NATO-beavatkozásig megmaradt érdekérvényesítő képessége.

A rezsimnek lehetősége volt nagyszámú külföldi zsoldosra és jelentős fegyverszállítmányokra szert tennie. A zsoldosok Kadhafi számára egy rendkívül erőszakos, de megbízható magot alkottak, akiket Szudán, Líbia, Egyiptom, Tunézia, Mali, Csád és Nyugat-Afrika területéről toborzott. Vallásilag az iszlám konzervatívabb irányvonalát követték. Létszámuk megközelítőleg 7000 főt számlálhatott, akiket palesztin és szíriai kiképzők tettek igazán ütőképessé haderővé, miután dandárokba szervezték őket.

Három dandárt állítottak fel:

- 1 páncélos
- 1 gépesített lövész
- 1 légidesszant/különleges műveleti

Ezek T-55 harckocsikkal, páncélozott szállító harcjárművekkel felszerelt mozgékony és ütőképes egységek voltak, amelyek harci tapasztalatokat szereztek az 1980-as csádi támadás visszaverésében. Meg nem erősített információk szerint sok zsoldos az Iszlám Pánafrikai Légiónak tagjai voltak.²⁷

A külföldi zsoldosok mellett Kadhafi támaszkodhatott a hozzá hű törzsi fegyveresek támogatására és a félkatonai líbiai szervezetek egységeire. Ilyenek voltak a területvédelmi milíciák és persze volt egy jól felfegyverzett rendőrsége is. Korlátozta hatékonyságukat, hogy ezekben a szervezetekben magas volt a korrupció, és a kinevezett parancsnokoknak egyszerűen nem engedelmeskedtek a milicisták. Kadhafinak mégsem ezek jelentették a legnagyobb ütőerőt. Az nem volt más, mint a hivatásos hadsereg. Fegyveres erői tartalmazták a klasszikus haderőnemeket és fegyvernemeket, amelyek nagyrészt hidegháborús szovjet, francia, olasz fegyverzettel voltak felszerelve. Ezek az eszközök elavultak voltak egy modern nemzetközi konfliktushoz, mint pl. a T-55, MiG-21, de kiválóan helyt állhattak egy polgárháborúban, amelyben a lázadó erők nem rendelkeznek megfelelően szervezett és modern légvédelmi és páncéltörő egységekkel. A nehézfegyverzet és a légierő mindenképpen Kadhafi legnagyobb előnyének számított. A sivatagi viszonyok között kiválóan tudta alkalmazni az önjáró tűzértséget és a harckocsikat, amelyekkel sok esetben könnyen megfutamította a lázadókat. Légierejének nem volt ellenfele a NATO-légicsapásokig, így többször is bevetette a gépeket szárazföldi célok ellen, amire a felkelők nem tudtak megfelelő választ adni. Természetesen Kadhafi hadseregét is megtizedelte a dezertálás, így több Mirage repülőgép is a felkelőkhöz pártolt, viszont a Máltára dezertált gépek nem vettek részt a további akciókban. A felkelők katonai bázisuk kemény magját később a dezertált katonai egységek, és magasan képzett tisztek alkották, valamint az általuk átadott és zsákmányolt nehézfegyverzet. Viszont ezek kevésbé bomlasztották meg Kadhafi hadseregét, ami jelzi, hogy a márciusi NATO-beavatkozás nélkül heteken belül megtörték volna a lázadók végső ellenállását. A líbiai fegyveres erők végig ütőképes maradt, és érzékeny veszteségeket okozott

²⁷ Library of Congress Country Studies: Libya – Other Paramilitary Forces –elérhető: <http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field%28DOCID+ly0152%29> látogatva 2014. október 18.

a lázadóknak, és sorozatos ellenlökéseket hajtott végre, amelyekkel márciusig visszafoglalt több kulcsfontosságú területet. A konfliktusban a legkisebb szerep a líbiai haditengerészetnek jutott. Fregattjaik legfeljebb a partvidék lezárására voltak alkalmasak, mivel elavultságuk miatt érdemben nem bocsátkozhattak harcba a NATO-val, illetve az őket védő légierő ellen, és így a blokádot sem törhették át. Kadhafi hadereje körülbelül 76 000 embert számlált, további 1 500000 behívható tartalékkal és hadviselésre alkalmas személlyel, akiknek megbízhatósága viszont kétséges volt.

5.2. A szárazföldi haderő felszereltsége

Harckocsik közül a T-55 képezte a páncélos erők gerincét több mint 500 darabbal, ennek kb. a kétszerese tartalékállományba volt helyezve. Ezt követte hetven T-62-es harckocsi. A legmodernebb típus a T-72M1 változat volt, amelyből kétszáz volt rendszeresítve, melyből 115 tartalékban volt. A T-72-es harckocsik 2010-ben modernizáláson estek át.

PSZH-k közül rendelkeztek 740 BMP-1, 540 BTR-50 és BTR-60, 242 BRDM-2, 118 EE-11 Urutu, 370 EE-9 Cascavel 100 Ot-62/64 1000 BMD-1, 35 M-113A1 és 300 Fiat Type 6614/16 harcjárművel.

Önjáró tüzérség (kerekes és láncctalpas) összesen 444, ebből:

- 122 mm – 130 db 2S1 Gvozdgyika;
- 152 mm – 60 db 2S3 Akácia; 80 db M-77 Dana;
- 155 mm – 155 db M-109; 210 db VCA 155 Palmaria.

Vontatott tüzérségi eszközökből pedig 647-tel:

- 105 mm – 60 db M-101
- 122 mm – 245 D-30; 60 D-74;
- 130 mm – 330 M-46;
- 152 mm – 25 M-1937.
- 155 mm – Ismeretlen számú M114 tarack

Rakéta-sorozatvetők közül 830 került rendszeresítésre:

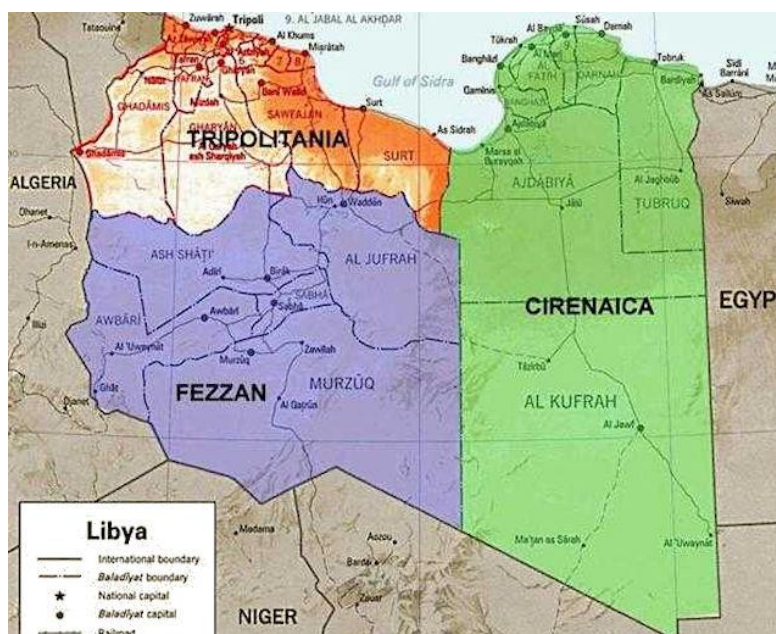
- 107 mm – Kb. 300 Type-63
- 122 mm – 530: kb. 200 BM-11; kb. 230 BM-21 Grad; kb. 100 RM-70 Dana²⁸

²⁸ Army Recognition: Libya Land Forces military equipment and vehicles Libyan Army – elérhető: http://www.armyrecognition.com/libya_libyan_army_land_ground_armed_forces_uk/libya_libyan_armed_army_land_ground_forces_military_equipment_armoured_vehicle_intelligence_pictures.html - látogatva 2014. október 18.

Több mint 500 82, 120 és 160 mm-es aknavetővel, illetve 416 FROG-7 and SCUD-B föld-föld ballisztikus rakétarendszerrel rendelkeztek. A rakéták bevetéséről nem kerültek napvilágra információk.

5.3. Felkelők

A felkelők háttérbázisa nem olyan egyszerűen körülhatárolható, mint Kadhafié. Alapvetően itt is ugyanazok a törzsi tagozódások figyelhetők meg, emellett fontosak a vallási, etnikai tényezők. Földrajzilag sokkal homogénebb a helyzet, ugyanis Fezzan déli részén többségben voltak a felkelők, még az északon és Tripolitániában egyértelműen csak kisebb, elszigeteltebb csoportok tevékenykedtek. A konfliktusban végig megfigyelhető az elszigetelt „erődök” jelenléte, gondolok itt egyes városokra, amelyek szigetként működtek mélyen Kadhafi által uralt területeken elvágva a többi lázadó csoporttól. Érdekes megfigyelni, hogy sokszor egyes városok is részekre estek, sokáig a felkelők és a kormányerők ellenőrzése csak néhány kerületre terjedt ki, nem pedig az egész városra. A felkelők legnagyobb és legszélesebb körű háttérbázisát Cyrenaica régiója adta.

1. kép: Líbia földrajzi régiói ²⁹

²⁹ GlobalSecurity.org: Líbia térképe, régiói – elérhető:

<http://www.globalsecurity.org/military/world/libya/images/map-regions-1.jpg> látogatva 2014. október 19.

Innen, Líbia keleti részéről indult ki a legnagyobb felkelési hullám, és támogatták a legstabilabban a Kadhafi ellenes mozgalmakat. Ebben a régióban található a felkelés számára több kulcsfontosságú város: Ajdabiya, Benghazi, Brega és Tobruk. A régió szerencsés fekvésű, ugyanis határos a szintén politikai változásokon átmenő Egyiptommal, amely pozitív hatással volt a felkelés megerősödésében és támogatásában. Általánosságban a lakosságról elmondható, hogy itt széles néprétegeket megmozgattak az arab tavasz eszméi, az értelmiségtől az egyszerű munkásosztályig. A területen meghatározó a muszlim Sanusi rend³⁰ törzsszervezete, amely társadalmi, politikai, vallási összetartást adott a lakosságnak, amely szorosabb és egységesebb, mint a Líbia más részein élő törzseknél. Ez erős hatalmi bázist adott a területi vezetőknek, akiknek előny volt a felkelés kezdetén, hogy a milíciák, fegyveres testületek tagjai, illetve a kormánytisztviselők zömében szimpatizáltak velük és viszonylag gyorsan nagy számban álltak át. A lakosság háttértámogatása is nagy volt. Ezt mi sem támasztja alá jobban, minthogy a Kadhafi által megbuktatott Idrisz- király a Sanusi-rend emírje volt, tehát ennek a területnek a törzsi vezetője. A Sanusi-rend hívei ráadásul szemben álltak Kadhafi valláspolitikájával, mivel az jelentősen megnyirbálta a szunniták vallási politikai és pénzügyi hatalmát. Az előzőtt király híveinek központja Bengázi volt, a terület lakossága különösen sok hátrányos megkülönböztetést szenvedett el, mivel Kadhafi a rendszer ellenségét látta bennük - tegyük hozzá okkal a királyi rendszer híveinek a szembenállása miatt. Törvénytörően adta magát, hogy ha reális lehetőség lesz a nyílt szembenállásra, Cyrenaica lakossága valószínűleg élni fog a lehetőséggel, és támogat mindenféle megmozdulást, hogy növelje hatalmi súlyát az országban, illetve befolyással legyen a saját sorsának jobbá tételére.

A felkelők politikai céljait a mozgalom sokrétű alkotóelemei miatt nem lehetett hosszútávon belátni. A felkelő csoportok fő célja és közös pontja Kadhafi eltávolítása és a rendszer megdöntése volt, ám az új rezsim kialakításával kapcsolatban már más és más elképzelésekkel rendelkeztek. A rezsimváltást nevezhetjük a legfőbb összetartó kapocsnak. A királyság restaurációját egyik csoport sem tűzte ki maga elé célul. Líbia királyi zászlajának használata inkább Bengázi hagyományos rendszerellenes lázadását testesíti meg, és a társadalom idősebb rétegeinek egyfajta elfogadható szimbólumot, ikont adott, a korábbi elfogadott és társadalmilag támogatott, de megdöntött rendszer jelképének a használata.

³⁰ GlobalSecurity.org: Libya Geography –elérhető:

<http://www.globalsecurity.org/military/world/libya/geography.htm> látogatva 2014. október 19.

Társadalmi támogatás mellett a felkelők számíthattak külföldi katonai-politikai, emellett önkéntes ideológiai, valamint zsoldos erők támogatására.

5.4. Nemzeti Felszabadító Hadsereg

Így nevezhetjük a Kadhafi erői ellen küzdő felkelő szervezetek tömörülését, amely kinőtt az utcai tüntetők és dezertőr katonák, átálló rendőrök illetve törzsi milicisták és egyéb félkatonai szervezetek köreiből.³¹ A hadsereg hivatalosan az Átmeneti Nemzeti Tanács irányításának volt alárendelve, a gyakorlatban azonban inkább az őket irányító parancsnokokhoz voltak hűek. Nagyhatalmú vezetői voltak a vizsgált időszakban Mustafa Abdul Jalil, Abdul Fatah Yunis és Khalifa Haftar tábornok. Ez a fegyveres erő vívta a szárazföldi harcokat az olyan ismert összecsapásokban, mint Benghazi, Misrata, Brega, Ajdabiya, Zawiya és Ras Lanuf ostroma.

Ez az erő fokozatosan épült ki a konfliktus kiszélesedésével. 2011 márciusában még csak 2-3 ezer fővel rendelkeztek a felkelők, amely a konfliktus végére több tízezer fős haderővé duzzadt, sőt napjainkban létszámuk eléri a 64 000 főt. Fegyverzetük megegyezik a líbiai hadseregével, mivel felszerelésüket az átállt katonák, rendőrök adták, valamint a már felszerelt törzsi harcosok. A lerombolt és elfoglalt laktanyákat, katonai raktárakat és rendőrőrsöket is kifosztották. Ezzel kapcsolatban merültek fel az első aggodalmak, mert a felkelő hadseregben iszlám szélsőségesek is bekerültek, akik ellentétes politikai célokat képviseltek, és félt, hogy az anarchiába sülyedt országból terrorszervezetekhez, vagy más országok lázadó csoportjaihoz, esetleg a szervezett bűnözés kezébe kerülhetnek légvédelmi rakéták és más katonai nehézfegyverek, amint az később Szíriában bebizonyosodott.

A radikális iszlám dandár, az Obaida Ibn Jarrah végzett Yunis tábornokkal is. A nyugat ezért volt óvatos a fegyverszállításokkal, és fejezték ki aggályaikat a felkelők támogatása miatt. A milíciák nehezen rendelték alá magukat központi vezetések, és a fegyverek elosztása és kezelése sem esett fegyelmezett tevékenység alá. A különféle csoportok gyakran egymással is rivalizáltak. A felkelőknek először meg kellett szilárdítani

³¹ Bloomberg: Rebels Head for Arms Training as Libya Insurgents Assemble Against Qaddafi –elérhető:

<http://www.bloomberg.com/news/2011-03-06/rebels-head-for-training-as-libya-s-insurgents-assemble-against-qaddafi.html>

látogatva 2014. október 19.

befolyásukat ezen csoportok felett, és lehetőleg lefegyverezni, vagy kiszorítani a nem engedelmeskedő frakciókat. A katonai parancsnokoknak végig állandó kiképzésben kellett részesíteni a gyengén képzett milicistákat és önkénteseket, valamint megőrizni a hatalmat felettük.³²

A lázadók kezdetben nem birtokoltak összefüggő nagy területeket, csak városokat, városrészeket. A gerilla harcmodor használata városokban, és az elszigetelt vidéki összecsapásokban, főleg a hegyekben még elegendőnek bizonyult. Ehhez megfelelő képzettséggel rendelkeztek az önkéntesek és a milicisták. Hátrányuk volt, hogy nem rendelkeztek kiépített hatalmi struktúrával és utánpótlásuk nem állt biztos alapon, továbbá rendfenntartásra is bevetették őket, ahol sok esetben túlkapásokat követtek el. A lakosság támogatását viszont bírták, ami kulcsfontosságú volt. A térségbe vezényelt több katonai egység dezertált, illetve átállt átadva nehézfegyvereiket. A felkelők arzenálja líbiai reguláris hadsereghez képest még így is óriási hátrányban volt, viszont ezzel a kevés erővel is fel tudták venni ellene a harcot, és nyújthattak páncélos és tüzérségi támogatást a saját erőnek, esetlegesen néhány zsákmányolt repülőgéppel és helikopterrel is támadásokat hajthattak végre. A nehézfegyverzet hiánya miatt nagymértékben rászorultak a NATO-légicsapásokra, amely nélkül Kadhafi túlereje minden bizonnyal elsöpörte volna a felkelést. A felkelők fő csapásmérő erejének az átállt és tisztjeiket megtartott harckocsikkal, tüzérséggel és más nehézfegyverzettel felszerelt katonai egységek számítottak.

A felkelők ismeretlen számú harckocsival rendelkeztek, amelyek között megtalálható a T-55, T-62, T-72, Type-59 típusok. PSZH-k közül a BMP-1, BMP-2, BMP-3³³, MT-LBu, BTR-60, M113 típusokra tettek szert. Önjáró tüzérségi kerekes és lánctalpas eszközeik 2S1 Gvozgyika és Palmaria eszközökre korlátozódott. Vontatott tüzérségüket 130 mm-es M46 ágyú és 122 mm-es D-30 tarackok alkották. Rakéta-sorozatvetők közül BM-21 Grad és RM-

³² Krauss Clifford – The New York Times: Libya Tries to Build Army That Can March Straight and Defang Militias – elérhető: <http://www.nytimes.com/2011/11/22/world/africa/libyas-toughest-test-may-be-building-an-army.html?pagewanted=1&r=0> látogatva 2014. október 19.

³³ Army Recognition: Libyan army takes delivery of 10 Russian-made BMP-3 armoured infantry fighting vehicles – elérhető: http://www.armyrecognition.com/september_2013_defense_industry_military_news_uk/libyan_army_takes_delivery_of_10_russian-made_bmp-3_armoured_infantry_fighting_vehicles_2609132.html látogatva 2014. október 19.

70 típusokkal rendelkeztek. A felkelők kezére nagy mennyiségben kerültek RPG-7, Maljutka és egyéb kézi páncéltörő eszközök, valamint a lázadó erőkre jellemző különféle légvédelmi, páncéltörő és sorozatvető fegyverek civil járművekre eszkábált változataival. Ezeknek a harcértéke nem volt kielégítő egy jól szervezett tömeghadsereg ellen. A felkelőknek elégtelen a páncéltörő képessége, ad-hoc jellegű a légvédelmi-rakéta irányítása. Kiépített rendszerük nem volt, dominánsak a vállról indítható légvédelmi rakéták, illetve gépágyúk voltak. Légierejük és haditengerészetük kis számú volt és alacsony hatásfokkal működött.

A felkelőket azonban több NATO, EU és arab állam támogatta katonai felszerelésekkel, kézi fegyverekkel, lőszerrel, páncéltörő fegyverekkel, kommunikációs és orvosi eszközökkel és pénzzel. Ezen államok közé tartozott: Olaszország,³⁴ Franciaország, az Amerikai Egyesült Államok, az Egyesült Királyság, Szudán, Katar, az Egyesült Arab Emírátsok, Lengyelország³⁵ és Egyiptom.

5.5. A líbiai olajinfrastruktúra birtoklása

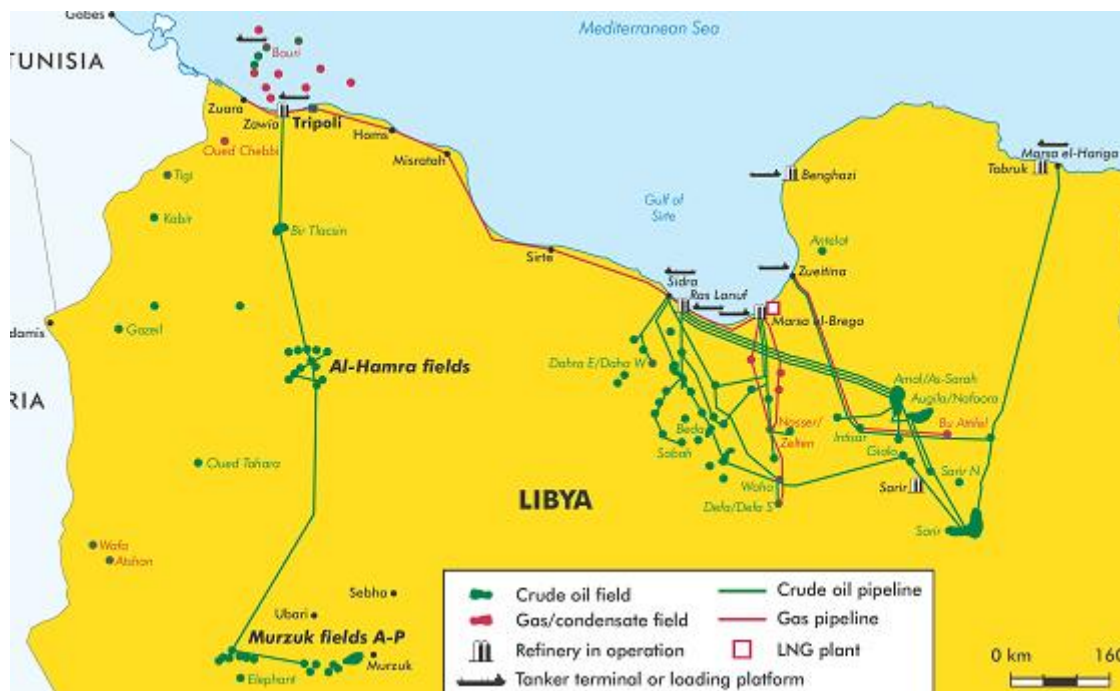
A Kadhafi rezsimnek és a lázadóknak is létfontosságú volt az olajmezők, fúrótornyok, a szállító csővezetékek, finomítók és a tengeri olajkikötők birtoklása. Az olajipari infrastruktúra dollármilliós bevételi forrást jelentett a konfliktus alatt, amelynek megszerzésére mindkét fél törekedett. Ha birtokolni nem is tudták őket, elpusztításukkal meggátolták a másik felet a nyersolaj kitermelésében és értékesítésében. Törvényszerűen a harcok kiemelten jelentkeztek ezen területeken, így értelemszerű volt a termelés visszaesése és a létesítmények pusztulása. A líbiai olajexportról következzen néhány 2011. januári adat, a mennyiségek érzékeltetése végett.

Líbia összesített olajkitermelése (nyersolaj+NGL): 1.69 millió hordó/nap volt. Ebből exportra 1.49 millió hordó került. A belföldi felhasználást 270 ezer hordó elégítette ki naponta. A Nemzetközi Energiaügynökség országaiba az export 1.2 millió hordóval irányult, még míg Kínába 150 ezer hordó. Kelet-Líbiából 684-958 ezer hordó adta a kivitelt, ezzel szemben a nyugat-líbiai jelentős lemaradásban volt a napi 199-270 ezer hordónyi

³⁴ Reuters: Italy to supply rebels with arms: spokesman –elérhető: <http://www.reuters.com/article/2011/05/07/us-libya-italy-idUSTRE74620K20110507> látogatva 2014. október 19.

³⁵ Thenews: Poland supplied arms to Libyan rebels? –elérhető: <http://www.thenews.pl/1/10/Artykul/53769,Poland-supplied-arms-to-Libyan-rebels> látogatva 2014. október 19.

mennyiséggel. A legnagyobb kivitt bonyolító cégek a líbiai Jet Kerosene és az olasz Residual Fuel Oil volt, továbbá Törökország, Spanyolország, Németország, Görögország és Franciaország is rendelkezik részesedéssel az líbiai olajexportból. Földgázt is szállítottak Olaszországba a Zöld Áramlat víz alatti csővezetéken, és LNG gázt Spanyolországba. Az olasz import mennyisége 26 mcm/nap, míg a spanyolé 1.5 mcm/nap.³⁶

2. kép: Líbia olajkitermelő infrastruktúrája³⁷

Az adatokból és a mellékelt térképen látszik, hogy a kelet-líbiai olajkitermelés jóval nagyobb volumenű a nyugatinál. Itt több nagyobb kiterjedésű olajmező és tanker terminál volt található, és itt helyezkedett el az ország egyetlen LNG terminálja. Bengházi, Marsa-el Harriga finomítói és kikötő biztonságosak voltak, viszont Ras Lanuf, Sidra kikötők és Marsa el-Brega LNG terminál sokáig a frontvonalban helyezkedett el, valamint a vezetékek és olajmezők zöme is, ami fokozta a háborús károkat. Az olajlétesítmények megóvása mindkét fél érdeke volt a pusztításuk mellett. A nyugati területeken a Murzuki, Al-Hamra olajmezők

³⁶ Baris Sanli: Quick summary of IEA's Libya Brief – Energy Report elérhető:

<http://enreport.blogspot.hu/2011/02/quick-summary-of-ieas-libya-brief.html> látogatva: 2014. október 25.

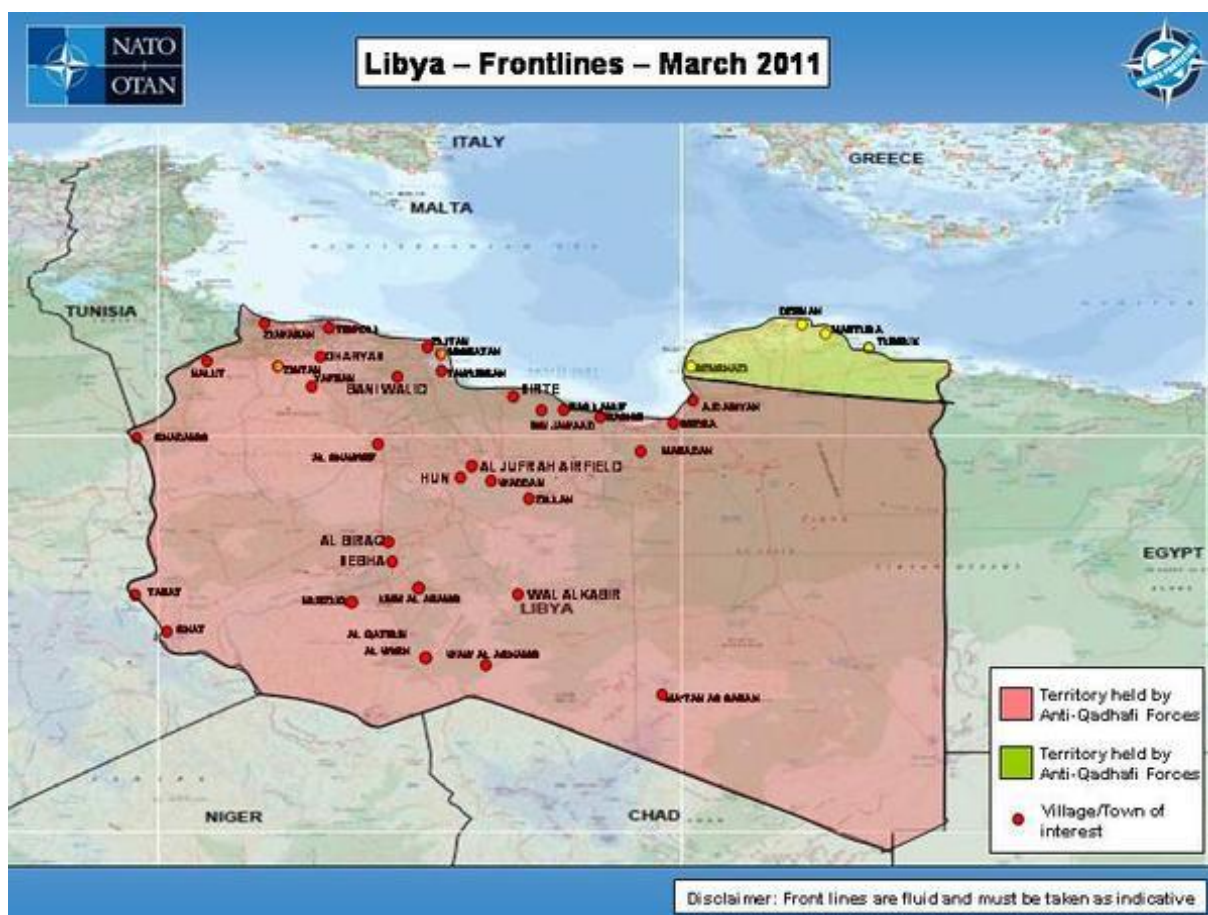
³⁷ Energy Report: Líbia olajkitermelő infrastruktúrája – elérhető: [http://3.bp.blogspot.com/-](http://3.bp.blogspot.com/-61T5geuGCe0/TWTjQ_MBYqI/AAAAAAAAAKk/rustlifCYfw/s1600/libya.PNG)

[61T5geuGCe0/TWTjQ_MBYqI/AAAAAAAAAKk/rustlifCYfw/s1600/libya.PNG](http://3.bp.blogspot.com/-61T5geuGCe0/TWTjQ_MBYqI/AAAAAAAAAKk/rustlifCYfw/s1600/libya.PNG) látogatva 2014. október 25.

és a tripoli környéki gázmezők stabilan Kadhafi irányítása alatt álltak. Összességében a lázadók uralták a líbiai olajkitermelés 2/3-át.

5.6. A márciusi szárazföldi helyzet

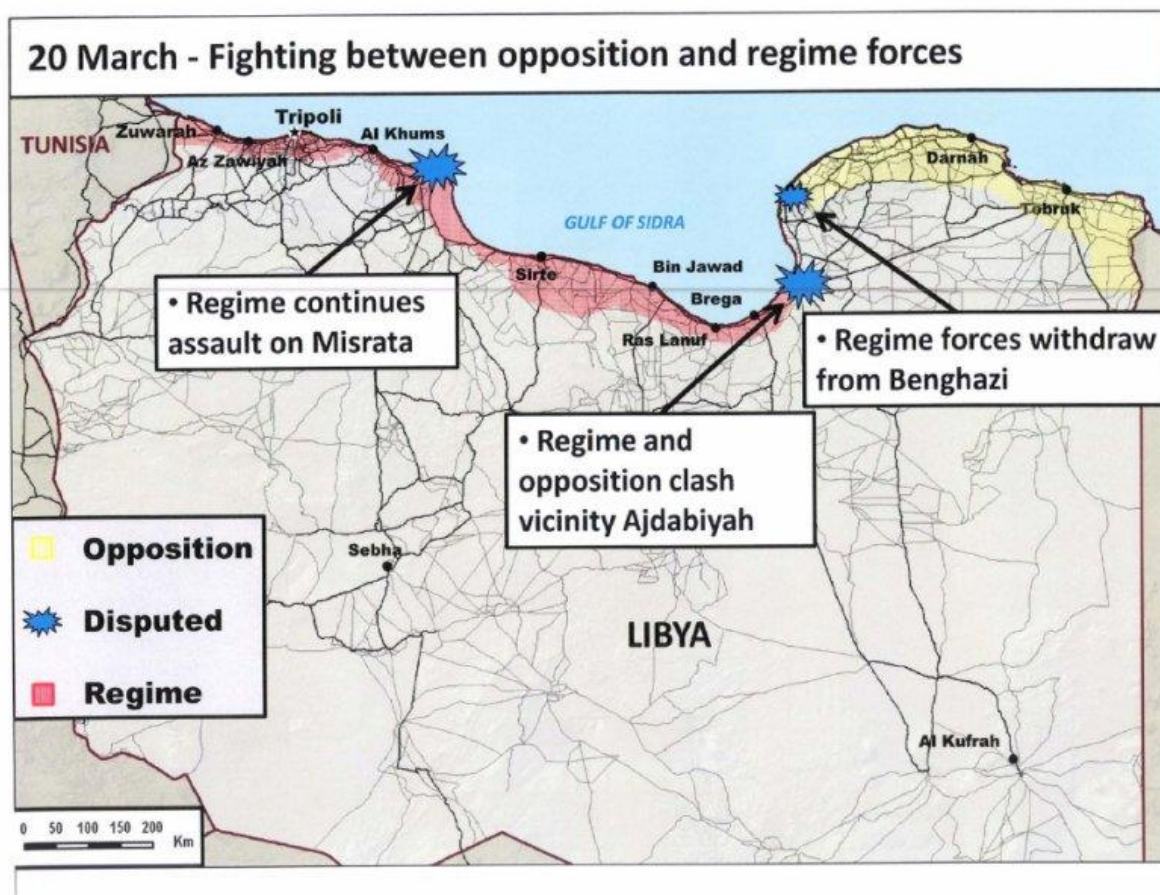
Miközben gőzerővel folytak a tárgyalások a líbiai helyzet politikai rendezéséről, a szárazföldön tovább folytatódtak a harcok Kadhafi és az ÁNT csapatai között. Március 5-re a felkelők támadása kifulladásig tartott. Kihasználva a lehetőséget Kadhafi ellentámadásba ment át, kihasználva a harckocsijai, nehéz- és önjáró tüzérsége, valamint a légierije által birtokolt előnyöket. Az ellentámadás célja a lázadók erősségeinek felszámolása és a szervezett ellenállás felszámolása volt a NATO-beavatkozás megkezdése előtt.

3. kép: Az aktuálisan birtokolt összefüggő területek 2011. márciusában³⁸

³⁸ GlobalSecurity.org: Libya - Frontlines 2011. márciusában – elérhető:

<http://www.globalsecurity.org/military/world/war/images/unified-protector-110922-nato02.jpg> látogatva 2014. november 2.

4. kép: Harcok március 20-án a felkelők és a kormányerők között.(kék harcok, sárga felkelők, piros Kadhafi-rezsim uralma alatt álló terület)³⁹

Az ellentámadás kezdeteként a Tripolitól 50 km-re nyugatra fekvő Zawiya települése elleni támadást vehetjük. A város nem került teljesen Kadhafi kezére, viszont Ras Lanuf kikötője igen, ami kulcsfontosságú olajipari központ. Ezután a lázadókat fokozatosan 160 km-re Bin Jawad felé szorította. Zawiát nehéztüzérségi támadás érte és páncélosokkal hatoltak be a településre.⁴⁰ Kadhafi erői felújították a légitámadásokat Ras Lanuf ellen, amely eredményeképp a felkelők visszavonultak a városból, így Kadhafi tovább haladhatott keletre, Tobruk irányába a partvidéken. A partvidék visszafoglalásának egyértelmű célja az olajlétesítmények feletti ellenőrzés megszerzése, amely mindkét félnek fontos bevételi forrás.⁴¹ Március 15-re a kormányerők elfoglalták Ajdabiyát, amelynek birtoklása előfeltétele

³⁹ GlobalSecurity.org: 20 March – Fighting between opposition and regime forces – elérhető: <http://www.globalsecurity.org/military/ops/images/odyssey-dawn-110320-dod05.jpg> látogatva 2014. november 11.

⁴⁰ BBC: Battle for Libya: Gaddafi troops engage Zawiya rebels – elérhető: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12654670> látogatva 2014. november 2.

⁴¹ Al Jazeera: Gaddafi loyalists launch offensive – elérhető: <http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/03/201131041228856242.html> látogatva 2014. november 2.

volt Tripoli és Bengázi irányába történő további előrenyomuláshoz.⁴² Március 16-án az ország nyugati részén is megindultak a kormánycsapatok; megtámadták a viszonylag elszigetelt Zintan városát. Megközelítőleg 15 harckocsi és BM-21 Grad típusú rakéta-sorozatvetők lőtték a települést.⁴³ Fokozódtak a légitámadások Bengázi, Buatani és Quaminis városai ellen is.⁴⁴ Március 17-én is folytatódtak a bombázások, emellett Kadhafi erői és Bengázi között már csak 160 km-re apadt a távolság, ezért egyre nagyobb veszélyeztetettségbe került a lázadók fővárosa. Világosan látszik az is, hogy a lázadók túlnyomórészt gerilla hadviselésre alapuló védelme nem folytatható tovább a reguláris kormánycsapatok alakulatainak offenzívája ellen. Ehhez nem rendelkeznek a kellő számú nehézfegyverzettel, kiképzettséggel és szervezettséggel. Ezen a ponton nyilvánvalóvá vált, hogy beavatkozás nélkül a felkelés leverése csak napok kérdése, olyan súlyos személyi, technikai és területi veszteségeket szenvedtek el. Ebben változást csak az ENSZ 1973-as számú határozatának a meghozása jelent, amely arra kényszeríti Kadhafit, hogy március 18-án egyoldalú tűzszünetet hirdessen a légicsapások megkezdése miatti félelmében. A tűzszünet nem volt komoly, mivel csapatai nem tartották azt be, és folytatódtak a műveletek, aminek eredményeképp a NATO-légicsapások is megindultak.⁴⁵

6. A líbiai légvédelem és légierő haditechnikai és szervezeti ismertetése

A líbiai légvédelem és légierő az egyik legnagyobb és legerősebb volt Afrikában. A rezsimre kivetett embargó miatt megtépzott hadrafoghatósággal, viszont így is jelentős erőt képviselt. Szovjet eredetű eszközeinek a zöme hadra fogható volt, bár erről pontos számadatokkal senki nem rendelkezik. A repülőterek, mobil és fix telepítésű légvédelmi rakétaütegek és egyéb installációk, úgymint a radarhálózat a polgárháborúba süllyedt országban is képesek lettek volna hatékonyan oltalmazni a kormányerőket. Ennek a feladatnak a kudarcát egyértelműen a 20-30 éves elektronikai elavultság okozta. Az embargó miatt ezen eszközök modernizálása is csak vontatottan haladt.

⁴² Ria Novosti: Pro-Gaddafi troops take control of key town of Ajdabiya –elérhető: <http://en.ria.ru/world/20110315/163021780.html> látogatva 2014. november 2.

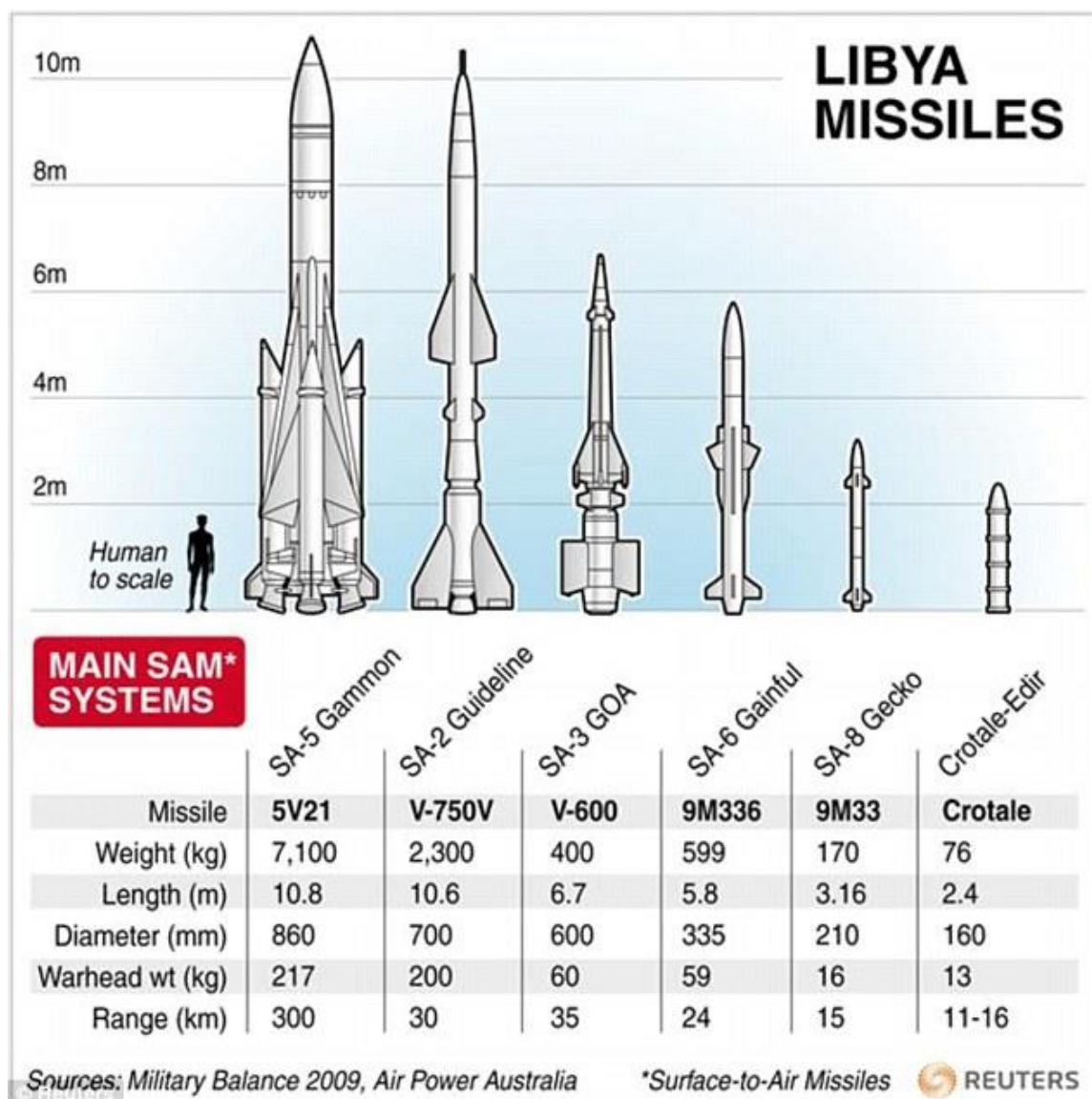
⁴³ Ahram Online: Gaddafi forces hit Libyan town of Zintan –elérhető: <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/2/8/7868/World/Region/Gaddafi-forces-hit-Libyan-town-of-Zintan.aspx> látogatva 2014. november 2.

⁴⁴ Al Jazeera: No let-up in Gaddafi offensive –elérhető: <http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/03/2011317645549498.html> látogatva 2014. november 2.

⁴⁵ BBC: Libya: Pro-Gaddafi forces 'to observe ceasefire' –elérhető: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12787739> látogatva 2014. november 2.

Légyvédelmi rakétacsapatok:

Líbia 5 légyvédelmi körzetre van bontva, amelyben a következő eszközök vannak elosztva:

5. kép: Líbiai föld-levegő rakéták típusai⁴⁶

Ezek mellett kézi légyvédelmi rakétákkal is rendelkeztek, amelyek 9K38 Igla, 9K34 Sztrela-3. Láncaltapas alvázon mobil rakéta csapatlégyvédelemként alkalmazott rendszer a 2K12 Kub. Szintén láncaltapas alvázú csapatlégyvédelmi gépágyú platformmal is rendelkeztek, ez a ZSU-23-4 illetve a ZSU-57-2. Legegyszerűbben vontatható és rejthető kerekcsontatmány a ZU-23-2 ikercsövű gépágyúplatform. Valószínűleg mindegyikből több száz darabszámban rendelkeztek.

⁴⁶ Dailymail: Libya Missiles - elérhető: http://i.dailymail.co.uk/i/pix/2011/03/09/article-1364469-0D8994FF000005DC-752_634x634.jpg – látogatva 2014. november 8.

A légtér a keleti és a nyugati partvidéken Tripoli és Bengázi légvédelmi központtal 17 kialakított állásban az alábbi rádiólokátor-egységek figyelték:

P-12/18 (SPOON REST)

P-14 (TALL KING)

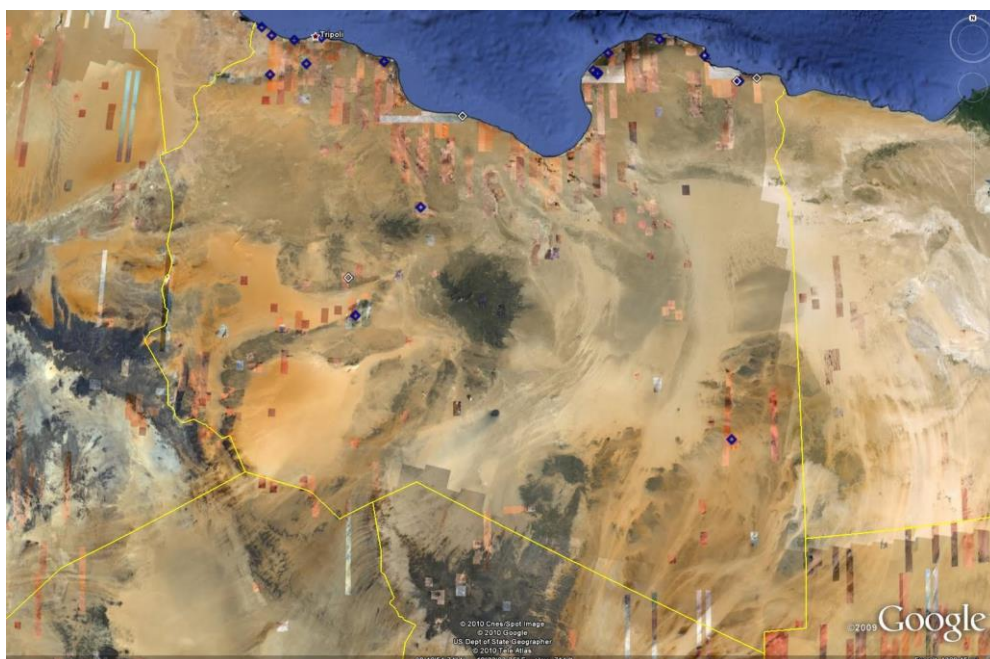
P-35/37 (BAR LOCK)

P-80 (BACK NET)

5N69 (BIG BACK)

LPD-20 (olasz)⁴⁷

A radarok elhelyezkedése az alábbi műholdképen látható, melyen megfigyelhető a tengerparti koncentráció:

6. kép: A líbiai radarok elhelyezkedése⁴⁸

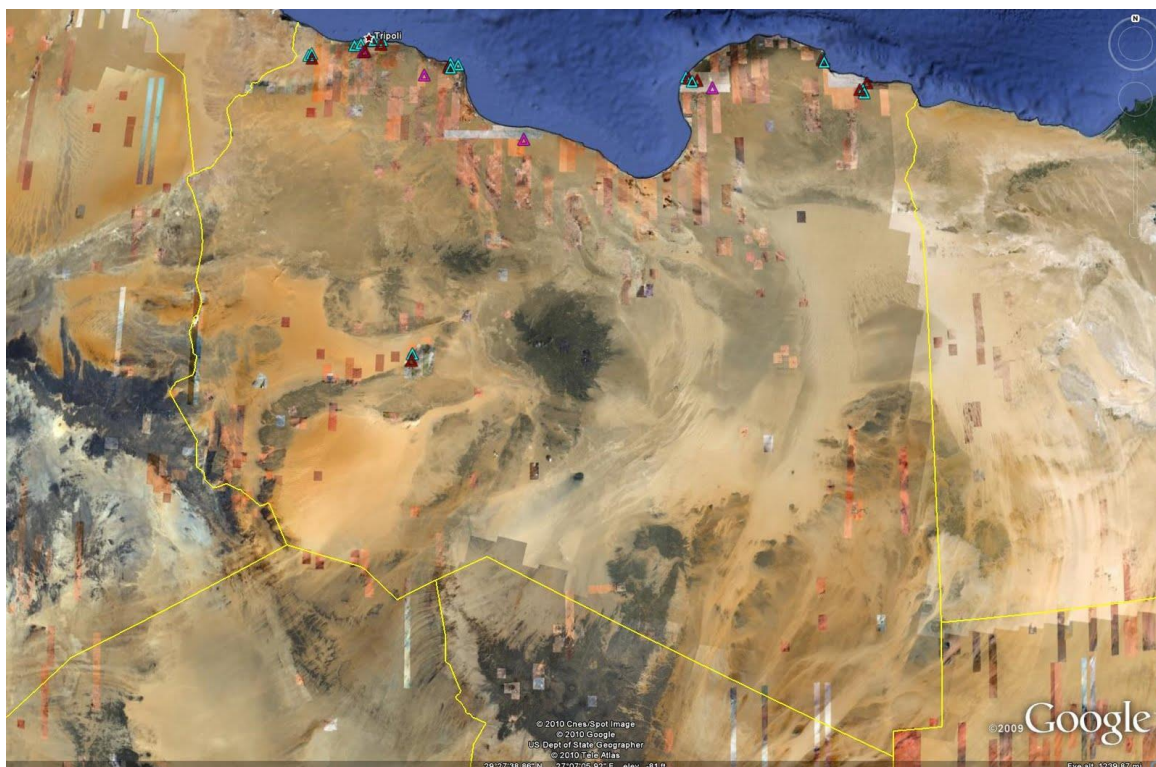
Öt radaregység volt P-12/18 radarokkal szerelve, míg a többi egyéb radarokkal kombinálva. Az alábbi műholdképen egy ilyen radaregység kialakítása látható.⁴⁹

⁴⁷ Global Research: The Libyan Air Defense System. Libya's Surface to Air Missile (SAM) Network - elérhető: <http://www.globalresearch.ca/the-libyan-air-defense-system-libya-s-surface-to-air-missile-sam-network/23841> – látogatva 2014. november 8.

⁴⁸ Global Research: The Libyan Air Defense System. Libya's Surface to Air Missile (SAM) Network - elérhető: <http://www.globalresearch.ca/the-libyan-air-defense-system-libya-s-surface-to-air-missile-sam-network/23841> – látogatva 2014. november 8.

⁴⁹ Global Research: The Libyan Air Defense System. Libya's Surface to Air Missile (SAM) Network –elérhető: <http://www.globalresearch.ca/the-libyan-air-defense-system-libya-s-surface-to-air-missile-sam-network/23841> látogatva 2014. november 8.

A Dvina indítóállásokhoz hasonló honi légvédelmi létesítmények helyezkedtek el Líbiában. A műholdképen az SZ-75-ös állások vörös, az SZ-125 Nyeva állások világoskék, és az SZ-200 állások lila háromszöggel vannak jelölve.

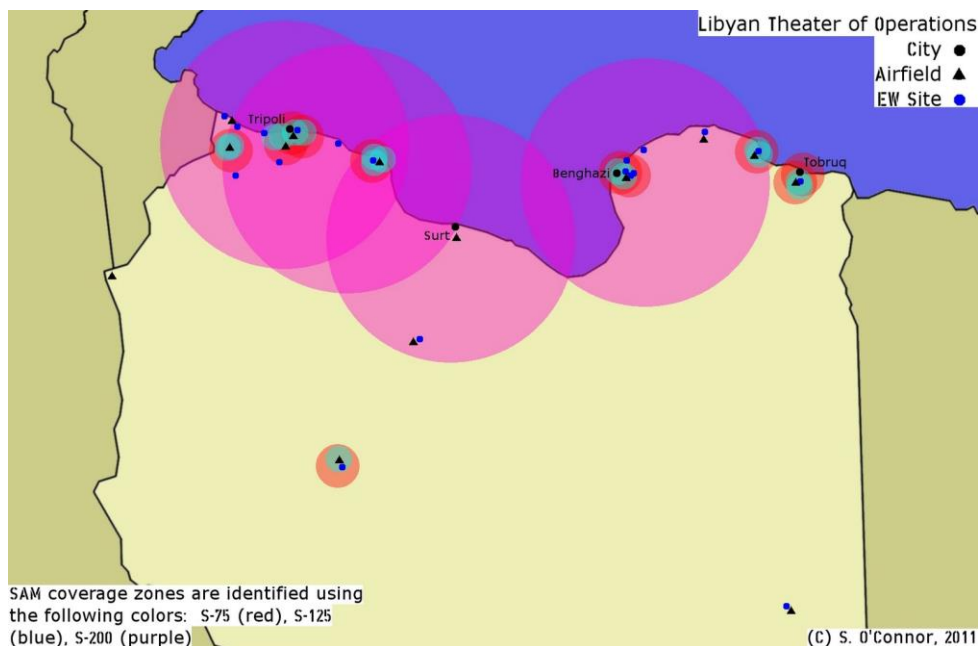

9. kép: Légvédelmi állások Líbiában⁵² – látogatva 2014. november 8.

A következő műholdkép az átlagos légvédelmi hatótávolságot jelenti az előző ábrán bejelölt légvédelmi rakétaállásokként. SZ-75 vörös, SZ-125 világoskék, SZ-200 lila körök. Fekete háromszög repülőtér, fekete kör város, sötétkék kör lokátor állomás.

⁵¹ Global Research: The Libyan Air Defense System. Libya's Surface to Air Missile (SAM) Network –elérhető: http://2.bp.blogspot.com/_0HCJq6B1wZA/S-orDm-n62I/AAAAAAAAACgQ/fs5h8lOgrws/s1600/LYBSAMNETSA2EWR.jpg látogatva 2014. november 8.

⁵² Global Research: The Libyan Air Defense System. Libya's Surface to Air Missile (SAM) Network –elérhető: http://3.bp.blogspot.com/_0HCJq6B1wZA/S-orCgVcw1I/AAAAAAAAACf4/Q8HiLOqCjbw/s1600/LYBSAMNETOVERVIEW.jpg látogatva 2014. november 8.

10. kép: A líbiai légvédelmi rakétaegységek hatótávolsága⁵³

2011-ben az SZ-75 Dvina rendszer alkotta a líbiai légvédelem ütegeinek több mint a harmadát. Zömében katonai létesítmények és a legsűrűbben lakott területek körül helyezték el a partvidéken a líbiaiak. 9 SZ-75M Volhov modernizált komplexummal rendelkeztek. A leszállított 18-39 Dvina egységeket 1975 és 1985 között állították szolgálatba, ami jelzi csökkent harcértéküket. SZ-125 állásból 16-ot alakítottak ki a líbiaiak. Az M változatot üzemeltették 33 üteggel, amelyek 1974-76 között kerültek beszerzésre. A hat ütegni mennyiségben az SZ-200DE Angara megnövelt 300km-es hatótávolságú variánsát 1985-86 között állították rendszerbe. Ezen eszközöknek csak egy része volt aktív 2011 márciusában. 15 db SZ-75, 11 db SZ-125 és 4 db SZ-200 inaktív indítóállást fedezett fel a NATO felderítése.⁵⁴ A hiányzó egységek valószínűleg más helyen fix bázisokon voltak tárolva, esetleg önjáróvá alakították és folyamatosan változtatták a pozíciójukat megnehezítendő a felderítést. Elképzelhető, hogy ezen állások egy része csak látszatra volt inaktív, és a rakéták valahol a közelben álltak felkészítve egy esetleges támadás esetére, ahogy fokozódott a helyzet. A légvédelmi fegyverzetet 11 objektum szolgálta ki logisztikailag és műszakilag. 10

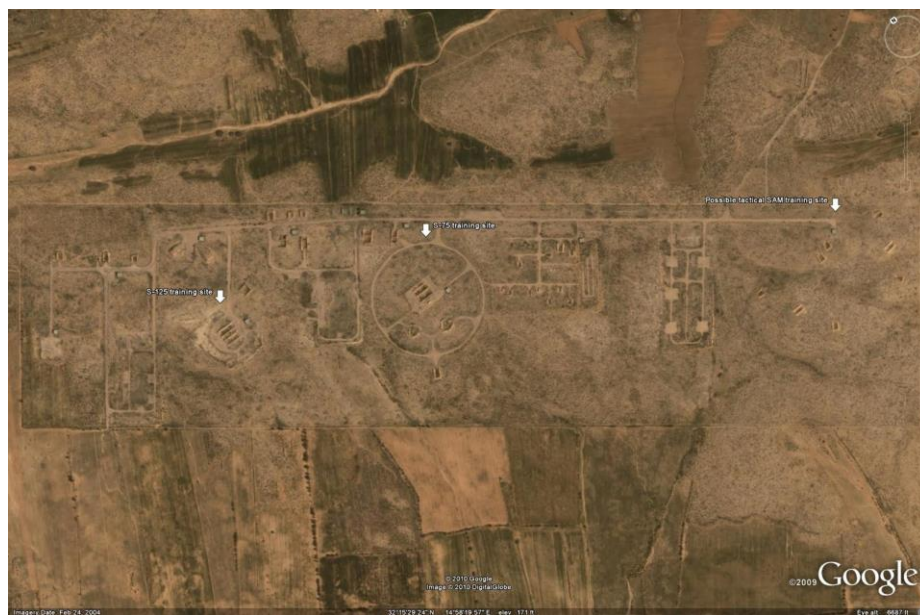
⁵³ Global Research: The Libyan Air Defense System. Libya's Surface to Air Missile (SAM) Network elérhető: <http://1.bp.blogspot.com/-DeD3FURlcPw/TYRKd9ji2I/AAAAAAAAAC7A/jA6HFDIdIeU/s1600/LIBYA%2BALL%2BLAYERS.jpg> – látogatva 2014. november 8.

⁵⁴ Global Research: The Libyan Air Defense System. Libya's Surface to Air Missile (SAM) Network elérhető: <http://www.globalresearch.ca/the-libyan-air-defense-system-libya-s-surface-to-air-missile-sam-network/23841> – látogatva 2014. november 8.

ezekből a nem telepített rakéták tárolására szolgált a logisztikai és rakétaüzemben-tartási feladatok mellett. A maradék egy létesítmény a légvédelmi rakétás csapatok kiképzésére szolgált.⁵⁵

11. kép: SZ-75/125 kombinált komplexum Tripoli mellett.⁵⁶

12. kép: Légvédelmi rakétás kiképzőközpont Miszrátában
SZ-75 és SZ-125 állásokkal.⁵⁷

⁵⁵ Global Research: The Libyan Air Defense System. Libya's Surface to Air Missile (SAM) Network —elérhető: <http://www.globalresearch.ca/the-libyan-air-defense-system-libya-s-surface-to-air-missile-sam-network/23841> látogatva 2014. november 8.

⁵⁶ Global Research: The Libyan Air Defense System. Libya's Surface to Air Missile (SAM) Network — elérhető: http://1.bp.blogspot.com/_0HCJq6B1wZA/S-orYhomPzI/AAAAAAAAACg4/iZ6qeasK0_k/s1600/LYBSAMNETTRIPSAMGAR.jpg látogatva 2014. november 8.

A különböző légvédelmi rakétatípusok alkalmazásának célja a légtér teljes lefedése volt kis, közepes és nagy magasságig. Az elsődleges védelmet az SZ-200 alkotta Tripoli, Miszráta, Szirt és Bengázi körzetében. Ezeket követték a partvonalat záró légvédelmi eszközök Ibn Nafa légi bázis, Tripoli, Miszráta, Bengázi, Bombah és Adam elhelyezkedése.⁵⁸ Mennyiségük elégtelen volt, és nem biztosították a terület teljes lefedettségét. A legerősebben védett település Tripoli volt, ahol három SZ-75, négy SZ-125 és egy SZ-200 egység biztosította a várost. Ahogy az megfigyelhető a légvédelmi elosztás egyenlőtlen. Az ország belső területei csak hevenyészett védelemmel rendelkeznek. Onnan kevésbé számított Kadhafi támadásra, valamint a terület nagy része lakatlan volt. A partvidékre telepített egységek létszáma pedig nem ellensúlyozhatta a NATO minőségi és alkalmazott harceljárásbeli fölényét. A líbiai rendszer elektronikai zavarással könnyen megbéníthatónak bizonyult. További hátránya a lokátoroknak, hogy elavultságuk miatt alkalmatlanok több cél egyidejű követésére és a zavaró jelek kivédésére.⁵⁹ A legnagyobb fenyegetést a NATO-erőire különösen az esetlegesen kis magasságba süllyedő gépekre a légvédelmi gépágyúk jelentettek, és az elektronikai zavarás megszűnése. A líbiai légvédelem csak a felkelők légi járműveire jelenthetett komoly veszélyt.

6.1. Légierő

Kadhafi légieroje az olasz, francia típusoktól eltekintve zömében szovjet haditechnikával rendelkezett. A légierő jól felszerelt és nagy gépparkkal rendelkezett, viszont az embargó lerontotta a hadrafoghatóságot az alkatrészhiány miatt. Az elmaradt modernizáció pedig elavulttá tette a gépeket. A légierő létszáma 18 000 fő körül lehetett.⁶⁰ A líbiai műszakiak kiképzettsége jó volt, viszont a pilótáké vegyes képet mutatott. A kevesebb repülési tudást igénylő levegő-föld csapásmérő feladatokat és a haditengerészeti célok elleni támadásokat megfelelően végre tudták hajtani. Ezzel ellentétben a légi harcképességeik már nem voltak kielégítőek, főleg egy műszaki, kiképzettségi fölényben levő haderő ellen. A repülőgépek hadrafoghatósága és az embargó behatárolta a megfelelően kiképzésre fordítható

⁵⁷ Global Research: The Libyan Air Defense System. Libya's Surface to Air Missile (SAM) Network. –elérhető: http://2.bp.blogspot.com/_0HCJq6B1wZA/S-oqo4TKwHI/AAAAAAAAACfo/synVo-3ciIE/s1600/LYBSAMNETMISRATAHTRS.jpg látogatva 2014. november 8.

⁵⁸ Global Research: The Libyan Air Defense System. Libya's Surface to Air Missile (SAM) Network –elérhető: <http://www.globalresearch.ca/the-libyan-air-defense-system-libya-s-surface-to-air-missile-sam-network/23841> látogatva 2014. november 8.

⁵⁹ Global Research: Libyan Surface to Air Missiles (SAM): Threat to US-Allied Forces? –elérhető: <http://www.globalresearch.ca/libyan-surface-to-air-missiles-sam-threat-to-us-allied-forces/23842> látogatva 2014. november 8.

⁶⁰ GlobalSecurity.org: Libyan Air Force –elérhető: <http://www.globalsecurity.org/military/world/libya/af-equip.htm> látogatva 2014. november 9.

repidőt, így a pilóták bizonyos feladatokra, amik jobban megterhelték a sárkányt, vagy a hajtóművet és egyéb alkatrészeket, kevésbé tudtak felkészülni. Valószínűsíthetjük, hogy a pilóták között is voltak különbségek, lehetséges, hogy bizonyos pilótákat csak egy adott feladat végrehajtására specializáltak. A politikai megbízhatóság volt az elsődleges szempont, mikor dönteni kellett, hogy polgárháborús időszakban mely pilóták repülhessék a bevetéseket. Dezertálások géppel vagy gép nélkül ennek ellenére is előfordultak, ami a NATO és a lázadó légi tevékenység mellett fokozta a légierő szétesését. A rezsim ezért külföldi pilótákat is alkalmazott, lelőtt repülőgépekből például szír pilóták holtteste került elő, illetve elfogtak szudáni és algériai pilótákat is.⁶¹ A készenléti gépek reakcióideje már 2005-ben sem volt fényes, ez esetenként elérte a 20-30 percet az elfogadható 10-15 helyett. Ebből is látszik, hogy a légierő milyen problémákkal szembesült már a polgárháború előtt.⁶²

Líbia 14 katonai repülőtérrel rendelkezett. A repülőterek a Légierő Parancsnokság alárendeltségébe tartoztak. Ezek a repülőterek a következők: Al Bumbah North, Al Jufra [Al Jufra-Hun], Benina [Benghazi], El Beida [Labraq], Gamal Abd El Nasser, Ghadames East, Ghat, Ghardabiya, Martubah, Maaten al-Sarra, Misurata, Mitiga [Umm Aitiqah], Okba Ibn Nafa, Sebha, Sirte [Ghurdabiya-Sirte], Tripoli Intl [Tripolis-Tarrabalus]⁶³ Ezeken a repülőtereken helyezkedtek el a légierő repülő alakulatai, melyeket a földről 3 légvédelmi dandár biztosított,⁶⁴ s a repülőterekre települt a líbiai légierő - 2010-es adatok szerint - összesen 623 repülőgéppel és 136 helikopterrel.⁶⁵

A repülőgép-állomány az alábbi típusú gépekből állt össze:

Közepes bombázó:

- Tu-22A/B/U Blinder 7 db
- Vadász- és vadászbombázók:
- SU-17/20/22M-2/22UM-3K Fitter 53 db
- Mirage F1-ED 15 db
- Mirage F1-AD 14 db

⁶¹ World Tribune.com: Syrian pilots said to be flying Libyan fighter jets –elérhető:

http://www.worldtribune.com/worldtribune/WTARC/2011/me_libya0257_03_10.asp látogatva 2014. november 9.

⁶² The American Audacity: Libyan Air Defenses –elérhető:

<http://theamericanaudacity.blogspot.hu/2011/03/libyan-air-defenses.html> látogatva 2014. november 9.

⁶³ GlobalSecurity.org: Airfields –elérhető: <http://www.globalsecurity.org/military/world/libya/airfields.htm> látogatva 2014. november 9.

⁶⁴ The American Audacity: Libyan Air Defenses –elérhető:

<http://theamericanaudacity.blogspot.hu/2011/03/libyan-air-defenses.html> látogatva 2014. november 9.

⁶⁵ GlobalSecurity.org: Libyan Air Force –elérhető: <http://www.globalsecurity.org/military/world/libya/af-equip.htm> látogatva 2014. november 9.

- MiG-25 Foxbat 94 db
- MiG-23BN Flogger 40 db
- MiG-23B/ML/MS Flogger 75 db
- Mig-21MF Fishbed 45 db

Felderítő:

- Mig 25-R Foxbat 7 db

Többfeladatú (felderítő/csapásmérő/elfogó):

- Szu-24MK Fencer 6 db
- MIG-25R/U Foxbat 3 db

Szállító:

- An-124 2 db
- An-26 Curl 23 db
- C-130H Hercules 15 db
- L100-30 Hercules 3 db
- L100-20 Hercules 2 db
- G-222 16 db
- Il-76M Candid 25 db
- L-410UVP Turbolet 15 db

Kiképző:

- MIG-25U Foxbat 3 db
- MiG-23U/UB Flogger 15 db
- Mirage F1-BD 3 db
- L-39ZO Albatrosz 115 db
- G-2AE Galeb 20 db
- SF-260WL Marchetti 20 db
- Harci helikopterek:
- Mi-35V Hind 12 db
- Mi-24 Hind 23 db

Szállító helikopterek:

- Mi-8MT/17 Hip 35 db
- Mi-2 Hoplite 46 db
- CH-47C Chinook 4 db
- SA 316B Alouette III 11 db

- AB 206A JetRanger 5 db⁶⁶

Természetesen a kategóriákat enyhe átfedéssel kezeltem, mivel bizonyos helikopterek, repülőgépek korlátozottan alkalmasak a fő feladatuktól eltérő harc feladatokat végrehajtani, mint pl.: a földi csapatok közvetlen légi támogatása.

6.2. A Líbiai Légierő hadrendje

A légierő harcrendje az alábbi volt, a gépek számának pontos eloszlásáról nincs információ:

Légvédelmi Parancsnokság		
Alakulat	Repülőgép típus	Támaszpont
TRIPOLI SZEKTOR		
1203rd	MiG-23/UB	Umm Aitiqah
2nd	Mirage F.1ED/BD	Okbs ben Nafi
1st	MiG-23MF/MS/UB	Misurata
HUN SZEKTOR		
1025th	MiG-25	Al Jufra-Hun
1055th	MiG-25	Ghurdabiya-Sirte
1st	MiG-25	Al Jufra-Hun
1st	MiG-25	Sabha
BENGAZI SZEKTOR		
1040th	MiG-23	Benina
1st	MiG-23	Benina
TOBRUK SZEKTOR		
1060th	MiG-23/UB	Gamal Abdel Nasser
2nd	MiG-23/UB	Al Bumbah
Légierő Parancsnokság		

⁶⁶ GlobalSecurity.org: Libyan Air Force –elérhető: <http://www.globalsecurity.org/military/world/libya/af-equip.htm> látogatva 2014. november 9.

Légibázis	1032. Vadászbombázó Század	Szu-22
	1. Vadászbombázó Század	Mirage F-1
	Ismeretlen Nehéz Szállítóhelikopter Század	CH-47
	1. Harcihelikopter Század	Mi-24
	1030. Elfogóvadász Század	Mirage 5
	Ismeretlen Elfogóvadász Század	Mirage 5
	Ismeretlen Vadászbombázó Század	Mirage 5
	Ismeretlen Vadászbombázó Század	Mirage 5
	Ismeretlen Felderítő Század	Mirage 5
	Operatív Átalakító Század	Mirage 5
Ghurdabiya-Sirte Légibázis	1124. Bombázó Század	Su-22
	1. Vadászbombázó Század	Su-22
	1. Parti Őrségi Század	Mi-24
	Ismeretlen Repülőszázad	L-39
	Ismeretlen Repülőszázad	L-39
Al Jufra-Hun Légibázis	1. Bombázó Század	Tu-22
	Ismeretlen Taktikai Szállítórepülő Század	G-222
	Ismeretlen Taktikai Szállítórepülő Század	G-222
Ghadamedes Légibázis	1. Vadászbombázó Század	Su-22
Gamal Abdel Nasser Légibázis	2. Vadászbombázó Század	MiG-21
	Ismeretlen Vadászbombázó Század	MiG-21
	1. Határellenőrző Század	Mi-24
Al Bumbah Légibázis	1. Vadászbombázó Század	MiG-23
Labraq Légibázis	2. Vadászbombázó Század	MiG-23
	Ismeretlen Vadászbombázó Század	MiG-23
Tripolis-	1276. Nehéz Szállítórepülő Század	Il-76

Tarrabalus Légibázis	Ismeretlen Nehéz Szállítórepülő Század	Il-76
	Ismeretlen Kormányzati Szállítórepülő Század	Boeing 707
	Ismeretlen Közepes Szállító Helikopter Század	Mi-8
Benina Légibázis	Ismeretlen Taktikai Szállítórepülő Század	C-130
Umm Aitiqah Légibázis	Ismeretlen Közepes Szállítórepülő Század	An-26
	Ismeretlen Közepes Szállítórepülő Század	An-26
Misurata Légibázis	1. Harci Helikopter Század	Mi-24
	Ismeretlen Repülőszázad	J-1
	Ismeretlen Repülőszázad	J-1
Martubah Légibázis	Ismeretlen Könnyűhelikopter Század	Mi-2
	Ismeretlen Könnyűhelikopter Század	Mi-2

67

Ezt a haderőt folyamatosan bevetették először a tüntetők, majd a lázadó csapatok ellen. Tevékenységük között szerepelt a légtérbiztosítás, csapatmozgások felderítése, területi és precíziós bombázás, páncélozott járművek elleni harc. A bombázásokban településeket is értek támadások. Különösen súlyos csapások érték Zawiya lázadók által erőddé alakított városát, és Ras Lanuf olajipari komplexumait.⁶⁸ Kadhafi igyekezett kihasználni a teljes légi fölényt. Repülőerőire csak a lázadók zsákmányolt csöves légvédelmi és vállról indítható légvédelmi rakétái jelentettek fenyegetést. Nagyszámú lánctalpas légvédelmi eszközök ekkor még nem álltak a lázadók rendelkezésére. Ennek ellenére a Líbiai Arab Légierő repülőcsapatai számos veszteséget szenvedtek el a lázadóktól. Én ezeket a veszteségeket elsősorban a dezorganizálódó hadseregben fellépő vezetési, felderítési hibáknak, valamint a felületes kiképzésnek és a kellő elektronikai zavarás hiányának tulajdonítom. Kiemelendő, hogy a konfliktusban a lázadók szép eredményeket értek el a ZPU-4, ZU-2 légvédelmi géppágyuk alkalmazásával. Ezek a kerekes eszközök kicsik, könnyen és gyorsan

⁶⁷ GlobalSecurity.org: Air Order of Battle - elérhető: <http://www.globalsecurity.org/military/world/libya/af-orbat.html> - látogatva 2014. november 8.

⁶⁸ BBC: Libya: Gaddafi tanks and planes attack rebel towns –elérhető: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12673956> látogatva 2014. november 8.

mozgathatóak, könnyen el lehet rejteni őket, és megfelelő mennyiségű lőszer is rendelkezésre áll hozzájuk. Használata kevésbé felkészült személyzetnek sem okoz nehézségeket. Sok egységet terepjárók platójára telepítettek. Ezek egyetlen hiányossága a „puha test”, vagyis a páncélzat hiánya, és hogy nem rendelkeznek lokátoros támogatással. Bizonyos repülőgépekre, helikopterekre szert tettek a lázadók, viszont keveset tudtak repülőképes állapotba hozni vagy tovább üzemeltetni. Ezeket a gépeket alacsony hatásfokkal vetették be a kormány ellen a vezetési, felderítésük, vezetési rendszerük szervezetlensége miatt, viszont eredményeket tudtak velük elérni. Meg kell itt jegyezni, hogy érdemben nem befolyásolták a harcok menetét.

Az alábbi lista a kormány légierijének lázadóktól elszenvedett veszteségeit mutatja a NATO-beavatkozásig.

- Február 17. Egy An-26 zsákmányoltak a felkelők Kufra-nál
- Február 20. Mi-8 vagy Mi-24, lelövése az el-Beyda-i felkelésnél.
- Február 20. Mi-24 "853", a földön elpusztult a Benina légibázison.
- Február 20. Mi-24 "854", a felkelők zsákmánya a Benina légibázison.
- Február 20. Mi-14 "1406", a felkelők zsákmánya a Benina légibázison.
- Február 21. ismeretlen szállítórepülő, leszállás közben földi légvédelmi fegyverekkel lelőtték a Gamal Abdel Nasser légibázison, Tobruktól délre
- Február 21. ismeretlen helikopter, lelőtték a tüntetők.
- Február 23. A. 109, lelőtték a helyi ellenállók.
- Február 23. Szu-22UM-3K, lezuhant, miután a pilóta aktiválta a katapultrendszert (Az operátort letartóztatták, mert elutasította a dezertálást; a pilótát Egyiptomba menekítették).⁶⁹
- Február 23. Szu-22M-3K, lezuhant, miután a pilóta aktiválta a katapultrendszert (a pilótát Egyiptomba menekítették).
- Február 2. Mirage F.1ED "502", bevetés közben megtagadta a bombázási parancsot, Máltára dezertált.
- Február 23. Mirage F.1ED "508", bevetés közben megtagadta a bombázási parancsot, Máltára dezertált.
- Február 23. SF.260 "FA-DME", összetörte egy T-55 harckocsi a Miszráta légibázisért folytatott harc közben.

⁶⁹ The Boresight: Libyan Conflict: Fixed-wing Combat Aircraft make an Appearance – elérhető: <http://theboresight.blogspot.hu/2011/03/libyan-conflict-fixed-wing-combat.html> - látogatva 2014. november 12.

- Február 27. Mi-8 vagy Mi-24, vállról indítható rakétával lelőtték egy helyi rádióállomás támadása közben; 5 fő a személyzetből hadifogságba esett.
- Március 2. Su-22M-3K, harc közben lelőtték Mersa el-Bregánál, csak a gépsérülés megerősített.
- Március 3. ismeretlen sugárhajtású vadászrepülőgép, harc közben lelőtték Miszráta fölött.
- Március 3. Mirage F.1ED, harc közben lelőtték Mersa el-Brega fölött.
- Március 4. Mi-8MT "2119/Légimentő", a felkelők zsákmánya lett magára hagyva (valószínűleg üzemképtelen) Ras Lanuf repülőterénél.
- Március 5. Ismeretlen helikopter, harc közben lelőtték Ras Lanuf fölött.
- Március 5. Mi-8 vagy Mi-24, ZPU-4 gépágyúval harc közben lelőtték Ras Lanuf fölött.
- Március 6. Su-24MK "38", ZPU-4 gépágyúval harc közben lelőtték Ras Lanuf fölött. Mindkét hajózó elesett, az egyik pilóta szíriai volt.
- Március 6. Mi-24, ZPU-4 gépágyúval harc közben lelőtték Bin Jawad körzetében, személyzet elesett, az egyik pilóta szíriai volt.
- Március 6. Szu-22, ZPU-4 gépágyúval harc közben lelőtték Ras Lanuf fölött. A pilóta hadifogságba esett, szudáni zsoldos.
- Március 6. Su-22, ZPU-4 gépágyúval harc közben lelőtték Ras Lanuf körzetében, a szír pilótát elfogták.
- Március 7. ismeretlen sugárhajtású (vadász)repülőgép, ZPU-4 gépágyúval harc közben lelőtték Ras Lanuf körzetében.
- Március 15. MiG-21bisz, a pilóta, Ali Atiyya ezredes dezertált, a gépet Benina légibázisra repülte.
- Március 15. MiG-21bisz, a gépet Benina légibázisra repülte egy dezertált pilóta. (Az egyik a két dezertált gép közül Március 17-én megsemmisült amikor Benina légibázisról riasztották őket, a pilóta elesett).
- Március 16. ismeretlen sugárhajtású (vadász)repülőgép, Benina légibázisra repülte egy dezertáló pilóta.
- Március 16. ismeretlen sugárhajtású (vadász) repülőgép, Benina légibázisra repülte egy dezertáló pilóta.
- Március 17. Szu-22M-3K, lelőtték Benina légibázis fölött, az algériai pilóta katapultált és hadifogságba esett.

- Március 17. ismeretlen sugárhajtású (vadász)repülőgép, lelőtték Solluch mellett 50 km-re délre Bengázitól, a pilóta sorsa ismeretlen.⁷⁰

7. A Szabad Líbiai Légierő

A felkelők által ellenőrzött légierő megalakulása csak idő kérdése volt a nyílt lázadás kitörése és a polgárháború kirobbanása után. Magját a légierő állományából átállt katonák adták. A légierő felállításához az igazi lökést a kormányhadsereg repülőtereinek az elfoglalása, valamint repülőgép eszközeinek zsákmányolása adta. Ez a kettő még nem hozott önmagában sikert, mivel a repülőterek és a gépek üzemeltetéséhez szükséges infrastruktúra ritkán került harc nélkül, esetleg minimális sérülésekkel a lázadók kezére. További feltétel volt a sikeres üzemeltetéshez a megfelelő műszaki és pilótaállomány átállása, és a megfelelő alkatrészellátás biztosítása. Ez utóbbi kettő is megvalósult. Több pilóta a repülőgépével együtt állt át a lázadókhöz. Ez azért volt fontos, mert ezek a gépek bevethető állapotban voltak, míg a földön zsákmányoltak valószínűleg javításra szorultak, vagy a harcok folytán repülésre alkalmatlanná váltak. A felkelők gépállománya azonos volt a Kadhafi által rendszerben tartott típusokkal, bár csak néhány darabos bevethető mennyiségben. A lázadók a konfliktus ideje alatt külföldi repülőeszközökhöz nem jutottak hozzá. A felkelőkhöz már február 21-én átállt a líbiai légierő két repülőgépe, mikor pilótáik - mindkettő ezredes - Máltára dezertáltak vele. Előzőleg azonban megtagadták a tüntetők bombázását a konfliktus kezdete utáni negyedik napon. Ezeket a Mirage F1ED gépeket a további hadműveletekben nem vetették be a lázadók, a máltai hatóságok a hajtóműveik üzemanyag-befecskendezését kikötötték, a fegyverzetüket leszerelték. Csak a konfliktus lezárulta után repülték vissza őket Líbiába.

⁷⁰ The Boresight: Libyan Conflict: Fixed-wing Combat Aircraft make an Appearance – elérhető: <http://theboresight.blogspot.hu/2011/03/libyan-conflict-fixed-wing-combat.html> - látogatva 2014. november 12.

13.kép A Líbiai Arab Légierő dezertált Mirage F1ED #508 számú gépe Luqa - Malta International (MLA / LMML) repülőtéren leszálláskor. Érdemes megfigyelni a bombafüggesztményt.⁷¹

Az átállásnak volt rendhagyóbb módja is. Egy Szu-22UM repülőgép pilótája Abdessalam Attiyah al-Abdali és másodpilótája; Ali Omar al-Kadhafi a leszállás helyett a katapultálást választotta, miután megtagadták a felkelők kezébe került Bengázi bombázására vonatkozó parancsot. Az eset Ajdabiyától 160 km-re nyugatra történt.⁷² Egy esetben az is előfordult, hogy egy MiG-23BN repülőgéppel pilótája öngyilkos támadást követett el a Bab Aziza laktanya ellen.⁷³

A dezertálások és a repülőterek Kadhafi ellenes erők kezébe kerülésével az alábbi típusokat zsákmányolták a felkelők:

- a. Mitiga repülőterén MiG-25, L-39, MiG-23ML, An-74 repülőgépeket és CH-47C, Mi-8, Mi-17, Mi-14 helikoptereket.⁷⁴
- b. A Benina légibázisra dezertált 2db MiG-21bisz.

⁷¹ Mark, Airfighters.com: Mirage F1ED #508 - elérhető: <http://www.airfighters.com/photo/68415/M/Libya-Air-Force/Dassault-Mirage-F1ED/508/> látogatva 2014. november 9.

⁷² Ahram online: Libya pilot 'rejects Benghazi bombing, ditches plane' –elérhető: <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/2/8/6298/World/Region/Libya-pilot-rejects-Benghazi-bombing,-ditches-plan.aspx> látogatva 2014. november 9.

⁷³ The Boresight: Libyan Conflict: Fixed-wing Combat Aircraft make an Appearance –elérhető: <http://theboresight.blogspot.hu/2011/03/libyan-conflict-fixed-wing-combat.html> látogatva 2014. november 9.

⁷⁴ The Boresight: A Spade is a Spade for Odyssey Dawn – elérhető: <http://theboresight.blogspot.hu/2011/03/spade-is-spade-for-odyssey-dawn.html> látogatva 2014. november 9.

- c. A felkelők rendelkeztek több MiG-23ML, L-39, J-21, G-2, SF. 260, MiG-21UM, MiG-23UB, An-26, Mi-24 típusú gépekkel. Ezek egy részét be is tudták vetni a harcokban, számuk azonban csak néhány darabra korlátozódhat.

2011. március 17-ig a Szabad Líbiai Légierő az alábbi bevetéseket repülte:

- Március 15-én hat bevetést teljesítettek MiG-23 típusú repülőgépekkel⁷⁵ és egy helikopterrel. Kettőt líbiai hadihajók ellen, melynek eredményeképp kettőt sikerült elsüllyeszteni Adjabiya-tól keletre a partvidékhez közel. A két légi jármű később egy újabb bevetésen több járművet és harckocsit is elpusztított Brega és Ajdabiya közelében.⁷⁶ További 2-2 bevetést repültek Agedabia, és Ghurdabiya légi bázis ellen. 1 MiG-23BN vadászbombázót elvesztettek, amikor öngyilkos támadást végrehajtva gépét belevezette a Bab Azizia laktanya épületeibe Tripoliban.
- Március 16. Három bevetés; kettő Mi-24-esek által repülve és egyet Mi-14 helikopter teljesített veszteség nélkül.
- Március 17. Egy MiG-21bisz lezuhant felszállás után a Benina légibázison, a pilóta elesett.⁷⁷

A NATO-művelet megindulása után a légtérzár elvileg a felkelők repülőegységeire is vonatkozott, a gyakorlatban viszont mentességet élveztek alóla, és további bevetéseket repültek szoros együttműködésben a koalíciós erők légierőjével. Természetesen nem közös bevetéseket repültek, csak elektronikai biztosítással és felderítési adatokkal látták el egymást, valamint világosan látszik, hogy előre összehangolták légi tevékenységeiket.

8. Az Odyssey Dawn/Unified Protector hadműveletben részt vevő NATO haditengerészeti erők és bázisok

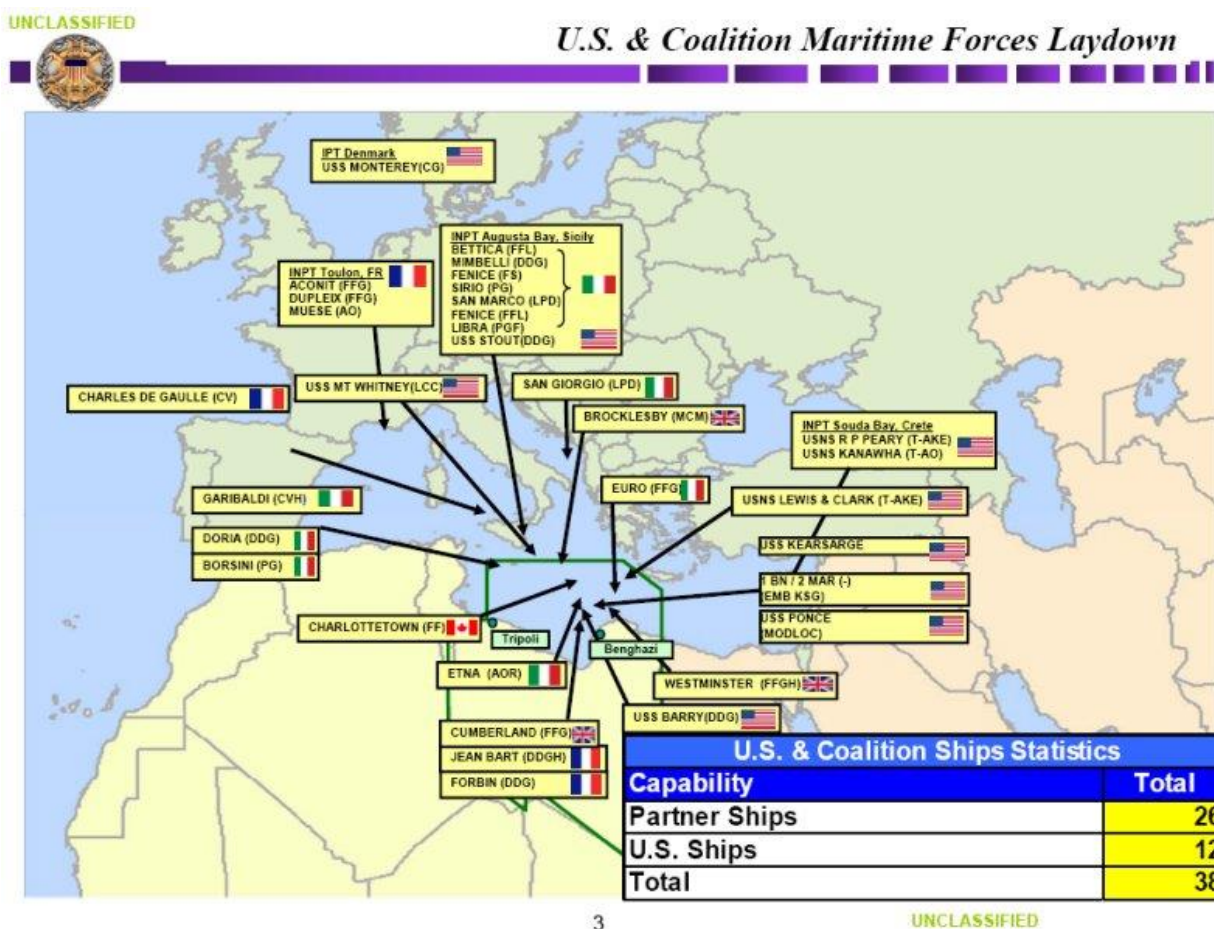
Ezeket az erőket haditengerészeti és légi egységekre lehet bontani. A haditengerészet blokádnál alá vonta a líbiai partvidéket, és megakadályozta a hajóforgalmat Líbiából, vagy a líbiai partok irányába. Ebben a kötelékben a légvédelmi rombolóktól, fregattoktól a szállítóhajókon

⁷⁵ Information Dissemination: Libyan Navy Attacked by Fighter Jets – Updated –elérhető: <http://www.informationdissemination.net/2011/03/libyan-navy-attacked-by-fighter-jets.html> látogatva 2014. november 9.

⁷⁶ Reuters: Libyan website reports rebels sink Gaddafi ships –elérhető: <http://www.reuters.com/article/2011/03/15/libya-ships-newspaper-idUSLDE72E2F120110315> látogatva 2014. november 9.

⁷⁷ The Boresight: Libyan Conflict: Fixed-wing Combat Aircraft make an Appearance –elérhető: <http://theboresight.blogspot.hu/2011/03/libyan-conflict-fixed-wing-combat.html> látogatva 2014. november 9.

keresztül a repülőgép hordozókig rengeteg különböző hajóosztály részt vett, sőt még tengeralattjárókat is találhatunk köztük. Ezek a hajóegységek a következők voltak:

14.kép Amerikai és koalíciós haditengerészeti erők elhelyezkedése és mennyisége⁷⁸

9. Az Odyssey Dawn hadműveletben részt vevő NATO-légierők és bázisok

A légierő két részre osztható, szárazföldi és haditengerészeti légierő. Utóbbi üzemelt hajófedélzetről és szárazföldi bázisokról is. A művelet megkezdésekor, azaz március 19-én nem állt rendelkezésre a teljes csapásmérő erő, azok folyamatosan érkeztek be, ahogy szélesítették ki a műveleteket. Ezért a viszonylag teljes létszámú koalíciós erők hadrendjét

⁷⁸ GlobalSecurity.org: US & Coalition Maritime Forces Laydown –elérhető:

<http://www.globalsecurity.org/military/ops/images/odyssey-dawn-110324-dod03.jpg> látogatva 2014. november

teszem közzé, a 2011. április 2-án beérkezett repülőerők alakulatairól és a repült géptípusokról.

Olaszországi légi bázisok

Aviano

- 40 USAF⁷⁹ F-16C/D Block 40 - 31Fighter Wing (555t Fighter Squadron és az 510th FS vadászrepülő századok részeiből)
- 6 A-10C(A?) - 81FS
- 14 USAF F-15E - 48FW/494FS; (veszteség: LN⁸⁰ 91-0304 számú repülő a 492nd FS századból, ami március 21-én lezuhant)
- 15 USAF F-16CJ Block 50/52 a 52FW/480FS
- 5 USN E/A-18G - VAQ-132⁸¹
- 1 USAF C-17A – 62th Airlift Wing

A 31FW F-16C repülőgépei AIM-120C és AIM-9X, AGM-88C fegyverzettel indultak bevetésre, míg az 52FW F-16C gépei legtöbbször AGM-88C rakétákat hordoztak.

Decimomannu ("Deci")

- 4 EdA⁸² EF-18M - Ala 12 (12. Repülőszázad)
- 1 EdA B707-331B(KC) - 471 Escadron
- 1 EdA CN.235MPA - Ala 48
- 6 KLu⁸³ F-16AM - 322/327 Századok
- 1 KLu KDC-10A (T-264) - 334 Század diszlokált Cagliari Elmas bázisára
- 6 UAEAF F-16E/F
- 6 UAEAF⁸⁴ Mirage 2000-Mk.9DAD
- 8 SwLM⁸⁵ JAS-39 Gripen
- 1 SwLM C-130
- 1 ERIEYE (?)

⁷⁹ (Amerikai) Egyesült Államok Légierője

⁸⁰ Lakenheath

⁸¹ Electronic Attack Squadron

⁸² Ejército del Aire, vagyis Spanyol Légierő

⁸³ Holland Királyi Légierő

⁸⁴ Egyesült Arab Emírátságok Légierője

⁸⁵ Flygvapnet, azaz a Svéd Légierő

Gioia del Colle

RAF⁸⁶ 906. Expeditionary Air Wing⁸⁷

- 10 RAF Typhoon FGR.Mk.4 - 3, 11, 29 Századokból
- 10 RAF Tornado GR.Mk.4 - 2, 9, 15, 31 Századokból
- 1 RAF Globemaster C.Mk.1

NAS Sigonella

- 2 USAF RQ-4B - 9W, Det.4
- 1 USAF AC-130U - 1SOW⁸⁸
- 1 USAF AC-130U - 4SOS⁸⁹/16SOW alakulatokból
- 2 USAF HH-60G
- 6 RDAF⁹⁰ F-16AM - Eskadriller⁹¹ 727/730 (i.e. Fighter Wing Skrydstrup)
- 1 RDAF C-130J - Eskadriller 721⁹²
- 1 KC-130J USMC⁹³

Trapani

- 1 USAF E-3B - 552AEWCW
- 1 USAF E-3B - 552AEWCW
- 3 NATO E-3A (Március 23-tól német személyzet nélkül repült)
- 8 CAF CF-18A (or CF-188) – 425th Squadron
- 2 CC-117 - 429th Squadron
- 4 AMI⁹⁴ F-16ADF - 18° Gruppo
- 8 EF-2000 - 4° Stormo
- 8 AMI Tornado ECR RET7 & IDS of 155° Gruppo
- 4 AMI Tornado IDS of 6° Stormo(Wing) from Ghedi;
- 1 KC-130J of 46 Brigata Aerea később Pisa-ból üzemel
- 1 VC.10T-1/1K - 101 Squadron
- 2 AMI HH-3F 82°Centro

⁸⁶ Brit Királyi Légierő

⁸⁷ Expedíciós Repülőosztály

⁸⁸ Különleges Műveleti Repülőosztály

⁸⁹ Különleges Műveleti Század

⁹⁰ Királyi Dán Légierő

⁹¹ Repülőszázad (dán)

⁹² The Boresight: A Spade is a Spade for Odyssey Dawn –elérhető:

<http://theboresight.blogspot.hu/2011/03/spade-is-spade-for-odyssey-dawn.html> látogatva 2014. november 10.

⁹³ The Boresight: A Spade is a Spade for Odyssey Dawn –elérhető:

<http://theboresight.blogspot.hu/2011/03/spade-is-spade-for-odyssey-dawn.html> látogatva 2014. november 10.

⁹⁴ Aeronautica Militare Italia – vagyis olasz légierő

Franciaországi légi bázisok

Avord

- 2 AdA⁹⁵ E-3F - EDCA 01.036

Istres

- 6 AdA C-135FR vagy GRV 02.091
- 8 AdA Rafale B/C - EC 01.007
- 6 AdA Mirage 2000C Mk.5
- 6 AdA Mirage 2000D - EC⁹⁶ 02.003 / 03.003
- 2 QEAF⁹⁷ C-17A

Görögországi légi bázisok

Araxos

- 7 BeAF⁹⁸ F-16AM - 10th Wing
- 1 BeAF F-16BM - 10th Wing

Souda Bay

- 1 USAF EC-130J 193SOS
- 1 USAF EC-130H 193SOS
- 1 USAF RC-135V
- 1 USAF RC-135W
- 2 USAF KC-135
- 5 QEAF Mirage 2000-Mk.5EDA - No.7 Squadron
- 1 QEAF Mirage 2000-Mk.5DDA -No.7 Squadron
- 4 AdA Mirage 2000-5F
- 6 RNoAF⁹⁹ F-16AM
- 1 RNoAF C-130J-30¹⁰⁰

Ciprusi légi bázisok

RAF Akrotiri

RAF 907 Expeditionary Air Wing

⁹⁵ Armée de l'Air, vagyis Francia Légierő

⁹⁶ Vadászrepülő Század

⁹⁷ Katar Emiri Légierő

⁹⁸ Belga Légierő

⁹⁹ Norvég Királyi Légierő

¹⁰⁰ The Boresight: A Spade is a Spade for Odyssey Dawn –elérhető:

<http://theboresight.blogspot.hu/2011/03/spade-is-spade-for-odyssey-dawn.html> látogatva 2014. november 10.

- 1 RAF Nimrod R.Mk.1 - No.5 Squadron
- 3 RAF E-3D Sentry
- 2 RAF Sentinel R.Mk.1
- 1 USAF U-2/TR-1 (80-1079)

Egyesült Királyság légi bázisai

RAF Marham

- 4 Tornado GR.Mk.4

RAF Mildenhall

- 2 USAF MC-130H március 25-től repül bevetéseket
- 1 USAF OC-135 - 55W
- 1 USAF RC-135B 55W
- ? USAF KC-135R/Ts

RAF Brize Norton

- 5 VC.10T-1/1K -101 Sqn
- 2 Tristar T.Mk.4 - 216 Sqn

Spanyolországi légi bázisok

NAS Rota

- 2 USN P-3C UII (az egyik később Souda-ból üzemel)
- 2 USN P-3C AIP (az egyik később Souda-ból üzemel)
- 1 USN EP-3 Aries II - VP-2
- 3 USAF E-3B
- 1 E-8C -116ACW¹⁰¹ (92-3289 számú gép március 25-től repül bevetéseket)
- 1 E-8C - 116ACW
- 1 E-8C -116ACW
- 1 E-8C - 116ACW
- 1 E-8C - 552ACW (80-0138 számú gép Rota-ba áttelepítve)
- 1 E-8C - 552ACW (Rota-ba áttelepítve)
- 1 E-8C - 552ACW(2 Rotara települt, 1 március 25-én érkezett, 1 pedig március 26.)
- 4 USAF E-3C

¹⁰¹ Air Control Wing, légtérelenőrző alakulat

Csádi légi bázisok

N'Djamena IAP/Camp Kossei

- 3 AdA Mirage 2000C RDI
- 3 AdA Mirage 2000D
- 1 C-135FR
- 2 AdA C.160 Transall¹⁰²
- 1 AdA CASA CN.235
- 4 ALAT Puma
- 1 or 2x AN Atlantique

4 további Mirage 2000D és egy C-135FR érkezett támogatásként a műveletekhez március 14-19 között,

CONUS légi bázisok¹⁰³

Ellsworth

- 2 USAF B-1B (egy alkatrészbázisként)

Bangor (Légi Nemzeti Gárda)

- 3 USAF KC-135

Repülőgép- és helikopterhordozók, valamint egyéb kisebb hajókról üzemelő légi járművek a Földközi-tenger térségében

Charles de Gaulle (R91) (a TF.473 hajórajba sorolva a Forbin D620 rombolóval, a Jean Bart D615 és Dupleix D641 fregattokkal. Támogató tankerek az Aconit F713 és a Meuse A607. Egy Rubis-osztályú francia atomtengeralattjáró)

- 8 AN Rafale M -12F
- 6 AN¹⁰⁴ Super Etendard NG - 17F
- 4 AN E-2C - 4F
- 2 AN Dauphin
- 1 vagy 2x SA.316B Alouette III

¹⁰² The Boresight: A Spade is a Spade for Odyssey Dawn –elérhető: <http://theboresight.blogspot.hu/2011/03/spade-is-spade-for-odyssey-dawn.html> látogatva 2014. november 10.

¹⁰³ Azok a katonai létesítmények, amelyek az Amerikai Egyesült Államok tagállamaiban működnek. National NAGPRA: Military Bases in the Contiguous United States – elérhető: <http://www.nps.gov/nagpra/documents/basesmilitarymap.htm> - látogatva 2014. november 12.

¹⁰⁴ Francia Haditengerészeti Légierő

- 2 AdA Caracal
- 1 AdA Puma

ITNS Garibaldi (C551)

- 6 AV-8B - I GrupAer (Repülőcsoport, WOLF; szárazföldi települési helye Grottaglie)
- ? EH.101
- 2 AB.212

USS Kearsarge (LHD-3), a 26 MEU¹⁰⁵ és a VMM-266¹⁰⁶ alakulattal megerősítve

- 6 USMC AV-8B - VMA-542¹⁰⁷
- 5 USMC MV-22A¹⁰⁸
- 4 USMC CH-53 (23)¹⁰⁹
- 4 USMC AH-1W (164587)¹¹⁰
- 3 USMC UH-1N (31)
- 1 USN MH-60S of HSC-12¹¹¹
- 1 USN MH-60R of HSC-12

USS Ponce (LPD-15)

- 2 USN MH-60R/S - 56RQS¹¹²

HMS Cumberland

- 2 Lynx Mk.8

HMS Westminster

- 1 RN¹¹³ Merlin HM.Mk.1

HMCS Charlottetown

- 1x RCN¹¹⁴ CH-134 Sea King

¹⁰⁵ Marine Expeditionary Unit, vagyis Tengerészgyalogság Expedíciós Egysége

¹⁰⁶ Marine Medium Tiltrotor Squadron, azaz Tengerészgyalogság Közepes Billenőrotoros Százada

¹⁰⁷ The Boresight: A Spade is a Spade for Odyssey Dawn –elérhető:

<http://theboresight.blogspot.hu/2011/03/spade-is-spade-for-odyssey-dawn.html> látogatva 2014. november 10.

¹⁰⁸ The Boresight: A Spade is a Spade for Odyssey Dawn –elérhető:

<http://theboresight.blogspot.hu/2011/03/spade-is-spade-for-odyssey-dawn.html> látogatva 2014. november 10.

¹⁰⁹ The Boresight: A Spade is a Spade for Odyssey Dawn –elérhető:

<http://theboresight.blogspot.hu/2011/03/spade-is-spade-for-odyssey-dawn.html> látogatva 2014. november 10.

¹¹⁰ The Boresight: A Spade is a Spade for Odyssey Dawn –elérhető:

<http://theboresight.blogspot.hu/2011/03/spade-is-spade-for-odyssey-dawn.html> látogatva 2014. november 10.

¹¹¹ Helicopter Sea Combat Squadron - Tengeri Harcihelikopter Század

¹¹² Rescue Squadron, vagyis Mentőszázad

¹¹³ Brit Királyi Haditengerészet

¹¹⁴ Királyi Kanadai Haditengerészet

SPNS Mendez Nunez

- 1x SN¹¹⁵ SH-60B of 10 Escuadrilla

Kitelepítése folyamatban/Tervezett bevetés

- 8x SwLM JAS-39 Gripen
- 1x SwLM C-130
- 1x ERIEYE (?)

USS Bataan (LHD-5), with 22 MEU

- 6x USMC AV-8B of VMA-542
- 10x USMC MV-22A of VMM-263
- 4x USMC CH-53 (?)
- 4x USMC AH-1W
- 3x USMC UH-1N
- 1x USN MH-60S/R of HSC-28

USS Whidbey Island

- 2x USN MH-60R/S

USS Mesa Verde

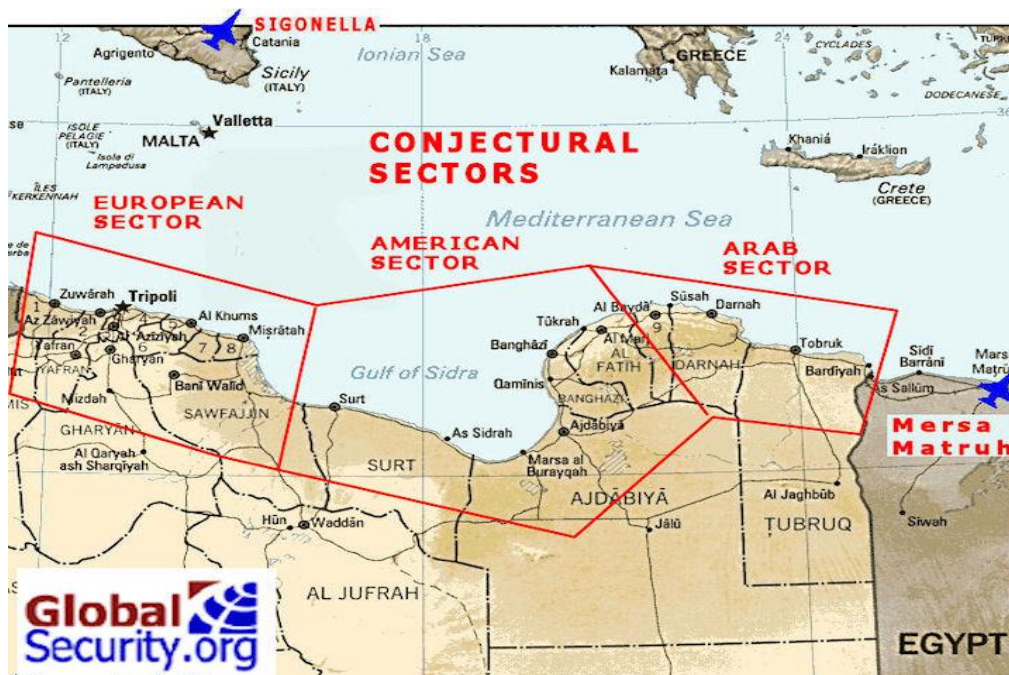
- 2x USN MH-60R¹¹⁶

10. A NATO hadműveleti szektorai

Ennek a légiflottának volt a feladata, hogy betartassa a repüléstilalmi zónát. A zónát három szektorra osztották fel:

¹¹⁵ Spanyol Haditengerészet

¹¹⁶ The Boresight: A Spade is a Spade for Odyssey Dawn –elérhető:
<http://theboresight.blogspot.hu/2011/03/spade-is-spade-for-odyssey-dawn.html> látogatva 2014. november 10.

15. kép Repüléstilalmi zónák felosztása¹¹⁷

A szektorokat Európai, Amerikai és Arab szektorokra osztották. Ebben szerepet játszott a támogató országok bázisainak elhelyezkedése, valamint az ellenséges aktivitás, és a veszélyesség, amely a legfelkészültebb amerikai haderőt igényelte. Az Európai szektor Kadhafi stabil háttérbázisának számító területeket kapta a szicíliai, máltai bázisok közelsége miatt, az Amerikai szektor kiosztása pedig a leghevesebb Sidra-öbölbeli harcok miatt várható volt. Az Arab szektor azért az Egyiptommal határos és zömében lázadók felügyelete alatt álló területre esett, hogy arab államok révén minél kevésbé folyjanak bele a műveletekbe. Egy elhibázott politikai vagy katonai lépés súlyosan terhelhette volna az arab államok kapcsolatát, egyúttal a földrajzi közelség is közrejátszott.

11. A légierő műveletben kijelölt alkalmazásának elvei, előirányzott tevékenysége

A NATO-csapatoknak a ROE direktívák határozták meg a műveleti célokat. A ROE direktíva nem más, mint a Rules of engagement, vagyis az Alkalmazás előírásai. Ennek első lépése az, hogy szétbomlasszák, vagy megsemmisítsék a légvédelmi rendszert, a kezelőszemélyzetet, a karbantartókat, a kiszolgálókat, mindent, ami ezen rendszer működését fenntarthatja. Ezek a SEAD (Suppression Enemy Air Defense) bevetések, amely a légvédelem megbénítását jelenti. Ezt a koncepciót a vietnámi háború tapasztalatai alapján dolgozták ki. Az elpusztítás

¹¹⁷ GlobalSecurity.org: Conjectural Sectors—elérhető: <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/libya-nfz-map2.htm> látogatva 2014. november 10.

mellett cél bárminemű semlegesítés, az időleges használhatatlanná tétel. A következő és legfontosabb a líbiai helikopterek, repülőgépek és UAV-k még a földön történő megsemmisítése. Hagyományos fegyverekkel a szabad ég alatt tárolt gépek, míg a precíziós és bunkerromboló eszközökkel a megerősített repülőgéphangárakba tárolt gépeket kellett semlegesíteni. A líbiai hajók és levegőben levő repülőgépek szintén célpontot jelentenek az úgynevezett OCA (Offensive Counter Air – Támadó Légi cél elleni) műveletek keretében. A hangárak, bunkerek, karbantartó és üzemeltető létesítmények, raktárak elpusztításával meg kellett akadályozni, hogy a líbiai légierő bevetésre küldhessen gépeket, és összehangolt műveletek kivitelezésébe kezdhessen, vagy légi fedezetet nyújthasson a hátszónak és saját csapatainak. A lehetséges egyéb tartalék repülőtereket és a további bázis infrastruktúrát is szét kell rombolni, hogy az ellenséget védelmi eszközök használatára kényszerítsék, vagy kárelhárításra, esetleg légítámadások elől a föld alá. Itt a támadások mint a katonák megfélemlítésének pszichológiai hatása is kiemelt.

A cél az volt, hogy légi tevékenységet ne tudjanak folytatni. Rövidtávon meg kellett akadályozni a futópályák és a gurulóutak használatát azok tönkretételével. Ezzel rövidtávon megakadályozhatták a repülőgépek felszállását, vagy további kevésbé védett helyen való tárolását idézhették elő a következő hullámnak.¹¹⁸ A légierő és a légvédelem kulcsfontosságú motívuma itt egyértelműen a lázadók haderejének segítése volt, a pártatlanság látszatát csak színelve. Így foszthatták meg Kadhafit az egyik legfontosabb stratégiai előnyétől, és idézhették elő a pozitívnak vélt politikai változásokat. Így folyamatosan fókuszban volt a líbiai civil lakosság védelme és az ellenállás erőinek minél nagyobb légi fedezete. A rezsím légierőjének és légvédelmének megbénításával a felkelők kevés légi járműve szabadabban és biztonságosabban tevékenykedhetett. Így több közvetlen földi támogató bevetést és szállítófeladatokat is repülhettek. A légvédelem megszűnése miatt a koalíciós erőkkel együttműködve semmisíthették meg Kadhafi másik stratégiai előnyét, a harckocsikat, önjáró lövegeket és tüzérségi eszközöket. Ezzel a szárazföldi harcokban is gyakorlatilag lefejezték a haderőt, ezáltal kiegyenlítetté tették a technikai erőviszonyokat. Sőt, az egy idő után átbillent a felkelők oldalára, ahogy minél több páncélos alakulat hagyta hátra járművét, vagy állt át. A nagy létszámú felkelő csoportok Kadhafi legütőképesebb fegyvernemeinek szétzúzása után már könnyűfegyverzettel és kevés nehézfegyverrel is eredményesen szállhattak szembe a rezsím haderejével, kihasználva az aszimmetrikus hadviselés előnyeit.

¹¹⁸ GlobalSecurity.org: Libya Civil War - No Fly Zone –elérhető: <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/libya-civil-war-nfz.htm> látogatva 2014. november 10.

12. Alkalmazott fegyverzet és azok célpontjai

Az első francia légicsapások március 19-én 15.00(EST)-kor érték a líbiai légvédelmet. A francia légicsapások mellett 124 Tomahawk rakéta csapódott be főleg az előrejelző lokátor hálózat részeibe és a kulcsfontosságú kommunikációs központokba. 20-án B-2-es bombázók, amerikai bázisukról indulva többszörös légi utántöltés után 40 JDAM és 45 GBU-31/B bombát vetettek be a líbiai megerősített repülőgépbunkerek elpusztítására. A Harrierek, F-15, F-16-os repülőgépek légvédelmi állások, harckocsik és más katonai járművek elleni támadásainak EA-18 Growlerek nyújtották az elektronikai zavarást, biztosítást. Céljaik között szerepelt még az előrejelző radarhálózatnak és az SA-6,7,8 fixen telepített légvédelmi ütegek kiiktatása, amit sikeresen teljesítettek. Március 21-én egy F-15-ös lezuhanása után két AV-8B Harrier biztosította az MV-22 Osprey-k, és a CH-53 Super Stallion helikopterek CSAR(Combat Search & Rescue, vagyis Harci Kutatás és Mentés) tevékenységét a pilóták kiemelésére. A bevetés alatt a két Harrier összesen 2500 fontnyi lézervezérlésű bombát dobott le. Március 28-29 éjjelén egy P-3C Orion tengeralattjáró vadász és haditengerészeti felderítő járőr repülőgép egy AGM-65F Maverick haditengerészeti infravörös vezérlésű rakétával súlyosan megrongálta a líbiai Vittoria hadihajót Miszrátánál, hogy a legénységnek partra kellett futtatnia. Az Oriont támogató A-10-es csatarepülő 30 mm-es GAU-8/A gépágyújával elpusztította a Vittoria-t kísérő két kisebb hajó közül az egyiket.¹¹⁹ Az AGM-65-nek valószínűleg az E, G, H, K változatait is bevetették, ezek között a lézervezérlés és a robbanófej típusa, valamint a telepített szoftver jelenti a különbséget. Mivel több megerősített és bunker jellegű célt is le kellett küzdeni, a légierők bevethették a BLU-109,110 bunkerromboló bombákat. A 109-es széleskörűen rendszerben áll a műveletben résztvevő országoknál. Valószínűsíthető Paveway bevetése is, és a többi GBU és Mark 83, 84 bombák bevetése is. Kanadai Hornetekről készültek fotók légi harc rakétákról AIM-9M-mel a törővégen, és AIM-120C-vel. A török F-16-ok AIM-9X és AIM-120B variánssal repültek. GBU-12 bombák F-16-os gépeken a szárny alatti külső tartón voltak fellelhetők. A GBU-12-est Mark 82-es harci résszel szerelve is bevetették Líbiában. Az Egyesült Arab Emírátsok szintén ennek a három főtípus konfigurációival repültek. A célmegjelölést Sniper konténerekkel végezték. Légi harc rakétákat a szövetségesek keveset használhattak az alacsony intenzitású líbiai légi tevékenység miatt. A légvédelmi ellentevékenységre felkészülve a gépek zavarótöltet szóró kazettákat is használtak. A már korábban említett

¹¹⁹ GlobalSecurity.org: Operation Odyssey Dawn – elérhető:

<http://www.globalsecurity.org/military/ops/odyssey-dawn.htm> - látogatva 2014. november 12.

SEAD bevetésekre olasz Tornado ECR gépek indultak HARM rakétákkal, amiket kifejezetten az ellenséges légvédelmi radar és rakéta állomások megsemmisítésére fejlesztettek ki nagyobb zavarási ellenállással. IDS Tornado repülőgép felderítő bevetésre RecceLite konténert és Sidewinder rakétát vitt magával légi harc esetére. A dán F-16MLU gépek a középső törzs alatti tartón GPS/lézerirányítású GBU-49-es és 12-es fegyverzetet hordoztak. A 8 svéd Gripen két AIM-2000 IRIS-T légi harc rakétát hordozott a törővégeken, és két AIM-120B-t a külső tartókra szerelt BOL-os NMML-síneken. A kifejezetten felderítő bevetéseket repülő svéd gépek a Litening IIIG célzókonténert és az SPK-39 felderítő konténert vitték magukkal. Az Iris-T és a felderítő konténerek Gripennek való tesztelése éles körülmények között itt történt meg először. Az Egyesült Arab Emírátsok Mirage 2000-9 típusú gépei Hakim PGM-500 stand-off elektrooptikai bombával, a man-in-the-loop irányítási módhoz szükséges adatátviteli konténerrel a mellső törzstartókon, illetve önvédelemre egy MICA-IR-rel a külső szárnytartón repültek. A-A konfigurációban pedig infravörös MICA-kal a külső szárnytartókon és átlósan két radaros változattal a bal mellső, illetve jobb hátsó törzstartón. MQ-1 Predatorokat AGM-114 Hellfire páncéltörő rakétákkal voltak láthatóak.¹²⁰

13. A NATO bevetései

Március 19-20. éjjele, a 32. Légi bázis elpusztítása Bengázitól délre, megsemmisült:

- 10 T-72, 4 Palmaria
- 20 Győgsági harcjármű és PSZH
- 2 BM-21 Grad
- 70 egyéb jármű, teherautó, terepjáró stb.

F-15E és AV-8B gépekkel hajtották végre a támadást, amit megelőzött egy kevésbé sikeres, akkor hat T-72, egy T-62, három további páncélozott jármű és több Pamaria került veszteséglistára. Egy amerikai F-15E lezuhan Bengázi közelében.

Március 11. Tajuránál lévő lokátorállomás elpusztítása.

Március 23. LARAF G-2A Galeb kiképző repülőgépe és 2 Mi-24 elpusztítása a miszráti repülőakadémián.¹²¹

¹²⁰ Légierő.blog.hu: „Csomagok Szicíliából, szeretettel” – elérhető: http://legiero.blog.hu/2011/05/30/payload_látogatva_2014, november 12.

¹²¹ The Boresight: A Spade is a Spade for Odyssey Dawn – elérhető: http://theboresight.blogspot.hu/2011/03/spade-is-spade-for-odyssey-dawn.html_látogatva_2014, november 12.

UNCLASSIFIED

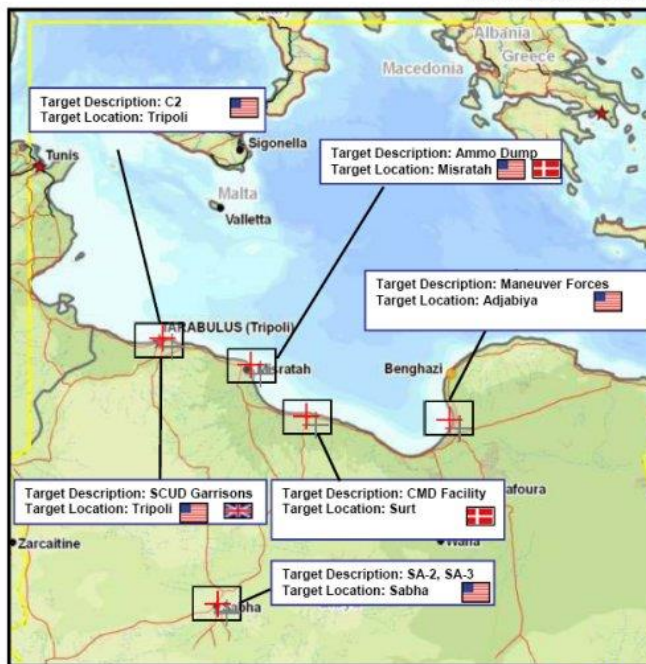
Operation ODYSSEY DAWN

Last 12 Hours

	Partner Total	U.S. Total	Last 24 Hours
Sorties	310	449	130
Strike Sorties	~150	222	49
TLAM	7	168	14

Targeting Priority

- Destroy / Degrade IADs
- Destroy as much of the Libyan Air Force on the ground as possible
- Enable freedom of movement in the air

UNCLASSIFIED

16.kép Március 24. a NATO fő célpontjai, és a repült bevetések száma¹²²

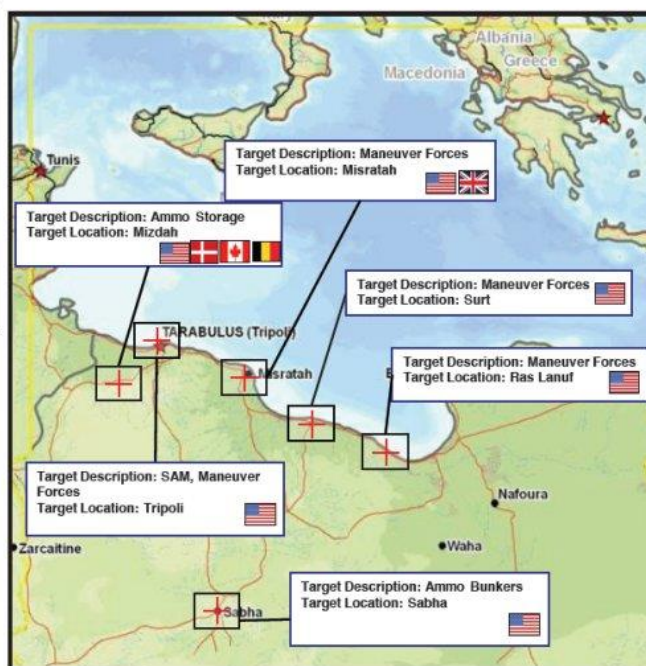
Március 26. két bevetésen francia Rafaleok Mirage 2000D-kel és Super Etendardokkal elpusztítottak öt G-2 Galebet és legalább két Mi-35 helikoptert a földön.¹²³

¹²² GlobalSecurity.org: Last 12 hours – elérhető <http://www.globalsecurity.org/military/ops/images/odyssey-dawn-110324-dod01.jpg> - látogatva 2014. november 12.

¹²³ The Boresight: A Spade is a Spade for Odyssey Dawn – elérhető: <http://theboresight.blogspot.hu/2011/03/spade-is-spade-for-odyssey-dawn.html> látogatva 2014. november 12.

	Partner Total	U.S. Total	Last 24 Hours
Sorties	619	983	178
Strike Sorties	365	370	107
TLAM	7	192	6

28 Mar v.5 1100 EDT

2

UNCLASSIFIED

17.kép Március 28, a NATO fő célpontjai és arepült bevetések száma¹²⁴

Március 29. kanadai Hornetek lebombáztak egy fegyverraktárt Miszrátától 92 km-re délre.

Március 29. amerikai P-C3 repülőgép működésképtelenné tette a Vittoria hadihajót és A-10C repülőgép egy további kisebb hajót elsüllyesztett.

Április 7. franciák elpusztítottak egy légvédelmi állást Zintan mellett, továbbá harckocsikat és tüzérségi egységeket támadtak Bin Jawadnál.

Április 8. A NATO egy nap alatt 164 bevetést repül. A barát-ellenség rendszer hiányosságai miatt felkelőket támad a NATO két támadásban is. Két svéd Gripen 18.42-kor Sigonella légi bázisról megkezdte az első éles bevetését Líbia fölött.¹²⁵

Április 9. A NATO 25 harckocsit pusztít el. Ebből 11-et Ajdabiya mellett, amivel megtörte a város elleni támadást. Ajdabiya külső kerületeiben tovább 14 harckocsit lőttek ki, 6 szállítójárművet és lebombáztak több bunkert és fegyverraktárat, kommunikációs és logisztikai központot. Ezen a napon a felkelők elvesztettek egy Mi-24 helikoptert, NATO-

¹²⁴ GlobalSecurity.org: Last 12 hours – elérhető <http://www.globalsecurity.org/military/ops/images/odyssey-dawn-110328-dod03.jpg> - látogatva 2014. november 12.

¹²⁵ The Boresight: A Spade is a Spade for Odyssey Dawn – elérhető: <http://theboresight.blogspot.hu/2011/03/spade-is-spade-for-odyssey-dawn.html> látogatva 2014. november 12.

gépek elfogják a lázadók egyik MiG-23-as gépét, és leszállásra kényszerítik. A gépet később visszakísérik Benina repülőtérére.

Április 10. Egy líbiai MiG-23ML 4 rakétablokk függesztménnyel dezertált a mitigai 1023-as századból. További két MiG-23 is dezertált Benina repülőtéréről, melyek közül az egyik március 16-án lezuhant.

Április 15. Kadhafi erői Brega fölött lelőnek két Chinook helikoptert a mitigai 1347-es századból.

Április 27. Az Egyesült Arab Emírátsok F-16E gépe Sigonellán túlfutott a pályán és a pilóta katapultált.

Április 28. A NATO újabb kettő G-2 Galebet lőtt ki a miszráti légierő akadémiánál.

Május 1. Jelentés érkezett arról, hogy több ledobott NATO-bomba nem robbant fel.

Május 12. A svéd Gripenek repülnek a Líbia feletti felderítő repülések 50%-át.

Május 31. A RAF megkezdte leszállítani a GBU-24 Paveway III bombákat BLU-109 bunkerromboló fejekkel. Két francia Mirage F.1CR kifogy az üzemanyagból és kényszerleszállást hajt végre Máltán.

Június 1. Két francia Mirage 2000s kényszerleszállást hajt végre Máltán.

Június 22. A koalíció elveszít egy MQ-8 Fire Scoutot.

Augusztus 26. A NATO Bani Walid támadja Kadhafi erőit. RAF Tornadok Syrte-et támadják, bunkereket és parancsnoki központokat. AH-64 Apache helikopterek repülnek a HMS Ocean fedélzetéről bevetéseket.

Szeptember 21. Dán F-16AMs repülőgépek Hun és Waddan körzetében 8 bombával raktárakat és járműveket semmisítenek meg.¹²⁶

14. Veszteségek

A NATO számított veszteségre egy ilyen méretű intervenció során. Véleményem szerint meglehetősen kevés gépvesztés történt, annak a nagy része is műszaki okok miatt következett be. Meglátásom szerint a kényszerleszállások és az üzemanyaghiány oka a rossz szervezés és a tankergépek elégtelen száma. Szerencsére a líbiai légvédelem és a légierő elavultsága, a NATO fejlettebb technikája, az eredményes elektronikai zavarás és az első csapások tönkretették annyira a líbiai légvédelmet, hogy hatékony ellentevékenységet ne fejthessenek ki. A bajba került személyzeteket a készenlétben álló egységek viszonylag

¹²⁶ The Boresight: A Spade is a Spade for Odyssey Dawn – elérhető: <http://theboresight.blogspot.hu/2011/03/spade-is-spade-for-odyssey-dawn.html> látogatva 2014. november 12.

könnyen és hamar evakuálták. Az is megkönnyítette a helyzetet, hogy sok helyen a lázadókkal szimpatizált a lakosság, és így segítséget nyújtottak az amerikai katonáknak. A műszaki hiba miatt lezuhant F-15E pilótáját a tengerészgyalogság TRAP (Tactical Recovery of Aircraft and Personnel) egysége mentette ki, még a fegyverzetkezelő tisztet a lázadók helyezték biztonságba. Később a USS Keasarge fedélzetére evakuálták.¹²⁷ A művelet egyetlen gépvesztése egy drón volt, amit a légierő elismert, hogy az ellenség lőtte le, ez egy MQ-8 Fire Scout egység volt.¹²⁸

15. Összegzés

A hadművelet 2011. október 31-én a NATO és a felkelők teljes győzelmével zárult. Kadhafit megölték, hadserege megsemmisítő vereséget szenvedett, az ellenállást szárazföldön is teljesen felmorzsozták. Ehhez viszont elengedhetetlen volt a NATO intervenciója. Itt gyakorlatilag a légi haderőnem nyerte meg a háborút, miután kivívták a teljes légi fölényt. A diktátor szárazföldi csapatai gyakorlatilag földhöz voltak szegezve hatásos légvédelem és az őket fentről oltalmazó légierő nélkül. A célpontok felderítése rendkívül pontos és aprólékos volt, ami nagyban hozzájárult az első napok nagy sikeréhez. A légvédelem gerincét pár nap alatt sikerült felszámolni, és a líbiai légierő repülőképes gépeit is a földön sikerült megsemmisíteni. Az európai, amerikai gyártmányú repülőgépek, helikopterek ismét bizonyították megbízhatóságukat és technológiai, elektronikai fejlettségüket, akár éjszakai infravörös célmegjelölés, rávezetés és találati pontosság esetén.

Véleményem szerint a legkiválóbban az elektronikai zavaró gépek teljesítettek, mivel bizonyítottan ellenséges tevékenység miatt csak egy drón helikoptert veszített a szövetség, ami egy ilyen sok légvédelmi eszközt rendszerben tartó ország ellen szerintem óriási teljesítmény. Gondoljunk csak bele, hogy Szerbia, Irak és Afganisztán miatt is veszített a szövetség több légi járművet a harcok alatt. Néhány üzembiztonsági hibából eredő géptörés bekövetkezett, de ezek törvényszerűen elfordulnak. A technika megbízhatóságát jelzi, hogy csak 2-4 ilyen eset történt a több ezer repült bevetés alatt. Műszaki szempontokból én azt a május 1-jei jelentést emelném ki, miszerint több NATO-bomba nem robbant fel, ezen eszközök üzembiztonságának növelése viszont mindenképp megfontolandó. Úgy gondolom, a

¹²⁷ CNN: Downed F-15 crew on Libya rescue: 'The best feeling' – elérhető:

<http://edition.cnn.com/2011/US/04/27/f15.crew.libya.rescue/index.html?hpt=T2> látogatva 2014. november 12.

¹²⁸ BBC: Libya conflict: Nato loses drone helicopter – elérhető: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-13858200> látogatva 2014. november 12.

márciustól októberig tartó időszak szerintem lerövidíthető lett volna, ha a felkelők hamarabb ki tudják aknázni a koalíciós légi fölényt, amihez viszont nem volt meg a megfelelő katonai háttérbázisuk.

A NATO integrált vezetésirányítási rendszere jól működött, ismét bizonyított a többnemzeti vezetési koncepció és az integrált védelem. A vezetés szempontjából a flotta kapacitását kielégítendőnek tartom, viszont a légtérelenőrző és repülő harcálláspontként működő repülőgépek létszámát megnövelném a NATO-haderőben. Meglátásom az, hogy ezekből Európában hiány van, a líbiai beavatkozás pedig jobban kiszolgáltatta Európa légvédelmét. Természetesen jelenleg a szövetség nem néz szembe közvetlen háborús fenyegetéssel. Felvetődik viszont a kérdés, hogy ha váratlanul kirobban egy konfliktus, vagy válsággóc, esetleg valamilyen fenyegetés éri az EU-t, akkor nem fogja-e vissza a légierő alkalmazhatóságát a légi járművek elégtelen száma és kapacitása. Erre az álláspontra jutottam a légi utántöltő gépek esetében is, ugyanis többször Máltán kellett kényszerleszállni a bevetésről visszatérő gépeknek üzemanyaghány miatt. Úgy gondolom, egy másod-, esetleg harmadrangú ellenféllel való küzdelem esetén ilyen hibák elfogadhatatlanok, mivel mind a repülőgép, mind a tapasztalt személyzet drága. Sajnos, a hidegháború után a leépítések csak csökkentették a számukat. Ez a művelet felszínre hozta, hogy az európai haderő nem rendelkezik megfelelő légi utántöltési képességekkel. Erre később az orosz-ukrán válság is ráerősített. Gondoljunk arra, hogy a technikai hibák miatt a meglévő repülőgépek közül sem lehet mindegyik egy időben bevethető. Véleményem szerint a NATO kelet-európai államait is be kellene vonni a légtérelenőrző és légi utántöltő képességek fejlesztésébe, hogy állandó területi lefedettséggel rendelkezünk ezen a téren, így csökkenthetnénk a francia, török, spanyol, német, olasz flották leterheltségét. A felajánlott kapacitás viszont könnyen mobilizálható, logisztikailag támogatható és gyorsan történt meg a kitelepülés. Kevés európai tagállam rendelkezik megfelelő nehéz teherszállító kapacitással is, így egyelőre sokszor amerikai partnereinkre vagyunk szorulva. A kelet-európai államok esetében ez a képesség egyáltalán nem létezik.

A líbiai válság klasszikusan olyan arab országban zajlott, amely nagy létszámú légi, légvédelmi és páncélos erővel rendelkezett, az ország hatalmas területen helyezkedett el, ahol rengeteg megerősített hangárt és egyéb bunkert, fegyverraktárakat alakítottak ki. Ezt több, a bevezetőben kifejtett feltételezésem is alátámasztja. Egyrészt a légvédelem miatt a vietnámi háború óta külön kezelt SEAD-bevetések szerepe nem értékelődött le, prioritásuk a háború

nyitányaként elsődlegessé vált, így létfontosságú a megfelelő mennyiségű és minőségű elektronikai zavarógépek rendszerbe állítása Európában. Itt elsősorban az EA-18G Growler, vagy a régebbi EA-6B Prowler repülőgépekre gondolok. Főleg azért, mert többszemélyes gépek, több munkaállomással és kapacitással. Ennél is fontosabb, hogy sebességük és manőverező képességeik miatt lépést tudnak tartani a vadászokkal és a csapásmérő gépekkel, így saját fegyverzetükkel és zavaróképességükkel az első vonalból képesek harctevékenység kifejtésére. Líbiában ismét igénybe vették az A-10 segítségét a harckocsik, és egyéb keményebb célok, és még hajók leküzdéséhez. Meglátásom szerint tervezett kivonásuk súlyos képességvesztést jelentene, mivel a NATO nem rendelkezik hasonló sebességtartományban tevékenykedő és sérülésálló típussal. A nagyobb sebességgel repülő gépek kevesebb páncélzatot, és nem erre a feladatra kiképzett gyengébb sárkányuk miatt kevesebb hasznos terhet is hordozhatnak. Az F-16, F-18 véleményem szerint kevésbé alkalmas a kis magasságú közvetlen légi támogatásra, potenciálját ilyen feladatoknál nem lehet annyira kihasználni.

Szerintem a költségcsökkentés terén a NATO-nak fel kell adni a többfeladatú koncepciót, és néhány típus esetében a kifejezett specializációs fejlesztést kell előtérbe helyezni. Helikopterek esetében harci helikopter típusok és a páncéltörő képesség csökkentését súlyos hibának gondolom, mivel egy Apache, vagy Mi-24 a legalkalmasabb az A-10 mellett a közvetlen légi támogatás nyújtására egy konvencionális háborúban. Az elmúlt években európai számuk radikálisan lecsökkent, napjainkban már Csehország is tervezi a Mi-24 kivonását. Európa teljesen leépítette stratégiai bombázó erejét is, pedig Líbiában a B-1 ismét bizonyította, hogy szükség van nagy hatótávolságú, nagy pusztító erőt célba juttatni képes repülőgépekre. Európai modern repülőgépeket birtokol, viszont ezek mit sem érnek akkor, ha nem tudjuk kihasználni a képességeiket, mert nem rendelkezünk kellő mennyiségű bunkerek és harckocsik elleni precíziós, GPS vezérlésű bombával, rakétával. Sajnos ezekből nincs kellő készlet. A bevetések nagyobb hányadát amerikai gépek hajtották végre, ami jelzi a NATO-n belüli egyenlőtlen teherviselést és képességbeli hiányosságokat. Ezeket az elhibázott európai védelempolitikának és haderőcsökkentésnek a rovására írom. Az európai államok Líbiába a költségcsökkentés és a gépek elégtelen mennyisége miatt nem tudtak megfelelő létszámot kiállítani. Ez mindenképpen destabilizálta az erőket és érdekérvényesítési képességet. A nagymértékű amerikai támogatás haditengerészeti és légierős vonalon is jelzi, hogy önállóan Európa nem tudna ilyen problémamentesen felszámolni egy polgárháborús ország diktatúráját sem.

A NATO mindenképpen egy erős és ütőképes szövetség, de nem szabad elhanyagolni a képességek szinten tartását és fejlesztését. A legmodernebb haderőnek is rendelkezni kell megfelelő létszámú pilótával és gépállománnyal, amivel könnyen és gyorsan lehet veszteségeket pótolni, mobilizálni, biztosítani az utánpótlást.

Nem szabad elfelejteni, hogy világunk összetett, így előfordulhat, hogy több konfliktusban is be kell vetni a légierőt. Ezt úgy kell végrehajtani, hogy Európa hátszágainak védelmén ne keletkezzenek rések. A legfontosabb feladatnak a légierő létszámnövelését tartom, és újra felépíteni a hidegháborúban elvesztett képességeket. A legfontosabb területeken a kor színvonalának megfelelő képességfejlesztést végrehajtani, mégpedig az elektronikai zavarás, légtérellenőrzés –és felderítés, légi utántöltés, stratégiai bombázók és a közvetlen páncéltörő légi támogatás és a precíziós fegyverek alkalmazása terén.

Áldozatokat kell hozni, hogy Európa és az Egyesült Államok fenntartsa vezető katonai és világpolitikai súlyát olyan feltörekvő államok között, mint Kína, India és az egyre jobban magára találó Oroszország.

16. Bibliográfia

1. Jeszenszky Nóra: Líbia: kitört a polgárháború - elérhető:
http://kitekinto.hu/islam/2011/02/21/libia_kitort_a_polgarhaboru/#.VFufyId0zDd látogatva:
2014. november 6.
2. HTKA.hu: Haladékot kaptak a Varacskos Disznók –elérhető:
<http://htka.hu/2014/01/07/haladekot-kaptak-varacskos-disznok/> látogatva 2014. november 6.
3. Fisher Max: How Qaddafi Fooled Libya and the World –elérhető:
<http://www.theatlantic.com/international/archive/2011/10/how-qaddafi-fooled-libya-and-the-world/247078/> látogatva 2014. november 6.
4. GlobalSecurity.org: Libya Civil War (2011) – elérhető:
<http://www.globalsecurity.org/military/world/war/libya-civil-war.htm> látogatva 2014.
november 6.
5. Zayed Dina & Perry Tom: Arab League "deeply concerned" by Libya violence - Reuters
elérhető: [http://www.reuters.com/article/2011/02/21/libya-arabs-moussa-](http://www.reuters.com/article/2011/02/21/libya-arabs-moussa-idUSLDE71K1W52011022)
[idUSLDE71K1W52011022](http://www.reuters.com/article/2011/02/21/libya-arabs-moussa-idUSLDE71K1W52011022) - látogatva 2014. október 6.
6. EU Press Office: Declaration by the High Representative, Catherine Ashton, on behalf of
the European Union on events in Libya – elérhető: [http://www.auswaertiges-](http://www.auswaertiges-amt.de/cae/servlet/contentblob/564118/publicationFile/147381/110221-Ashton-Decl.pdf)
[amt.de/cae/servlet/contentblob/564118/publicationFile/147381/110221-Ashton-Decl.pdf](http://www.auswaertiges-amt.de/cae/servlet/contentblob/564118/publicationFile/147381/110221-Ashton-Decl.pdf) -
látogatva 2014. október 6.
7. The Guardian: UN security council resolution 1973 (2011) on Libya – full text – elérhető:
<http://www.theguardian.com/world/2011/mar/17/un-security-council-resolution> látogatva
2014. október 6.
8. Xinhua – People's Daily Online: Hamas condemns violence against Libyan protestors –
elérhető: <http://english.peopledaily.com.cn/90001/90777/90854/7296429.html> látogatva 2014.
október 6.

9. IANS – Sify News: Mali tribesmen join pro-Gaddafi forces – elérhető:
<http://www.sify.com/news/mali-tribesmen-join-pro-gaddafi-forces-news-international-ldgq4ifihhi.html> látogatva 2014. október 6.
10. Anna Mahjar-Barducci: Gaddafi's Mercenaries in Libya – elérhető:
<http://www.gatestoneinstitute.org/2000/gaddafi-mercenaries-in-libya> látogatva 2014. november 6.+
11. Defensie.nl: Netherlands help in enforcing Libyan arms embargo – elérhető:
<http://www.defensie.nl/english/latest/news/2011/03/30/netherlands-help-in-enforcing-libyan-arms-embargo> - látogatva 2014. november 2.
12. The Sofia Echo: Romania sends aircraft to evacuate its nationals from Libya –elérhető:
http://sofiaecho.com/2011/02/24/1049242_romania-sends-aircraft-to-evacuate-its-nationals-from-libya?ref=rss látogatva 2014. november 2.
13. BBC News Africa: G8 leaders consider Libya no-fly zone - elérhető:
<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12735491> látogatva: 2014. október 6.
14. Mirror: Libya: British special forces rescue more civilians from desert - elérhető:
<http://www.mirror.co.uk/news/uk-news/libya-british-special-forces-rescue-175805> látogatva 2014. október 6.
15. UN Meeting Coverage and Press Releases: Security Council 6498th Meeting – elérhető:
<http://www.un.org/press/en/2011/sc10200.doc.htm#Resolution> látogatva 2014. október 10.
16. The Huffington Post: Libya Protest: Obama Says Muammar Gaddafi Must 'Leave Now' – elérhető: http://www.huffingtonpost.com/2011/02/26/libya-protests-obama-gaddafi-leave-now_n_828712.html látogatva 2014. november 6.
17. BBC News Africa: Arab League backs Libya no-fly zone – elérhető:
<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12723554> látogatva 2014. október 6.

18. Al-Jazeera: Qatar recognises Libyan rebels after oil deal –elérhető:
<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/03/201132814450241767.html> - látogatva 2014. november 6.
19. Honvédelem.hu: Hospodárské Noviny: Gripen vadászpilóták bérlése mellett döntött Szlovákia –elérhető: <http://www.honvedelem.hu/cikk/45542> látogatva 2014. november 6
20. Defense Industry Daily: F-X2: Brazil Buys Saab's JAS-39E/F Gripen over Rafale, Super Hornet –elérhető: <http://www.defenseindustrydaily.com/brazil-embarking-upon-f-x2-fighter-program-04179/> látogatva 2014. november 6.
21. UNSC Department of Public Information – News and Media Division: 6498th Meeting Security Council approves 'No-Fly Zone' over Libya, authorizing all necessary, Measures' to protect civilians, by vote of 10 in favour with 5 abstentions - elérhető:
<http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10200.doc.htm#Resolution> látogatva 2014. október 6.
22. Ennahar Online M. O.: A hundred new refugees fleeing Libya arrival in Algeria – elérhető: <http://www.ennaharonline.com/en/news/6080.html> látogatva 2014. október 6.
23. Marsai Viktor - NKE SVKK: A líbiai helyzet és az európai nagystratégia hiánya – 2. oldal, elérhető: http://www.grotius.hu/doc/pub/QFWHNM/2014-08--26_masai_viktor_a_l%C3%ADbiai_helyzet_%C3%A9s_az_eur%C3%B3pai_nagystrat%C3%A9gia_hi%C3%A1nya.pdf látogatva 2014. október 13
24. Library of Congress Country Studies: Libya – Other Paramilitary Forces –elérhető:
<http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field%28DOCID+ly0152%29> látogatva 2014. október 18.
25. Army Recognition: Libya Land Forces military equipment and vehicles Libyan Army – elérhető:
http://www.armyrecognition.com/libya_libyan_army_land_ground_armed_forces_uk/libya_libyan_armed_army_land_ground_forces_military_equipment_armoured_vehicle_intelligence_pictures.html - látogatva 2014. október 18.

26. GlobalSecurity.org: Líbia térképe, régiói – elérhető:
<http://www.globalsecurity.org/military/world/libya/images/map-regions-1.jpg> látogatva 2014. október 19.
27. GlobalSecurity.org: Libya Geography –elérhető:
<http://www.globalsecurity.org/military/world/libya/geography.htm> látogatva 2014. október 19.
28. Bloomberg: Rebels Head for Arms Training as Libya Insurgents Assemble Against Qaddafi –elérhető: <http://www.bloomberg.com/news/2011-03-06/rebels-head-for-training-as-libya-s-insurgents-assemble-against-qaddafi.html> látogatva 2014. október 19.
29. Krauss Clifford – The New York Times: Libya Tries to Build Army That Can March Straight and Defang Militias – elérhető:
<http://www.nytimes.com/2011/11/22/world/africa/libyas-toughest-test-may-be-building-an-army.html?pagewanted=1&r=0> látogatva 2014. október 19.
30. Army Recognition: Libyan army takes delivery of 10 Russian-made BMP-3 armoured infantry fighting vehicles – elérhető:
http://www.armyrecognition.com/september_2013_defense_industry_military_news_uk/libyan_army_takes_delivery_of_10_russian-made_bmp-3_armoured_infantry_fighting_vehicles_2609132.html látogatva 2014. október 19.
31. Reuters: Italy to supply rebels with arms: spokesman –elérhető:
<http://www.reuters.com/article/2011/05/07/us-libya-italy-idUSTRE74620K20110507> látogatva 2014. október 19.
32. Thenews: Poland supplied arms to Libyan rebels? –elérhető:
<http://www.thenews.pl/1/10/Artykul/53769,Poland-supplied-arms-to-Libyan-rebels> látogatva 2014. október 19.
33. Baris Sanli: Quick summary of IEA's Libya Brief – Energy Report elérhető:
<http://enreport.blogspot.hu/2011/02/quick-summary-of-ieas-libya-brief.html> látogatva: 2014. október 25.

34. Energy Report: Líbia olajkitermelő infrastruktúrája – elérhető: http://3.bp.blogspot.com/-61T5geuGCe0/TWTjQ_MBYqI/AAAAAAAAAKk/rustlifCYfw/s1600/libya.PNG látogatva 2014. október
35. GlobalSecurity.org: Libya - Frontlines 2011. márciusában – elérhető: <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/images/unified-protector-110922-nato02.jpg> látogatva 2014. november 2.
36. GlobalSecurity.org: 20 March – Fighting between opposition and regime forces – elérhető: <http://www.globalsecurity.org/military/ops/images/odyssey-dawn-110320-dod05.jpg> látogatva 2014. november 11.
37. BBC: Battle for Libya: Gaddafi troops engage Zawiya rebels – elérhető: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12654670> látogatva 2014. november 2.
38. Al Jazeera: Gaddafi loyalists launch offensive –elérhető: <http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/03/201131041228856242.html> látogatva 2014. november 2.
39. Ria Novosti: Pro-Gaddafi troops take control of key town of Ajdabiya –elérhető: <http://en.ria.ru/world/20110315/163021780.html> látogatva 2014. november 2.
40. Ahram Online: Gaddafi forces hit Libyan town of Zintan –elérhető: <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/2/8/7868/World/Region/Gaddafi-forces-hit-Libyan-town-of-Zintan.aspx> látogatva 2014. november 2.
41. Al Jazeera: No let-up in Gaddafi offensive –elérhető: <http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/03/2011317645549498.html> látogatva 2014. november 2.
42. BBC: Libya: Pro-Gaddafi forces 'to observe ceasefire' – elérhető: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12787739> látogatva 2014. november 2.

43. Dailymail: Libya Missiles - elérhető: http://i.dailymail.co.uk/i/pix/2011/03/09/article-1364469-0D8994FF000005DC-752_634x634.jpg – látogatva 2014. november 8.

44. Global Research: The Libyan Air Defense System. Libya's Surface to Air Missile (SAM) Network –elérhető: <http://www.globalresearch.ca/the-libyan-air-defense-system-libya-s-surface-to-air-missile-sam-network/23841> látogatva 2014. november 8.

45. Global Research: The Libyan Air Defense System. Libya's Surface to Air Missile (SAM) Network - elérhető: http://1.bp.blogspot.com/_0HCJq6B1wZA/S-oqoJ-IcDI/AAAAAAAAACfQ/dDG-el13Oo8/s1600/LYBSAMNETEWSITE.jpg – látogatva 2014. november 8.

46. Global Research: The Libyan Air Defense System. Libya's Surface to Air Missile (SAM) Network –elérhető: http://2.bp.blogspot.com/_0HCJq6B1wZA/S-orDm-n62I/AAAAAAAAACgQ/fS5h8lOgrws/s1600/LYBSAMNETSA2EWR.jpg látogatva 2014. november 8.

47. Global Research: The Libyan Air Defense System. Libya's Surface to Air Missile (SAM) Network –elérhető: http://3.bp.blogspot.com/_0HCJq6B1wZA/S-orCgVcw1I/AAAAAAAAACf4/Q8HiLOqCjbw/s1600/LYBSAMNETOVERVIEW.jpg látogatva 2014. november 8.

48. Global Research: The Libyan Air Defense System. Libya's Surface to Air Missile (SAM) Network elérhető: http://1.bp.blogspot.com/_DeD3FURlcPw/TYRKd9j_i2I/AAAAAAAAAC7A/jA6HFDIdIeU/s1600/LIBYA%2BALL%2BLAYERS.jpg – látogatva 2014. november 8.

49. Global Research: The Libyan Air Defense System. Libya's Surface to Air Missile (SAM) Network elérhető: <http://www.globalresearch.ca/the-libyan-air-defense-system-libya-s-surface-to-air-missile-sam-network/23841> – látogatva 2014. november 8.

50. Global Research: The Libyan Air Defense System. Libya's Surface to Air Missile (SAM) Network –elérhető: <http://www.globalresearch.ca/the-libyan-air-defense-system-libya-s-surface-to-air-missile-sam-network/23841> látogatva 2014. november 8.

51. Global Research: The Libyan Air Defense System. Libya's Surface to Air Missile (SAM) Network – elérhető: http://1.bp.blogspot.com/_0HCJq6B1wZA/S-orYhomPzI/AAAAAAAAACg4/iZ6qeasK0_k/s1600/LYBSAMNETTRIPSAMGAR.jpg látogatva 2014. november 8.

52. Global Research: The Libyan Air Defense System. Libya's Surface to Air Missile (SAM) Network. –elérhető: http://2.bp.blogspot.com/_0HCJq6B1wZA/S-oqo4TKwHI/AAAAAAAAACfo/synVo-3ciIE/s1600/LYBSAMNETMISRATAHTRS.jpg látogatva 2014. november 8.

53. Global Research: Libyan Surface to Air Missiles (SAM): Threat to US-Allied Forces? – elérhető: <http://www.globalresearch.ca/libyan-surface-to-air-missiles-sam-threat-to-us-allied-forces/23842> látogatva 2014. november 8.

54. GlobalSecurity.org: Libyan Air Force –elérhető: <http://www.globalsecurity.org/military/world/libya/af-equip.htm> látogatva 2014. november 9.

55. World Tribune.com: Syrian pilots said to be flying Libyan fighter jets –elérhető: http://www.worldtribune.com/worldtribune/WTARC/2011/me_libya0257_03_10.asp látogatva 2014. november 9.

56. The American Audacity: Libyan Air Defenses –elérhető: <http://theamericanaudacity.blogspot.hu/2011/03/libyan-air-defenses.html> látogatva 2014. november 9.

57. GlobalSecurity.org: Airfields –elérhető: <http://www.globalsecurity.org/military/world/libya/airfields.htm> látogatva 2014. november 9.

58. The American Audacity: Libyan Air Defenses –elérhető: <http://theamericanaudacity.blogspot.hu/2011/03/libyan-air-defenses.html> látogatva 2014. november 9.

59. GlobalSecurity.org: Libyan Air Force –elérhető: <http://www.globalsecurity.org/military/world/libya/af-equip.htm> látogatva 2014. november 9.

60. GlobalSecurity.org: Air Order of Battle - elérhető:
<http://www.globalsecurity.org/military/world/libya/af-orbat.html> - látogatva 2014. november 8.
61. BBC: Libya: Gaddafi tanks and planes attack rebel towns –elérhető:
<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12673956> látogatva 2014. november 8.
62. The Boresight: Libyan Conflict: Fixed-wing Combat Aircraft make an Appearance – elérhető: <http://theboresight.blogspot.hu/2011/03/libyan-conflict-fixed-wing-combat.html> - látogatva 2014. november 12.
63. Mark, Airfighters.com: Mirage F1ED #508 - elérhető:
<http://www.airfighters.com/photo/68415/M/Libya-Air-Force/Dassault-Mirage-F1ED/508/> látogatva 2014. november 9.
64. Ahram online: Libya pilot 'rejects Benghazi bombing, ditches plane' –elérhető:
<http://english.ahram.org.eg/NewsContent/2/8/6298/World/Region/Libya-pilot-rejects-Benghazi-bombing,-ditches-plan.aspx> látogatva 2014. november 9.
65. Reuters: Libyan website reports rebels sink Gaddafi ships –elérhető:
<http://www.reuters.com/article/2011/03/15/libya-ships-newspaper-idUSLDE72E2F120110315> látogatva 2014. november 9.
66. GlobalSecurity.org: Coalition Maritime Capability –elérhető:
<http://www.globalsecurity.org/military/library/news/2011/03/mil-110319-dod01-03.jpg> látogatva 2014. november 10.
67. GlobalSecurity.org: US & Coalition Maritime Forces Laydown –elérhető:
<http://www.globalsecurity.org/military/ops/images/odyssey-dawn-110324-dod03.jpg> látogatva 2014. november 10.
68. GlobalSecurity.org: Conjectural Sectors–elérhető:
<http://www.globalsecurity.org/military/world/war/libya-nfz-map2.htm> látogatva 2014. november 10.

69. GlobalSecurity.org: Operation Odyssey Dawn – elérhető:

<http://www.globalsecurity.org/military/ops/odyssey-dawn.htm> - látogatva 2014. november 12.

70. Légierő.blog.hu: „Csomagok Szicíliából, szeretettel” – elérhető:

<http://legiero.blog.hu/2011/05/30/payload> látogatva 2014. november 12.

71. CNN: Downed F-15 crew on Libya rescue: 'The best feeling' – elérhető:

<http://edition.cnn.com/2011/US/04/27/f15.crew.libya.rescue/index.html?hpt=T2> látogatva 2014. november 12.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	2
1.1. Az események rövid ismertetése	4
1.2. Nemzetközi politikai környezet	6
2. Nemzetközi szervezetek.....	6
2.1. Zsoldosokat küldő országok.....	8
2.2. A beavatkozás mellett döntő nem NATO-országok.....	12
3. Miért határoz a nemzetközi közösség a beavatkozás mellett?	13
3.1. A beavatkozás melletti pro és kontra érvek.....	15
4. Meghatározott politikai és katonai célok, a NATO-erők mandátuma	18
5. A Kadhafit támogató fegyveres erők és a felkelők erőviszonyai, a szárazföldi helyzet 2011 márciusában	22
5.1. Moammer Kadhafi és az őt támogató kormányerők	22
5.2. A szárazföldi haderő felszereltsége.....	24
5.3. Felkelők.....	25
5.4. Nemzeti Felszabadító Hadsereg	27
5.5. A líbiai olajinfrastruktúra birtoklása	29
5.6. A márciusi szárazföldi helyzet	31
6. A líbiai légvédelem és légierő haditechnikai és szervezeti ismertetése	33
6.1. Légierő	40
6.2. A Líbiai Légierő hadrendje	43
7. A Szabad Líbiai Légierő	48
8. Az Odyssey Dawn/Unified Protector hadműveletben részt vevő NATO haditengerészeti erők és bázisok	50
9. Az Odyssey Dawn hadműveletben részt vevő NATO-légierők és bázisok.....	51
10. A NATO hadműveleti szektorai	58
11. A légierő műveletben kijelölt alkalmazásának elvei, előírányzott tevékenysége	59
12. Alkalmazott fegyverzet és azok célpontjai	61
13. A NATO bevetései	62
14. Veszteségek	65
15. Összegzés	66
16. Bibliográfia.....	70